

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra obecné antropologie

Bc. Hana Stýblová

**Konstrukce „(ne)bezpečných“ plemen psů
v denících Blesk a Lidové noviny
v letech 2001 a 2011**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Marco Stella

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. června 2013

Hana Stýblová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mě při psaní diplomové práce podporovali, předně pak Mgr. Marcu Stellovi za odborné vedení a vstřícný přístup, kterého se mi od něj vždy dostávalo. Velký dík Danče a nemalý Štěpánovi.

Netradičně bych také ráda poděkovala naší předčasně zesnulé psí slečně, která svou povahou bortila negativní předsudky o jezevčících a byla mi inspirací pro výběr tématu této práce.

Abstrakt

Ke konci dvacátého století vzrostl v několika evropských zemích zájem o problematiku tzv. nebezpečných plemen psů, která jsou svým jednáním považována za ohrožující pro své okolí, a proto se několik států rozhodlo legislativně regulovat nebo omezovat jejich chovy. Diplomová práce sleduje konstrukci „nebezpečných“ plemen psů v denících Blesk a Lidové noviny v letech 2001 a 2011 a prostřednictvím diskurzivní analýzy zjišťuje, jaký obraz „nebezpečných“ psů vybrané tiskoviny předkládají a co se za těmito reprezentacemi skrývá. Výsledky analýzy potvrzují, že všechny vybrané materiály konstrukci „nebezpečných“ psů explicitně vytvářejí a implicitně tak připouštějí její pozitivní proti-kategorii, což vede k vytvoření hranice mezi „dobrými“ a „špatnými“ psy a potažmo také rozdílu mezi „dobrými“ a „špatnými“ majiteli. Ve všech případech je patrné, že skrze problém, který je tematizován na úrovni psích plemen, je ve skutečnosti projednáván člověk a jeho vztah ke zvířeti a společnosti. Reprezentace psa vypovídá daleko víc o člověku než o psu jako takovém.

Klíčová slova: bojový pes, reprezentace, média, vztah lidí a zvířat, diskurzivní analýza

Abstract

At the end of the 20th century the issue of so called “dangerous” dog breeds has become increasingly discussed in some European countries. These dogs are considered so threatening that some countries have decided to regulate or restrict their breeding by law. This thesis looks at the articles in Blesk tabloid and Lidové noviny daily newspaper in the years 2001 and 2011 and explores how the dangerous aspect of these breeds was constructed there. Through discourse analysis it investigates the image of „dangerous dogs“ presented in these newspapers and what these representations imply. The results of the analysis confirm that all the selected materials explicitly construct the image of dangerous dogs and at the same time implicitly suggest the existence of their „positive“ counterparts which helps drawing the line between „good“ and „bad“ dogs, and hence also between „good“ and „bad“ owners of the dogs. In all cases, it is apparent that the issue thematised on the level of dog breeds in fact characterises the relation of man to the animal as well as the society. The representation of the dog witnesses far more about a man than the dog itself.

Keywords: dangerous dog, representation, media, human-animal relationship, discourse analysis

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	8
2.1 VZTAH ČLOVĚKA A ZVÍŘETE.....	8
2.1.1 Proměny vztahu člověka a zvířete	10
2.1.2 Zvířata mezi modernou a postmodernou	11
2.2 PES V LIDSKÉ SMEČCE.....	13
2.2.1 Pes kdysi a teď - původ, domestikace a vztah k člověku.....	13
2.2.2 „(Ne)bezpečná“ plemena psů	15
2.2.2.1 Breed Specific Legislation	17
2.3 SOCIÁLNÍ A MEDIÁLNÍ KONSTRUKCE REALITY.....	20
2.3.1 Sociální konstrukce reality.....	20
2.3.2 Mediální konstrukce reality	23
2.3.2.1 Agenda setting (nastolování témat).....	24
2.3.2.2 Gatekeeping (hlídání u brány)	24
2.3.2.3 Framing (rámování).....	25
2.4 TEORIE REPREZENTACE	26
2.4.1 Úrovně reprezentace	28
2.4.2 Reprezentace zvířat	30
3 METODOLOGIE.....	33
3.1 TÉMA VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM	33
3.2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
3.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	35
3.4 VÝZKUMNÁ METODA.....	35
3.4.1 Diskurz.....	36
3.4.2 Analýza diskurzu	38
3.4.2.1 Analýza diskurzu podle Jamese Paula Geeho	39

4	ANALÝZA.....	42
4.1	BLESK 2001, OBDOBÍ LEDEN AŽ ČERVEN	42
4.2	LIDOVÉ NOVINY 2001, OBDOBÍ LEDEN AŽ ČERVEN	49
4.3	BLESK 2011, OBDOBÍ LEDEN AŽ ČERVENEC	56
4.4	LIDOVÉ NOVINY 2011, OBDOBÍ LEDEN AŽ ČERVENEC.....	61
4.5	SHRNUTÍ ANALÝZY – VÝSLEDKY.....	67
5	DISKUZE.....	71
6	ZÁVĚR.....	74
7	LITERATURA.....	75
8	PŘÍLOHY	79
8.1	SEZNAM ANALYZOVANÝCH ČLÁNKŮ	79
8.2	OBRÁZKOVÁ PŘÍLOHA.....	81

1 ÚVOD

Soužití člověka a psa je jedním z nejvýraznějších vztahů, který kdy lidská bytost se zvířetem navázala, i přestože jiní domestikanti sehrávali pro přežití člověka daleko větší roli. Lidé se chovem psů zabývali po tisíciletí a podařilo se jim vyšlechtit velké množství pestrých plemen. Kromě toho, že se v různých dobách těší určitá plemena větší oblíbenosti než jiná, jsou některá z nich identifikována s konstrukcí tzv. nebezpečných plemen psů, která je spojována s konstrukcí risku a umocněná morální panikou, jež se k této problematice váže. Velkou roli v tom sehrávají média, respektive to, jak realitu „nebezpečných“ plemen konstruuji a jak ji reprezentují. Subjektivita lidského faktoru je však zastoupena jak v mediální produkci, tak v mediální percepci, přičemž sociálně a mediálně konstruovaná realita vytváří základ zkušenosti, díky které se člověk vztahuje ke svému okolí a formuluje soudy o ostatních členech společnosti – čili také o psech.

Cílem práce bude vysledovat, zdali a jak se české deníky Blesk a Lidové noviny v letech 2001 a 2011 podílejí na vytváření konstrukce „nebezpečných“ plemen psů a jak tyto psy reprezentují. S ohledem na dva typy periodik a dvě sledovaná časová období bude práce zjišťovat, jestli a jakým způsobem se obraz „nebezpečných“ plemen psů proměnil.

V první kapitole bude přiblížen teoretický rámec práce, metodologický oddíl specifikuje metodu diskurzivní analýzy a materiál, který bude předmětem analýzy. Diskuze potom zasadí zjištěné výsledky do širších souvislostí.

2 TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část této práce přiblíží proměny vztahu mezi lidmi a zvířaty z historické perspektivy a zaměří se na jeden z nejvýraznějších, totiž na vztah člověk a psa. V této souvislosti nastíní klasifikaci psích plemen v kontrastu s mediální typologií tzv. bojových psů, jež je spojována s konstrukcí risku a morální panikou, tedy hlavními důvody pro zavádění zákonů regulující chovy „bojových“ plemen - zákonů, jež se přirozeně týkají také majitelů takových psů. K tomu je ovšem zapotřebí vysvětlit, jak je realita „(ne)bezpečných“ plemen mediálně i sociálně konstruovaná a jak je reprezentovaná.

2.1 VZTAH ČLOVĚKA A ZVÍŘETE

Následující řádky poukáží na antropologickou interdisciplinaritu a její přínos pro zkoumání vztahů mezi lidmi a zvířaty. Dále přiblíží přístupy, které je možné ve vztahu člověka a zvířete využít, a ve stručnosti nastíní proměnu tohoto vztahu na pozadí dějin.

V dnešních i historicky vzdálenějších společnostech sehrávala zvířata nepopíratelně významnou roli. Vedle zdroje potravy a tepla představovala prazáklad pro inspiraci lidského myšlení, byla předmětem výzkumných záměrů, podílela se na zemědělské činnosti člověka a nabyla statusu lidského společníka a přítele. Tyto a mnohé další významy se lišily s ohledem na historický a kulturní kontext, oblast zájmu i biologický druh zvířete. A stejně tak, jako jsou zvířata pevnou a stálou součástí lidské společnosti, má jejich studium nepopíratelné místo také v antropologii¹ (Mullin 1999, 208-211).

Antropologie je holistickou vědou, která sdružuje čtyři subdisciplíny: biologickou (fyzickou) antropologii, sociální antropologii (v severní Americe známou jako antropologie kulturní), dále pak lingvistiku a archeologii. Kromě tohoto základního dělení bychom však antropologii mohli roztržít na řadu dalších specializací – pro příklad uveďme primatologii, medicínskou antropologii, antropologii práva a mnoho dalších. Většina z nich se radikálně liší ve svých zájmech, základních předpokladech, výzkumných metodách i vazbách

¹ Vzpomeňme například Clauda Lévi-Strausse (1998, 98), jenž tvrdil, že zvířata jsou dobrou potravou nejen pro tělo, ale i pro myšlení, nebo kohoutí zápasy Clifforda Geertze (2000), které mají meta-sociální charakter a poukazují na psychologické ztotožnění balijských mužů s jejich kohouty: „Kohouti tam bojují jen zdánlivě. Ve skutečnosti bojují lidé“ (tamtéž, 460).

na ostatní disciplíny, ovšem právě tato „antropologická“ rozmanitost je pro studium vztahů mezi člověkem a zvířetem zvláště podnětná (Mullin 2002, 387).

Pravděpodobně i díky interdisciplinaritě oboru se o problematiku zvířat znatelně zvýšil akademický zájem, který přehodnocuje dosavadní poznatky ohledně postavení zvířat ve vztahu k člověku (Taylor a Signal 2011, X). Piette (2002, np) tvrdí, že samotným interakcím mezi lidskými a ne-lidskými subjekty se sociální vědy vyhýbají, a uvádí čtyři přístupy, které jsou při studiu zvířat využívány. První z nich je zoologický (ve smyslu etologie či například zoopsychologie), tedy takový, který se soustředí výlučně na zvířata. Lze jej provádět vnějším pozorováním chování i kognitivních procesů, kterými „zvíře překonává a řeší těžkosti dané jeho fyzickým a biologickým prostředím, aby žilo, přežilo a rozmnožilo se“ (tamtéž). Druhý přístup spočívá v sociologické analýze společenských vztahů, systémů praktik anebo reprezentací spojených se zvířaty, ale tyto jsou pouhou záminkou v očích výzkumníka, jenž se zajímá o konání a infrastruktury lidí (sleduje například reprodukci, konzumaci, chov anebo smrt zvířete). Na takové zvíře není nahlíženo jako na skutečného aktéra. Hlavní úlohu zde sehrávají sociální praktiky, reprezentace nebo ritualizované činnosti, které se k němu váží. S takovým předpokladem pracuje i třetí (a v této práci využívaný) typ výzkumu, jenž analyzuje kulturní hodnoty a reprezentace, k nimž zvíře odkazuje a figuruje v nich jako znak, symbol či metafora. Zvíře tedy není zajímavé samo o sobě, ale praktiky, ve kterých je objektem, cosi vypovídají o kultuře či společnosti. Čtvrtý přístup uzávorkuje samotný interakční statut zvířete a dělá z něj statistickou proměnnou ve vztahu například k ekonomickému či kulturnímu kapitálu majitele (tamtéž).

V našem společenském a kulturním kontextu pojmáme zvířata jako součást naší society a zpravidla jim přisuzujeme nižší sociální postavení, než kterého nabýváme my. V některých situacích můžeme přispět ke vzniku nového ne-lidského života stejně dobře, jako jej můžeme ukončit. A i v případě, že zvířata (v kontextu této práce konkrétně psy) vnímáme jako společníky na cestě našim životem, respektujeme je a věnujeme jim lásku, jednáme vždy z nadřazené pozice. Do velké míry záleží na nás, bude-li zvíře jíst, pít a vůbec existovat. A ne jinak je tomu v případě zvířat žijících ve volné přírodě – pokud začneme dříve plodnou louku, nyní naši zahradu, opakovaně sekat či kosit, můžeme zredukovat typy rostlin, kterým se tam dařilo, a tím pádem i počet zvířat, jenž byl na této flóře závislý. Člověk tedy často jedná z nadřazené pozice, která však nebyla z hlediska historické perspektivy vždy tak samozřejmá.

2.1.1 Proměny vztahu člověka a zvířete

Mysl člověka byla pohledem na zvíře fascinována – člověk se zvířetem žil, viděl ho jíst, pít, krváčet i umírat a sám s ním soupeřil o přežití. Pravěký člověk zvíře pozoroval, snažil se mu porozumět, vžít se do jeho role, a zajistit si tak úspěšný lov. Současně však obdivoval jeho vlastnosti a snažil se se zvířaty uzavírat příbuzenské aliance. Zvířata tedy představovala objekt hodný lovu, ale často se stávala předmětem kultu a byla silným inspiračním zdrojem lidského umění (Mason 2007, 17-45). Kromě toho také často upevňovala kosmologie týkající se bohů – vzpomeňme egyptskou civilizaci či starověké Řecko).

Křesťanství rozlišovalo smrtelnou duši zvířat a nesmrtelnou duši lidí (Komárek 2011, 65) a podle aktivistického názoru Singera (2001, 206-209) postavilo zvířata za hranici soucitu. Prodlouženou ruku křesťanského myšlení pak připomínalo učení Reného Descarta (1596-1650), které hodně těžilo z okouzlení mechanistickou vědou. Descartes vnímal svět jako hodinový strojek, který byl vytvořen z mnoha menších strojků a zprovozněn hodinářem – Bohem. Ty části „světa“, které nebylo možné vysvětlit terminologií mechaniky, reálně neexistovaly, a proto reálně neexistovaly ani rozdíly mezi lidskými artefakty a rostoucími stromy či pohyblivými se zvířaty (Noske 1992, 227). V prvopočátcích průmyslové revoluce byla zvířata užívána jako stroje a později, v postindustriálních společnostech, je s nimi nakládáno jako se surovinou, jako s izolovanými výrobními a spotřebitelskými jednotkami (Berger 2009, 22). Charles Darwin² (1809-1882) ovšem otrásl doposud pevným pilířem biblického stvoření světa, poukázal na příbuznost člověka s vyššími primáty a navíc připustil, že lidské mentální schopnosti jsou v nějaké podobě obsaženy již u nižších zvířat (Balcombe 2011, 285).

S rozvojem zemědělství a civilizace se postupně vytrácí pochopení pro jinakost zvířat. Čím více nabývá kultura městské podoby, tím silnější roli sehrává hierarchie, a to jak v případě člověka, tak i v rámci jednotlivých zvířecích druhů (Mason 2007, 17-38). Mezi člověka a zvíře neustále vstupují kulturní obsahy, které jsou zpravidla odtržené od bezprostřední zkušenosti se zvířetem. Vrstva kulturních (symbolických) reprezentací zvířat sílí (Berger 2009, 19-20) a její význam roste.

² S příchodem Darwina se z původního antropomorfismu ve smyslu přirovnání stala u některých typů vlastností vědecká metoda. Zajímavá je v tomto smyslu problematika tzv. mluvících zvířat – příběh *Clever Hans*, koně, který uměl barvy, poznával lidi podle fotografií a dokázal číst i počítat – to vše prostřednictvím úderů končetiny do speciální tabulky. Hansovy dovednosti vyvolaly obrovský povyk a zájem odborné veřejnosti, jež nakonec dospěla k (nepotvrzenému) závěru, že zvíře reaguje na mírný (a patrně neuvědomovaný) pohyb tazatelova těla směrem vpřed - pokud ho Hans viděl, jeho odpovědi byly téměř vždy neomylné (Stella 2012, 71-73).

2.1.2 Zvířata mezi modernou a postmodernou

Ve chvíli, kdy se vědecké a objektivní argumenty moderních přírodních věd stávají efektivnějším platidlem než metafyzická či filosofická vysvětlení, by se mohlo zdát, že je vhodné tento stručný exkurz do problematiky vztahu člověka a zvířete ukončit. Je sice pravda, že status po-darwinovského zvířete se taxonomicky přibližuje tomu lidskému, neboť existují empirické důkazy o biologické příbuznosti člověka s vyššími primáty, ale jak píše Berger (2009, 16): „Zvířata zajišťovala spojitost mezi člověkem a jeho původem díky tomu, že se člověku zároveň podobala i nepodobala.“

Podle Franklina (1999, 35) změnilo dvacáté století ekonomickou, politickou a kulturní povahu vztahu mezi lidmi a zvířaty v „západních“ společnostech - přibyla zařízení, která se aktivně podílejí na zlepšování životních podmínek zvířat, objevila se myšlenka zvířecích práv a posílila se role zvířat ve smyslu společníků pro volný čas. Od počátků dvacátého století je možné zaznamenat několik zásadních změn ve vztahu mezi člověkem a zvířetem (tamtéž, 44-45) První z nich představuje samotné zintenzivnění lidských a mimolidských interakcí, ať už v roli mazlíčků, předmětů vědy či lovu nebo jako objektů mediální produkce. Druhý typ interakce byl explicitně antropocentrický – zvířata byla pořízována pro zábavu a potěšení svého majitele a měla v tomto smyslu svoji hodnotu, navíc představovala zajímavé pole bádání v oblasti přírodních věd. Ve třetím případě sehrála zvířata důležitý obrat ve věci identity v rámci konzumní společnosti – např. budování národní identity (národní symboly) či zakládání společenských organizací (např. rybářské kluby). Za čtvrté došlo k určitému konsensu ohledně hegemonie ve vztahu lidské dominance či kontroly s ochranářskými a pečovatelskými sklony, o což se nejvíce zasadily věda, stát, média a volnočasový průmysl. Kromě toho se objevily nové úhly pohledu na život zvířat (ekologická, morální i etická dilemata) a došlo k aktualizaci fenoménu vegetariánství a veganství (tamtéž).

Moderní pojetí zvířat se odvolává k tvrdému dualismu mezi přírodou a kulturou, a tedy i k přísné dichotomii lidí a zvířat, která byla (téměř) nezpochybňovaná. Oproti tomu postmodernismus odkazuje k takovému způsobu myšlení, které modernistické dualismy dekonstruuje, a poukazuje zejména na vykování moci skrze jejich užívání (Taylor a Signal 2011, 2).

Franklin et al. (2001, 128-133) v článku zabývajícím se právy zvířat zmiňuje dvě teorie, které vypovídají o postmoderních společensko-polických změnách. První z nich je Inglehartovo pojetí postmateriálních hodnot, druhá odkazuje na názorovou syntézu pozdní modernity, která navazuje na myšlenky Franklina (1999) uvedené o několik řádků výš.

Inglehartovu tezi, která zdůrazňuje lidské potřeby, lze podle Franklina et al. (2001, 129) aplikovat na přírodu s tím, že to, jak se k ní člověk chová, přímo ovlivňuje postoj ke zvířatům - environmentalisté se zabývají problematikou nelidského, sledují například ohrožené druhy nebo stav lesů. Postmaterialismus tedy přebírá ekologické hodnoty a *a priori* přiznává rozdíl mezi přírodou a kulturou. Franklin (tamtéž) naopak tuto distinkci neuznává a tvrdí, že hranice mezi přírodou a kulturou je propustná, a připouští tak existenci hybridů. V problematice nelidských živočichů a moderních kultur zdůrazňuje (oproti důležitosti lidských potřeb u Ingleharta) všeobecnou ontologickou nejistotu.

Baker (2000, 82-83) píše: „Postmoderní zvíře je jen *tvář reality*. Nestaví se tolik proti smyslu, naopak pracuje nezávisle na něm. Lidé obvykle po zvířatech něco vyžadovali, toužili, aby pro ně byla pochopitelná, chtěli je kontrolovat a utěšovat se jejich významem. Postmodernismus této touze soustředěné kolem jednotlivce nedůvěřuje a podobně je na tom i současná obhajoba zvířat, která se často pokouší podkopat vytrvalost západní kultury a jejího antropocentrického pohledu. Nicméně antropocentrismus může být špatným cílem. Produktivita obrazu postmoderního zvířete nespočívá v nevyhnutelnosti, ale v nedostupnosti antropocentrického pohledu. Samotná myšlenka antropocentrismu koneckonců předpokládá, že víme, co je esence člověka nebo co je *antropos*.“

Beardswort a Bryman (2001, 85 – 87) definují čtyři základní a vzájemně interagující způsoby³, skrze které lze v urbánní společnosti „zakusit“ zvíře. Jedná se o *přímé setkání (Encounter)*, *reprezentaci (Representation)*⁴, *prezentaci (Presentation)* a *kvazifikaci (Quasification)*.

Přímé setkání (Encounter) zahrnuje na úrovni městského prostoru například spatření ptactva, které přivyklo městskému prostředí, nebo v horším případě bližší kontakt se zvěří třeba na silnici. Druhou možností, jak „potkat“ zvíře, je *reprezentace (Representation)* – figurativní zobrazování zvířat, které má dlouholetou tradici od pravěkých maleb až po současné filmy či kreslené příběhy. Ta zvířatům často přisuzují lidské atributy, a vytváří tak neodpovídající obraz skutečného zvířete. Takové reprezentace (včetně ideologických rámců, které v sobě nesou) se pak mohou stát dominantním (a vykonstruovaným) pohledem, který bude současná kultura aplikovat. Třetí způsob „setkání“ se zvířetem lze označit jako *prezentaci (Presentation)*. Ta se od reprezentace liší tím, že člověk vnímá zvíře přímo, ne zprostředkovaně, ale stejně ho – například v ZOO – nevidí v celé jeho divokosti, ale tak, jak je prezentováno (jaký pohled na zvíře ZOO nabízí). Jako poslední eventualitu „shledání“ člověka se zvířetem autoři uvádějí tzv. *kvazifikaci*

³ Autoři tyto „způsoby setkání“, skrze které jsou zvířata lidmi „zakoušena“, se sice vztahují na divoká, nedomestikovaná zvířata, podle mě jde však o takovou klasifikaci, kterou lze využít i v obecnější rovině.

⁴ Problematika reprezentace zvířat je s ohledem na kontext této práce detailněji rozpracována v podkapitole 2.4.2.

(*Quasification*). Kvazifikace je v jistém smyslu dílčí typ hlavního procesu reprezentace, nicméně se od ní také liší. Kvazifikace sice vytváří falešné obrazy skutečnosti, ale ne s úmyslem vydávat je za opravdové, a klamat tak diváky. Chce pro ně být zábavná a docílit toho, aby diváci docenili její nápaditost a vynalézavost. Jako příklad poslouží animatronická zvířata v některých muzeích nebo oblíbené a vyhledávané plyšové hračky (tamtéž).

„Zoologické zahrady, realistické zvířecí hračky a všeobecná komerční distribuce zvířecích vyobrazení – to vše se zrodilo ve chvíli, kdy začalo mizení zvířat z každodenního života“ (Berger 2009, 36).

2.2 PES V LIDSKÉ SMEČCE

Uvažujeme-li vztahy mezi lidmi a zvířaty, pak soužití člověka a psa je bezpochyby jedním z nejméně intimnějších, které kdy lidská bytost s mimolidskou navázala, a to i přesto, že jiní domestikanti sehrávali pro přežití člověka daleko větší roli. Následující podkapitola nastíní původ a domestikaci psa a přiblíží vztahy, které vyústily z jeho společného pobývání s člověkem. Objasní typologii psích plemen v porovnání s klasifikací tzv. bojových psů a v této souvislosti zmíní i legislativní opatření, která chov těchto plemen v několika zemích reguluje.

2.2.1 Pes kdysi a teď - původ, domestikace a vztah k člověku

Pes domácí (*Canis lupus familiaris*) je považován za první a nejvariabilnější domestikované zvíře vůbec (Mikulica 1991, 8-9): „Pes se vyznačuje mimořádnou přizpůsobivostí klimatickým a geografickým podmínkám. Jako jedno z mála zvířat světa se vyskytuje prakticky ve všech klimatických oblastech a zonálních ekosystémech. (...) Všude tam, kde dokáže přebývat člověk. (Císařovský 2008, 11-12)“. Studie a výzkumy psího genomu (tamtéž 21-22) ukazují, že přímým předchůdcem psa byl jednoznačně vlk⁵ (*Canis lupus*), od kterého se pes geneticky vydělil nejméně před 100 000 lety. Samotný proces domestikace byl zahájen přibližně před 40 000 lety, ale některé prameny připouštějí dataci až 135 000 let. McHugh (2004, 16) vychází z archeologických nálezů (společných hrobů lidí a psů) a tvrdí, že psi se jako samostatný druh vydělili zhruba

⁵ První závěry o tom, že jediným předkem psa je vlk, padly v roce 1922, ale prakticky až do současnosti se čekalo na jednoznačný důkaz v podobě analýzy DNA, jejíž výsledky byly zveřejněny na konci 20. století se závěrem, že nejméně 75 % všech současných psích plemen pochází ze společného předka – vlka (Císařovský 2008, 14).

před 14 000 – 12 000 lety, během poslední doby ledové, což vypovídá nejen o prvenství psa ve věci domestikace, ale také o jeho dlouhodobé a jedinečné úloze jako lidského společníka. Konrad Lorenz (1997, 14) rozlišuje psy s vlčí a šakalí krví. Vychází z toho, že lidé byli při své cestě do dalekých severských končin pravděpodobně doprovázeni již domestikovanými psy šakalí krve, kteří se s vlky křížili, a dali tak vzniknout severským plemenům, jako jsou například samojedi či psi čau čau, tedy plemenům s nečistou vlčí krví. Stejně tak McHugh (2004, 20) zastává názor, že na základě fosilních záznamů z různých koutů světa lze konstatovat, že psi, vlci a lidé sdíleli společný prostor.

Pes byl díky svým loveckým schopnostem pravěkému člověku pravděpodobně nejvíce nápomocen při získávání potravy (Lorenz 1997, 10), ale nabýval i jiných funkcí: „Zmocnil-li se člověk mláděte nějakého divokého zvířete a neměl-li právě hlad, nechal si je pro radost a potěšení a hlavně pro potěšení svých dětí. (...) Pravěký člověk zřejmě zacházel s mláděty obdobným způsobem“ (Mikulica 1991, 30). Ve starověku se pak psí role rozšířila na pronásledování zločinců i uprchlých otroků a pes se začal využívat jako bojový prostředek (Fleig 2000, 16). Člověk až do vynálezu palných zbraní vedl boje za pomoci psů, využíval je jako svou zbraň i štít proti útočníkovi a leckdy to byl právě pes, na kterém záviselo vítězství či porážka. „Úkolem válečného psa bylo napadat každého protivníka, který mu přišel do cesty, učinit jej boje neschopným nebo i usmrtit. Proto byl pes, podobně jako pán, chráněn kovovými plátky a kroužkovým brněním“ (tamtéž). Psi byli dále využíváni ke střežení majetku, k manipulaci i ochraně hospodářských zvířat a rovněž plnili úlohu společníků (tamtéž). Středověká doba sice zobrazovala panovníky se svými loveckými psy a dámy s jejich psími mazlíčky, stejně tak si ale líbovala ve zvířecích zápasech – psi bojovali s medvědy, lvy, býky a dalšími živočichy, ale také mezi sebou (Patrick 2007, 93). Psí zápasy, ať už jakkoli souvisely s historií zvířecích zápasů jako takových, dosahovaly největší obliby ve 40. letech 20. století v USA a přes všechny zákazy jsou ilegálně provozovány dodnes (Fleig 2000, 16-81).

Na základě kulturního kontextu je možné rozlišit tři typy vztahů mezi člověkem a psem, které se v současnosti uplatňují (Miklósi 2007, 50). V prvním z nich vystupuje pes jako užitkové zvíře, které je chováno pro kůži nebo maso (ve východní Asii jsou psi stále konzumováni). V druhém a třetím případě vytváří člověk a pes sociální svazek, ať už za účelem zapojení psa do práce nebo jeho využití ve smyslu emocionální či sociální podpory. Mnohé studie ukazují (tamtéž), že psi stále platí za nejoblíbenější mazlíčky domácnosti, nezřídka kdy jsou jejími legitimními členy a jako takoví hrají důležitou roli v životě rodiny. Jejich pracovní využití je mnohostranné – od loveckých či pasteveckých

psů, přes policejní a záchranné služby až k podpoře lidí s postižením či jiným, např. emocionálním deficitem. Nepřímo se také podílejí na zlepšování zdravotního stavu majitele, neboť jej nutí k fyzické aktivitě, když nastává doba venčení (tamtéž, 53-57).

Soužití člověka a psa má však také své nevýhody (tamtéž, 58). V případě divokých či opuštěných psů hrozí hospodářské škody. Psi navíc přenášejí nemoci a mohou svým pánům způsobit zdravotní problémy. Vina na hlavu člověka pak padá v případě, kdy svého psa opouští a zbavuje se ho tím, že ho „vypustí do volné přírody“. Spornou otázkou je také agresivní chování psů, které se sice z etologického hlediska zdá být přirozenou součástí každodenního života sociálních zvířat, ale zvýšený zájem médií o tzv. nebezpečné psy či lobbistické aktivity na té či oné straně, popř. rozpory v odborné literatuře, tento problém značně přiosťruje (více viz oddíl 2.2.2). Intenzivní debaty o tom, je-li vztah psa a jeho pána pro moderní společnost výhodný či naopak, často zakrývá skutečnost, že psi jsou pro nás v současnosti jedním z posledních pojmů s přírodou (tamtéž, 47-58).

2.2.2 „(Ne)bezpečná“ plemena psů

Člověk se chovem psů zabýval po tisíciletí a podařilo se mu vyšlechtit velké množství různorodých plemen. Podle Císařovského (2008, 20-21) byl jejich chov ještě v první polovině 19. století spojován s praktickým užitkem a křížení psů bylo v rukách jejich majitelů. Druhá polovina 19. a začátek 20. století už přály vzniku plemen ve smyslu upevnování žádoucích znaků „předchůdců“, což bylo realizováno jednak chovnou selekcí v rámci izolované skupiny, jednak křížením s dalšími vhodnými typy a postupně i ustálenými plemeny. To usnadňovalo rychlejší docílení požadovaných morfologických a povahových rysů. Další možností (tamtéž), jak vznikala nová plemena, představovalo novoplemenné křížení, na základě kterého vznikl český teriér jakožto kříženec skotského a sealyham teriéra. Přechodnou formu pak představovalo tzv. kříšení starobylých plemen, kdy šlo ve většině případů spíše o docílení stejné podoby než o obnovu plemene. Tímto způsobem rozšířil plejádu plemen například český fousek (tamtéž).

V současné době je klasifikace psích plemen odvislá od stanoviska Mezinárodní kynologické federace FCI (*Fédération Cynologique Internationale*)⁶, která sestává z 87 členů, včetně Českomoravské kynologické unie jakožto partnera FCI za Českou republiku. Dnešní FCI standardy uznávají celkem 343 psích plemen, která jsou rozdělena do deseti kategorií: 1) plemena pastevecká, ovčácká a honácká, 2) pinčové, knírači, plemena

⁶ Více na <http://www.fci.be>, naposledy navštíveno 14. 6. 2013

molossoidní a švýcarští salašníčtí psi, 3) teriéři, 4) jezevčáci, 5) špicové a tzv. primitivní plemena, 6) honiči a barváři, 7) ohaři, 8) slídiči, retrieveri a vodní psi, 9) plemena společenská a 10) chrti.

I přes výše uvedenou a jedinou oficiálně uznávanou FCI klasifikaci psích plemen se setkáváme ještě s další typologií, která explicitně operuje s pojmy jako „bojový“, „nebezpečný“ či „zlý“ pes, a implicitně tak připouští existenci opačné kategorie ve smyslu „ostatní ne-bojová“, „bezpečná“ (rozuměno bez rizika) a „hodná“ plemena. Molloy (2011, 107-127) odkazuje k poslední dekádě dvacátého století a přibližuje situaci ve Velké Británii. Operuje s myšlenkou morální paniky, která se kolem této problematiky vytvořila, a sleduje kulturní a historicky ověřenou konstrukci „nebezpečných psů“, jež nakonec vedla k vytvoření hranice mezi „dobrymi“ majiteli psů a těmi, kteří jsou vlastníky psů „typu pitbul“, tedy těmi „špatnými“. „Vztah mezi lidským násilím a psí agresí zdůraznil hranice chovatelské praxe, v rámci které byl vztah mezi majiteli a jejich psy nakonfigurován prostřednictvím moralistických kódů sociálního chování“ (tamtéž, 120).

Dominantní diskurzy, které identifikují nějaké plemeno jako „bojové“, a tedy nenormální, nekontrolovatelné a cílevědomě agresivní, se také přirozeně podílí na obrazu majitele takového zvířete, jenž je podobně konstruován jako sociální deviant s násilnickými sklony (zpravidla muž), který je rozpoznatelný na základě tetování a piercingu. Tato asociace (tedy přisuzování agresivní povahy pitbulovi i jeho majiteli) je navíc smíchaná se statusem pitbula jakožto „cizího“ amerického psa v kontrastu s „tradičními“ britskými plemeny, přičemž souvislost mezi národem a agresí jako by symbolicky potvrzovala obavu Británie o narušení národní identity a strach z amerikanizace britské kultury (tamtéž, 121).

Podle Molloy (2011, 107-127) vychází panická konstrukce riziku z nejasného vymezení mezi přírodou a kulturou a je komplikovaná svým takřka nekontrolovatelným mediálním šířením. Miklósi (2007, 59-62) v souvislosti s „nebezpečnými“ psy uvádí tři typy riziku: (1) Druhový, který definuje nebezpečnost psa na základě příslušnosti ke konkrétnímu plemenu s ohledem na velikost, věk, pohlaví (vliv kastrace) či zdravotní stav, přičemž se většina diskuzí vztahuje k tomu, zdali je možné označit nějaké plemeno za více či méně kousavé⁷; (2) Socializační, jenž souvisí s nedostatečnou socializací psa, jeho nejednoznačným postavením ve smečce (antropomorfní projekce) a celkově s problémem mezilidských vztahů (např. zanedbaná socializace dětí a psů v domácnosti); (3) Situační, jenž zohledňuje okolnosti, během kterých k napadení došlo, a velmi často

⁷ Miklósi (2007, 59-62) odkazuje ke statistické studii, která sledovala četnost pokousání člověka psem, a uvádí, že na prvním místě seznamu jsou labradoři a následně němečtí ovčáci.

vychází ze vzájemného nepochopení člověka a psa, ať už v případě, že člověk nepřechte signály, které mu pes vysílá, nebo zvíře vystaví stresové situaci, jejímž výsledkem může být útok psa ze strachu. Otázka risku byla navíc podpořena projednáváním problematiky „nebezpečných“ psů na legislativní úrovni a tím pádem je spojována s určitým antisociálním nádechem. Hearne (1991,49-50) dokonce upozorňuje na identifikaci pitbulů s městským prostorem, chudobou a černochoy, a poukazuje tak na skutečnost, že se zástupci tohoto plemene staly objektem subtilní a někdy i zcela zřejmé formy rasismu, ačkoliv ještě v době druhé světové války byli pitbulové milovanými národními symboly (McHugh 2004, 114).

„Konstrukce „nebezpečných psů“ může mít globální charakter, nicméně existují významné rozdíly v produkci znalostí tohoto tématu i manipulaci, zprostředkování a produkci souvisejících „nebezpečných“ diskurzů na národní úrovni. (...) Spíše než přijmout názor, že je konstrukce risku demokraticky sdílená, je možné uznat, že je kulturně i společensky vybudovaná i přijímaná a je nerovnoměrně sdílená napříč společností“ (Molloy 2011, 107-108). „Diskurz o nebezpečných psech volně přechází v ontologickou nejistotu, která je charakteristická pro reflexivní modernitu. (...) Zavrženíhodné psí tělo se v rámci diskurzu o nebezpečných psech stalo mechanismem ustavující hierarchické rozdíly mezi lidmi a zvířaty i mezi lidmi navzájem“ (tamtéž, 127). Zobrazení psů ve společnosti vypovídá daleko víc o lidech než o psech jako takových. „Pes je paradoxně reprezentací člověka, nikoli psa“ (Fudge 2002, 7).

2.2.2.1 Breed Specific Legislation – zákony upravující chov „nebezpečných“ psů

Breed Specific Legislation (BSL) je souhrnné označení pro zákonná opatření, která upravují (popř. i zakazují) chov některých psích plemen. Procesy, které vedly k ustavení takových zákonů, začaly sledovat problematiku postavení psa v urbánní společnosti, řešily sociální identitu majitelů a ptaly se po zodpovědnosti za případné regulace (Molloy 2011, 107). Lodge (2001, 79) uvádí vcelku přehledné informace ohledně restriktivních opatření i ohledně psů, kterých se týkají. Takřka ve všech případech je možné detekovat několik opakujících se plemen, jako je pitbul či tosa inu, dále dobrman, rhodéský ridgeback, rotvaljer, americký stafordšírský teriér, mastif a jiné. Konkrétní seznam plemen se liší zemi od země a stejně tak i opatření, který regulují jejich chov: od povinného vedení psa na vodítku, přes registraci, kastraci či implantaci mikročipu až po zákaz projede, transferu či nedovolenému vlastnění psů u nezletilých osob. Penalizace za porušení této

legislativy také není jednotná a zahrnuje postih v podobě pokuty, několikaměsíční pobyt ve vězení nebo utracení zvířete (tamtéž).

*National Canine Research Council*⁸ označil takové jednání za kruté a neefektivní, neboť nebylo prokázáno, že by BSL útoky psa na člověka snižovaly, a konstatoval: „Neexistuje žádný vědecký důkaz, že by jedno plemeno psa vykazovalo větší pravděpodobnost útoku na člověka než jiné, a v žádném případě by nemělo docházet k hodnocení takového jednání bez ohledu na majitele psa.“ To se mimo jiné velmi konkrétně projevilo nejen v činnostech občanských iniciativ, které proti BSL aktivně vystupovaly (v našich podmínkách například *Jeden metr*), ale také v opakovaných snahách zavést takovou legislativu i v České republice.

Česká republika přistoupila k teoretizování o zákonech, které by upravovaly chov „nebezpečných“ plemen, po vzoru německé legislativy, jež se k takovému kroku odhodlala po hamburském (smrtném) útoku dvou psů (amerického pitbul teriéra a amerického stafordšírského teriéra) na dva šestileté školáky (Lodge 2001, 65). Od roku 2000 do běžícího roku 2013 došlo k projednávání několika návrhů zákona ohledně regulace chovu některých psích plemen, z nichž nejživější proběhly v letech 2000-2001 a v roce 2008. První znění, jež bylo mediálně označeno za kontroverzní, je spojováno s poslancem Zdeňkem Kořistkou. Jeho projekt vláda⁹ nepřijala s odůvodněním, že obsahuje řadu sporných a nedořešených míst – například mlhavé rozdělení psů do dvou kategorií (psi nebezpeční a psi zvláštní), což by v případě potenciálních opatření a sankcí působilo značný problém, nicméně sporných míst by bylo možné detekovat více. Pro ilustraci uvedme jen některé¹⁰:

- Nebezpečným psem je pes, který na základě *zvláštních* znaků, chovu, výchovy nebo výcviku k *bojovým* účelům, útočnosti nebo prudkosti nebo jiné *srovnatelné* vlastnosti ohrožuje člověka nebo zvíře
- Chov nebezpečného psa podléhá *povolení* příslušného obecního nebo městského *úřadu*
- Nebezpečného psa může vést jen osoba starší 18 let

⁸ www.nationalcanineresearchcouncil.com, naposledy navštíveno 14. 6. 2013

⁹ http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/EF9C49238DCA9B63C12571B6006CE393, naposledy navštíveno 14. 6. 2013

¹⁰ <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=805&CT1=0>, naposledy navštíveno 14. 6. 2013, *zvýrazněno HS*

- Za nebezpečného psa se považuje jedinec, který je *křížený nebo čistokrevný* příslušník plemene: americký stafordšírský teriér, stafordšírský bulteriér, bulteriér, argentinská doga, brazilská fila, dobrman, rhodéský ridgeback, rotvajler
- Za nebezpečného psa se považuje i jedinec, který je *křížený nebo čistokrevný* příslušník skupiny psů, která je *obecně známa jako pitbulteriér*.

Návrh zákona nebyl z podobných důvodů přijat ani v dalším případě, v roce 2008, kdy byli hlavními iniciátory Jeroným Tejc a Věra Jakubková. Konkrétně její seznam operoval s celkovým počtem 18 „problémových“ psů, kromě výše uvedených se zde vyskytovala plemena jako cane corso, španělský a neapolský mastif, argentinská doga aj. Opět zmiňme jen některé formulace¹¹:

- Psi následujících ras nebo typu a jejich kříženci jsou považováni na základě *specifických* rasových *znaků* nebo chovu za nebezpečné psy:
 - a) každý *pes* typu známého jako *pitt-bull teriér*,
 - b) každý *pes* typu *japonské tosy*,
 - c) každý pes, u kterého *ministerstvo vnitra nařízením určí*, že se *jeví* jako bojový nebo *vykazuje vlastnosti* nebo je chován jako bojový pes
- Jedna osoba nesmí vést *více než 3 psy zároveň*. Kdo nedovršil 18. roku věku, smí vést pouze jednoho psa. *Nebezpečný pes* nesmí být veden s jedním nebo více psy dohromady.

Občanská iniciativa *Jeden metr* návrh Jeronýma Tejce celkem podrobně okomentovala se shrnujícím závěrem¹², že „jde o návrh ničím nepodložený, nesystémový, nadbytečný, zmatečný a naprosto nekompetentní.“ Poslední pokus o oživení problematiky zákonů upravující chov „nebezpečných“ psů předložil začátkem roku 2013 David Rath a stejně jako u všech předchozích případů se dočkal zamítavého stanoviska. Jiná situace nastala tou dobou na Slovensku, které změnu legislativního materiálu nechalo projít prvním parlamentním čtením, v současné době se však uvažuje o jeho přepracování.

¹¹ <http://blog.tyden.cz/priloha/psi-jakubkova-4793d770e4759.pdf>, naposledy navštíveno 14. 6. 2013, *zvýrazněno HS*

¹² <http://www.staffbullclub.cz/pages/propagace/komentar-k-priprave-zakona-brezen-2008.pdf>, naposledy navštíveno 20. 6. 2013

Využití psa ve společnosti bylo a je mnohostranné a zasahuje do mnoha oborů lidské činnosti, ať už hovoříme o jeho pracovním užitku či společenské funkci, díky které působí svým majitelům radost, zábavu a rozptýlení. (Někteří) psi jsou však spojováni s obavou z nebezpečí a útoku, která byla v některých státech natolik silná, že se ji tamní legislativa snažila umírnit zaváděním zákonů upravující chov „nebezpečných“ plemen. Povinnosti, jež z takových opatření plynou, jsou namířeny k zodpovědnosti majitelů, kteří jsou v rámci dominantního diskurzu o „nebezpečných“ psech vnímáni stejně asociálně jako jejich zvířata. Na tomto místě je třeba uvážit fakt, že ani FCI kategorie, ani žádná jiná typologie nejsou objektivními danostmi – realita je sociální konstrukt (viz následující oddíl 2.3) a my každou klasifikací subjektivně kategorizujeme svět.

2.3 SOCIÁLNÍ A MEDIÁLNÍ KONSTRUKCE REALITY

Pokud vyjdeme z toho, že koncepce risku (viz podkapitola 2.2.3) je mediálně i sociálně produkovaná a udržovaná, je třeba si také připustit, že ani zdánlivě objektivní prezentace a příjem mediální informace nejsou prosty subjektivního lidského faktoru. Problematika „nebezpečných“ psů i možný antisociální charakter jejich majitelů jsou lidskými výtvoři - představují realitu, kterou společnost a média konstruují. Způsoby, jakými tak činí, budou přiblíženy v následujících oddílech.

2.3.1 Sociální konstrukce reality

„Lidská komunikace je založena na odkazování k významům symbolů, tedy ke světu, který je konstruován v dané společnosti jako společné pojetí reality. Toto pojetí je přitom určitým výkladem společnosti a nese hodnoty, které v dané společnosti dominují. K této konstruované realitě se pak příslušníci daného společenství odkazují jako k platné“ (Jiráková a Köpplová 2007, 165).

Podle Bergera a Luckmanna (1999, 9) je realita vykládána jako sociálně vytvořený produkt, jako „vlastnost náležející jevům, kterým přisuzujeme existenci nezávislou na naší vůli.“ Každodenní život se zdá být předem uspořádanou a objektivizovanou realitou, kterou ale lidé nějak interpretují. Takto pojímaná realita je pak nositelem subjektivního významu a současně má i intersubjektivní povahu - je sdílená s ostatními a stejně skutečná pro *Já* jedince jako pro ostatní *Já* (tamtéž, 9-34). „Svět každodenního života není totiž

pouze světem, který obyčejní členové společnosti pokládají za danou realitu při svém subjektivním a cílevědomém každodenním jednání. Je to svět, který má svůj původ v myšlenkách a činnostech a který je právě těmito myšlenkami a činnostmi jako reálný udržován“ (tamtéž, 25).

Realita každodenního života má tedy sociální charakter. Představuje nepřetržitý řetězec typizací, jež člověk užívá k „vnímání“ lidí, se kterými se setkává tváří v tvář. Tyto typizace tak neustále ovlivňují chování těch, kteří se setkávají, a jsou tím více anonymní, čím vzdálenější jsou situaci „tady a teď“, resp. situaci tváří v tvář. Řetězec typizací je tedy na jednom konci obsazen okruhem blízkých lidí, s kterými se člověk často setkává osobně, na konci druhém jsou pak vysoce anonymní abstrakce, které jsou při interakci tváří v tvář těžko dostupné (tamtéž, 34-38). „Sociální struktura je souhrnem těchto typizací a opakovaně se objevujících vzorců interakce, které na podkladě těchto typizací vznikají. Proto je sociální struktura základním prvkem reality každodenního života (tamtéž, 38).

Berger a Luckmann (1999, 39-45) dále upozorňují na termín *objektivace*, čili proces, kdy externalizované produkty lidské činnosti získávají objektivní ráz. Tím vzniká sociální řád, který člověk potřebuje pro své přežití. Realita každodenního života je takovými objektivacemi naplněna a jsou to právě objektivace, které existenci této reality umožňují. „Každodenní život je především život s jazykem a prostřednictvím jazyka, který sdílím se svými bližními“ (tamtéž, 42). Jazyk je schopen přemostit situaci tváří v tvář a díky tomu dokáže překlenout rozdílné oblasti v rámci reality každodenního života a uspořádat je smysluplně v celek. „Samotný jazyk nám nabízí určité možnosti interpretací dění okolo nás i našich pocitů. I jazyk je tedy strukturou, která podpírá a spoluvytváří naši osobnost a její konzistenci“ (Václavík 2009, 22).

Společnosti, popř. sociální instituce, nabývají statusu objektivní reality – nelze si je odepřít a ani efektivně předstírat, že neexistují. Berger a Luckmann (1999, 56) uvádí, že „veškerá lidská činnost podléhá *habitualizaci*. Jakákoliv často opakovaná činnost se ustálí ve vzorec, který pak může být bez větší námahy napodobován a který je pak svým vykonavatelem chápán *jako* tento vzorec. Habitualizace dále znamená, že daná činnost může být opět vykonávána v budoucnosti tímž způsobem a opět bez většího úsilí.“

Procesy habitualizace, resp. vzájemná typizace habitualizovaných činností určitým typem jejich vykonavatelů, předchází každé *institucionalizaci*. Tyto typizace jsou vždy sdílené a dostupné všem členům dané společenské skupiny, přičemž instituce samotná typizuje jednotlivé činnosti i jejich vykonatele. Když už instituce existují (a typizovaní aktéři

reciprocně dělají obvyklé činnosti), může docházet k jevu zvěcnění, kdy přestaneme chápat instituce jako nezávislé na lidech, ale pojmáme jejich výsledky jako lidské výtvoř (tamtéž, 57-58). „Společnost, přestože je produktem subjektivní činnosti, se stává objektivní realitou působící na individuální vědomí“ (Eriksen 2008, 112).

Proces, který institučnímu řádu dává kognitivní i normativní význam, se nazývá *legitimizace*. Berger a Luckmann (1999, 93) chápou legitimizaci jako „druhoplánovou objektivaci významů.“ Její funkcí je pak učinit prvoplánové, již institucionalizované, objektivace objektivně dostupnými a subjektivně věrohodnými.

Autoři (Berger a Luckmann 1999, 95-104) rozlišují čtyři fáze legitimizace. První z nich nastává skrze jazyk, dochází k ustavení pojmů – když je něco označeno vlastním slovem, jedná se o legitimizaci toho, že to existuje. Druhá zahrnuje teoretické předpoklady v jejich elementární podobě, nalzáme zde různá vysvětlovací schémata vedoucí k porozumění fungování pojmu. Třetí úroveň sestává z explicitních teorií, které prostřednictvím diferenciovaného souboru vědomí legitimizují určitou sociální oblast. Čtvrtá fáze je tvořena symbolickými universy, souborem teoretických (nevědeckých) tradic, který nám umožňuje chápat institucionální řád jako jednu totalitu (tamtéž). „Symbolické světy jsou pojímány jako matrice veškerých společensky objektivovaných a subjektivně reálných významů“ (tamtéž, 97) a člověk je zvířetem v pavučině významů, kterou si samo upředlo (Geertz 2000, 15).

Shrňme si tedy, že zásadní roli při sociální konstrukci reality sehrává proces *externalizace* (zvnějšnění/přenesení do vnějšku), *objektivizace* a *internalizace* (zvnitřnění), kdy je objektivovaný svět zpětně promítán do subjektivního vědomí individuí. To, co sociální realitu konstruuje, jsou především společenské instituce, a to, co vtiskává společenskému světu řád, je jazyk. Instituce představují množinu předávaného vědění, které predikuje institucionálně požadované chování i role. Vlivem výchovy je toto vědění prezentováno jako objektivní realita, a tím pádem pak akceptováno jako subjektivní pravda, která se může podílet na utváření člověka v rámci společnosti. „Společnost je výtvořem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvořem společnosti“ (Berger a Luckmann 1999, 64), stejně jako pes.

2.3.2 Mediální konstrukce reality

Mediální komunikace - problém sdílené informovanosti, chápání souvislostí a reflexe vlastního postavení i sdílené hodnotové orientace - sehrává pro moderního člověka a jeho zapojení do společnosti klíčovou roli. Média nabízejí řadu opakujících se interpretací našeho života a informují nás o hodnotách, postojích i názorech, které se díky mediální komunikaci zdají být sdílené s ostatními. Informace, které k nám prostřednictvím médií přicházejí, zasahují do soukromého života jedince a vnášejí do něj veřejný rozměr. Podílejí se na formování podoby veřejného života společnosti a současně ho obohacují o prvky ryze intimního charakteru. Soukromá i veřejná sféra se pak společně podílejí na výsledném chování médií a v konečném důsledku tak nakonec ovlivňují samy sebe (Jirák a Köpplová 2007, 11).

„Média jsou zároveň produktem i odrazem dějin společnosti a hrají v ní svou vlastní úlohu (...), jsou institucemi, které reagují na domácí politické a společenské tlaky a očekávání svého publika“ (McQuail 2002, 147). Podle Jiráka a Köpplové (2007, 140) využívá každá mediální informace prvky ze smyslově vnímatelného světa, do něhož fyzicky patříme, a prostřednictvím těchto prvků současně prezentuje svět, v němž žijeme - svět soudů, vizí i sociálních vztahů. Na jedné straně lze tedy rozlišit mediální skutečnost (to, co se objevuje v médiích a stává se součástí naší zkušenosti) a na straně druhé lze uvažovat skutečnost sociální (čili to, jakou představu o světě nabízí společnost, jak si příslušník této společnosti vykládá svět kolem sebe). „Tyto dvě „skutečnosti“, sociální a mediální, se navzájem doplňují, ovlivňují, popírají, konkurují si – a ve svém úhrnu tvoří základ zkušenosti, s jejíž pomocí se člověk vztahuje ke svému okolí, formuluje si soudy o ostatních lidech, odhaduje svoje šance na uplatnění ve společnosti, rizika, perspektivy apod. Mediální skutečnost má přitom stále významnější postavení, neboť lze předpokládat, že právě média poskytují větší díl „reality“, která se nachází za hranicemi bezprostřední osobní zkušenosti člověka“ (tamtéž, 140).

Chceme-li tedy zjistit, jaká „realita“ se mediovaně stává součástí naší zkušenosti, je třeba vysledovat, jak média realitu konstruují (viz *institucionalizace* v oddílu 2.3.1). K tomu je zapotřebí osvětlit několik pojmů, které se k této problematice váží. Jmenovitě se tedy jedná o termíny *agenda setting*, čili *nastolování agendy*, *gatekeeping* a *framing*.

2.3.2.1 Agenda setting (nastolování témat)

„Média nastolují veřejnosti agendu“ (Jirák a Köpplová 2007, 182), což jinými slovy znamená, že dokáží ze své vlastní (mediální) agendy učinit agendu veřejnou. Média se tedy podílejí na tom, o čem budeme přemýšlet a do jaké míry to budeme považovat za důležité. Zastávají tak pozici spolu-konstruktérů reality, k čemuž využívají mechanismu *agenda setting*¹³.

McQuail (2002, 389) uvádí Hypotézu o „nastolování témat“ a tvrdí, že tato „počítá s procesem ovlivňování směřujícím od priorit politických či jiných zájmových skupin ke zpravodajským prioritám médií, kde hrají velkou roli zpravodajské hodnoty publika, a odtud k názorům veřejnosti.“ Dále vysvětluje, že hypotéza *agenda setting* je spojována s následujícím: „Veřejná diskuze je představována určitými vyznačenými tématy (tím, s čím by se „mělo něco dělat“). Tento soubor témat vychází z kombinace veřejného mínění a politické situace. Mediální zpravodajství a informace odrážejí obsah a pořadí priority témat (...), jejichž reprezentace v masových médiích má samostatný účinek na obsah tématu a na jeho relativní důležitost ve veřejném mínění“ (tamtéž, 389).

Podle Jiráka a Köpplové (2007, 181 - 182) fakt, že média některá témata do svých obsahů zahrnují a jiná naopak potlačují, ale také skutečnost, že tato témata *rámují* (*framing*, viz 2.3.2.3), signalizují pořadí jejich důležitosti i možnou interpretaci. A přestože mediální agendě konkurují i jiné agendy (např. politická), na formování konečné podoby sdílené agendy se značnou měrou podílejí právě média. „Teorie nastolování agendy tedy hledá odpověď na otázku, proč se určité informace o některých tématech stanou součástí veřejné debaty, zatímco jiné zůstanou stranou pozornosti, a proč jsou některá témata vnímána veřejností jako závažnější než ostatní – přičemž médiím v tomto procesu přisuzuje významnou roli“ (tamtéž, 182).

2.3.2.2 Gatekeeping (hlídání u brány)

V dnešním světě však existuje nepřehledné množství dějů, které by se v pozornostním hledáčku médií mohly ocitnout, a současně je také není možné obsáhnout všechny, tudíž je třeba tyto události nějak selektovat. „Média jsou zpravidla nucena vypořádat se s nadbytkem potenciálních zpráv, a musí si proto vybudovat relativně

¹³ Podle Jiráka a Köpplové (2007, 180-181) patří teorie *agenda setting* (spolu se *zesilujícím účinkem*, *potvrzujícím účinkem*, *zpětným účinkem*, *habitualizací*, *trivializací* aj.) k mnoha (leckdy sporným) hypotézám o účincích médií. McQuail (2002, 393) chápe *agenda setting* jako „jeden z možných způsobů, jimiž je konstruován rámec pro vidění světa.“

spolehlivé mechanismy jejich výběru“ (Trampota 2006, 47). Procesy, na základě kterých se při práci v médiích provádí výběr, se nazývají *gatekeeping*, nebo také *hlídání u brány* (McQuail 2002, 241).

Pojem *gatekeeping* vychází z prací sociálního psychologa Kurta Lewina (tamtéž), který při svých výzkumech dospěl k tomu, že „informace musí projít určitými kanály obsahujícími „vchodové oblasti“ (*gate areas*), kde se pod vlivem nejrůznějších příznivých i nepříznivých sil přijímají rozhodnutí.“ Podle Trampoty (2006, 40) lze rozlišit čtyři etapy *gatekeepingu*, a to a) *extrakci* informací (jejich výběr z informačního univerza, b) *koncentraci*, tj. redukci vybraného materiálu podle požadavků času, nákladů, kapacity komunikačních kanálů apod., c) *pročištění* obsahu a informací tak, aby byly vyloučeny elementy z hlediska komunikačního záměru nežádoucí, redundantní nebo irelevantní, d) *konečnou formulaci*, která spojuje informace tak, aby mohla být základem pro další rozhodování.

Proces *gatekeepingu* není objektivní - stojí za ním celý zástup „dveřníků“¹⁴, kteří se na výběru informací podílejí. Je tedy důležité připomenout, že do selekce konkrétních zpráv značně zasahuje osobnost toho, kdo ji provádí. Konkrétní výběr je pak závislý na celé řadě faktorů (organizační rámec činnosti toho, kdo vybírá, případná profesní rutina aj.) a odvíjí se taktéž od toho, kolik a (kolik různých) „dveřníků“ se do *gatekeepingu* zapojuje.

2.3.2.3 Framing (rámování)

Na *agenda setting* a *gatekeeping* ještě navazuje proces *rámování*, tzv. *framing*. Média kromě toho, že konkrétní témata vybírají a publikují, tato témata také různým způsobem zpracovávají. V rámci tohoto postupu mohou určité vlastnosti tematické události zdůraznit, jiné potlačit, nebo dokonce vynechat. „Jedna událost se dá navíc zpracovat různým zarámováním. (...). Rámování tak představuje výběr určitých atributů, které jsou zdůrazněny. Popisované události přitom rámuje jak média, což se projevuje v jejich obsazích, tak příjemci sdělení. Zarámování tak lze vnímat i jako schémata interpretace události příjemcem“ (Trampota 2006, 122 – 123).

Agenda setting, *gatekeeping* a *framing* představují specifické procesy výběru materiálu do mediálního sdělení. Tyto koncepty se navzájem doplňují a vytváří koherentní celek, na základě kterého je možné vysledovat, jaká témata se v médiích objeví, jakým způsobem v nich budou prezentována a jak velký mediální prostor jim bude věnován. Značnou měrou se tedy podílejí na mediální (a v konečném důsledku též sociální) konstrukci reality.

¹⁴ Vybírání zpráv se dá popsat pomocí *metafory dveřníka*, který některé zprávy nechá projít „branou“ (a tím pádem se tyto informace objeví v médiích), a některé nikoliv (Trampota 2006, 47).

2.4 TEORIE REPREZENTACE

Vycházíme-li z toho, že mediální sdělení nezachycují realitu jako přímý a nezkreslený obraz světa, ale že tuto realitu s využitím specifických procesů *agenda setting*, *gatekeeping* a *framing* konstruují, je třeba se zabývat otázkou toho, jak jsou tato sdělení mediálně (a potažmo sociálně) reprezentovaná. Následující oddíl nastíní teorii reprezentace a její úrovně z obecně teoretického hlediska a následně přiblíží problematiku reprezentace zvířat s ohledem na reprezentaci psů.

Stuart Hall (2001, 28) vysvětluje reprezentaci jako „produkcí významů prostřednictvím jazyka.“ „[Reprezentace] vyjadřuje vztah mezi pojmy a jazykem, který nám umožňuje odkazovat ke skutečnému, nebo dokonce fiktivnímu světu věcí, lidí a událostí“ (tamtéž, 17). Podle Halla (2001, 16-19) existují dva systémy reprezentace, které se podílejí na konstrukci významů: *systém mentální* a *systém jazykový*.

První z nich sdružuje všechny druhy objektů, lidí a událostí do soustavy konceptů naší mysli, bez nichž by nebylo možné interpretovat svět ve své celistvosti. „Významy jsou závislé na systému konceptů a obrazů formovaných v našich myšlenkách, jež mohou zastupovat nebo „reprezentovat“ svět a umožňují nám odkazovat k věcem jak uvnitř, tak i vně našich hlav“ (tamtéž, 17). Prostřednictvím druhého systému, jazykového, jsme schopni „překládat“ naše myšlenkové koncepty v promluvy, zvuky či obrazy, a sdílet je tak s ostatními. Nemusí se přitom jednat o jazyk v pravém slova smyslu, nositelem významů může být také oblečení, jež má člověk na sobě, nebo třeba semafor na křižovatce. „Všechny zvuky, slova, obrazy či objekty, které fungují jako znaky a jsou seskupeny ve znakové systémy, jež jsou schopny nést a vyjádřit význam, jsou z tohoto pohledu jazykem. V tomto smyslu je model významů (...) často popisován jako lingvistický; a všechny teorie myšlení, které vycházejí z tohoto základního systému, jsou popisovány jako lingvistický obrat v sociálních vědách a kulturních studiích“ (tamtéž, 19). Proces, který zahrnuje vztahy mezi věcmi, pojmy a znaky, čili propojuje mentální a jazykový systém, se nazývá reprezentace (tamtéž).

Podle Halla (2001, 24 – 26) je možné rozlišit tři teorie reprezentace – *reflexivní*, *intencionální* a *konstrukcionistickou*. *Reflexivní přístup* vychází z toho, že významy jsou součástí věcí (lidí, myšlenek či událostí) samotných a že jazyk funguje jako zrcadlo, které odráží skutečný, ve světě existující, význam. *Intencionální přístup* naopak zdůrazňuje roli mluvčího, resp. autora výpovědi a to, co chtěl jejím prostřednictvím sdělit. Odkazuje tedy k intenci sdělení, k přesvědčivosti a specifičnosti významu, kterou mluvčí do jazykového projevu

vkládá. *Konstrukcionistický přístup*, který využívá i tato práce, počítá s tím, že ani věci samy o sobě, ani samotní uživatelé jazyka nedokáží významy v jazyce ustavit. „Není to materiální svět, jenž zprostředkovává významy. Je to jazykový nebo jakýkoli systém, který využíváme k reprezentaci našich koncepcí. Jsou to sociální aktéři, kdo užívají pojmového aparátu vlastní kultury, lingvistiky a dalších reprezentujících systémů, a dělají tak svět smysluplný sobě i ostatním“ (tamtéž, 25). Skutečnost tedy není daná, je konstruovaná (viz oddíl 2.3.1): Člověk si s sebou „nese“ významy a prostřednictvím znakových systémů je projektuje do věcí. „Z *konstrukcionistické* perspektivy je na reprezentaci nahlíženo jako na proces vytváření významů, které vyvstávají z vazeb mezi třemi různými řády věcí: těmi, které bychom mohli obecně nazvat jako a) *svět věcí* (lidé, události i zkušenosti); b) *konceptuální svět* – tedy to, co s sebou nosíme v našich hlavách; a c) *svět znaků* uspořádaný v jazyk, který tyto koncepty zprostředkovává“ (tamtéž, 61).

„Každá reprezentace je zároveň rekontextualizací sociální praxe, kdy jsou vybrané aspekty a atributy vyňaty ze svého přirozeného kontextu do kontextu nového, zbaveny některých vztahů a vlastností. Tyto reprezentace mohou být srovnávány z hlediska toho, které prvky zahrnují nebo vyřazují a jakou relativní váhu jim přiřkládají“ (Trampota 2006, 92). Burton – Jiráček (2001, 186) připomínají typologii „významů“ slova *reprezentace* tak, jak ji stanovil Richard Dyer:

- *Re – prezentace* (ve smyslu *opakované prezentace*) zahrnuje především zvyklosti při zobrazení, předvádění či opětovném předvádění světa.
- *Reprezentativnost* (ve smyslu *typizace*) má nejbližší k výrazu stereotyp, neboť odkazuje k výběru typu osob, které jsou zvoleny jako reprezentanti jednotlivých sociálních skupin.
- *Prezentování* (ve smyslu *předvedení médiem*) odkazuje k odpovědnosti za prezentaci a k tomu, jak je její výsledná podoba ovlivněna institucemi, které její sdělení vytvářejí.
- *Porozumění* (ve smyslu *pochopení ze strany publika*) odkazuje k soudům publika s ohledem na to, že původně zamyšlený a následně pochopený význam nemusí být ve shodě.

Jiráček a Köppllová (2007, 93) tvrdí, že jednou z nejsilnějších reprezentací skutečnosti (ve smyslu reprezentace platných sociálních vztahů, plurality zájmů a přístupů, popř. nerovnosti a moci) nabízejí právě média. Tato ovšem „nejsou pouhým zrcadlem reality, ale ustavují verze reality způsobem, který závisí na sociálních pozicích, zájmech

a cílech těch, kteří je produkují“ (Trampota 2006, 92). Reprezentace se vztahují jak k médiím (způsob předvedení), tak k publiku (způsob přijetí)“ (Burton – Jiráček 2001, 187).

Reprezentace je tedy procesem, kdy lidé produkují významy skrze jazyk, příp. další znakové systémy, prostřednictvím kódů¹⁵ (Trampota 2006, 100). To v sobě zahrnuje předpoklad, že věci (objekty, lidé, události) nejsou v našem světě fixovány samy o sobě, ale jsme to my, členové společností a kultur, kdo dáváme věcem význam (Hall 2001, 61). S tím nepochybně souvisí myšlenka vlastní kulturnímu relativismu¹⁶, čili fakt, že určitý význam jedné kultury nemusí být ekvivalentní s významem v kultuře jiné, a je tedy třeba určitého překladu. Hall (tamtéž) v této souvislosti zmiňuje konstrukcionistický přístup k reprezentaci, jenž je v kontrastu s přístupem reflexivním i intencionálním, a zdůrazňuje roli jazyka jakožto zprostředkovatele sociálně vytvořených významů.

2.4.1 Úrovně reprezentace

Každou reprezentaci sociální skutečnosti (nebo reprezentaci lidí a sociálních skutečností) lze na základě ustálenosti způsobu zobrazení a vztahu k realitě rozlišit do tří úrovní¹⁷ / na tři druhy reprezentace – *typ*, *archetyp* a *stereotyp* (Burton – Jiráček 2001, 188). „Každé z těchto označení znamená jinou intenzitu ustálenosti vazby mezi reprezentovaným a popisovaným a odlišnou podobu vztahu mezi popisovaným a reálným“ (Trampota 2006, 92).

Typy typizují, zpravidla nepřecházejí ve stereotypy a na rozdíl od nich neexistují v reálném světě. To je pravděpodobně dáno tím, že zobecňující rysy typů nejsou tak výrazně podtržené a jejich exkluzivita zůstává nedotčena (Burton – Jiráček 2001, 188). Trampota (2006, 93) tvrdí, že typ je na to, aby se stal stereotypem, zpravidla příliš prokreslen do hloubky. „Typ představuje opakovanou prezentaci jeho konkrétního projevu s důrazem na posílení určité vlastnosti (atributu), která se opakuje i ve spojitosti s dalšími představiteli tohoto typu“ (tamtéž).

¹⁵ Každá informace, resp. její přenos, prochází procesem *zakódování*, který provádí autor sdělení, a *dekódování*, kdy se adresát snaží porozumět a interpretovat autorův záměr.

¹⁶ Koncepce *kulturního relativismu* je známá z počátků 20. století a vychází z předpokladu, že jednotlivé kultury představují jedinečné a neopakovatelné kulturní systémy, které je možné pochopit jen v kontextu jejich vlastních hodnot, konceptů a idejí (Petrušek a Vodaková 1996, 920).

¹⁷Burton a Jiráček (2001, 186) používají označení „druhy reprezentace“, Trampota (2006, 92) hovoří o „úrovních reprezentace“.

Archetypy označují velmi vyhraněné, v jednotlivých kulturách hluboce zakořeněné, typy, které sdružují přesvědčení, představy, hodnoty a případně i předsudky platné v celé kultuře (Burton – Jiráček 2001, 191). Petrušek a Vodaková (1996, 104) tvrdí, že jde o „klíčový pojem analytické psychologie C. G. Junga, používaný k označení nevědomých prvků v duševním životě člověka, které mají obecný charakter, tj. jsou společné všem lidem, mají formu obrazů spojených s pocity a vykonávají v psychice dynamický vliv.“ Trampota (2006, 93) tvrdí, že „archetyp představuje opakující se reprezentaci, která je v dané kultuře hluboce zakořeněna (...) a nejčastěji se týká základních hodnot a principů společnosti.“

O *stereotypch* Burton s Jiráčkem (2001, 188-189) konstatují, že reprezentují lidské postoje i rysy v jejich zjednodušené formě (zpravidla se zaměřením na výrazný detail) a díky tomu bývají snadno rozpoznatelné. Ustavují se jako opakující se re-representace téhož, čímž zásadně mění původní podobu předlohy, neboť ji zjednodušují, a takto zjednodušené rysy pak navíc ještě přehánějí. Stereotypy jsou nositelem určitých představ a hodnotových soudů (často sdílených) a představují „zjednodušenou a zkrácenou reprezentaci, která se objevuje kontinuálně po delší dobu. (...) Stereotypní reprezentace vzniká jako výsledek složitých sociálních vztahů, nikoli jako inklinace jednotlivce“ (Trampota 2006, 93).

„Stereotypy jsou konstitutivním prvkem sociální konstrukce reality“ (Burton – Jiráček 2001, 189) a „jsou také zdrojem utváření předsudků a odsudků a hlavně reprezentují mocenské vztahy, napětí a konflikty, které jsou za nimi skryty“ (Jiráček a Köpplová 2007, 146). Stereotypní zobrazování pak dokáže zmiňované předsudky i odsudky posilovat, což může například v případě stereotypního zobrazování sociální skupiny vyvolávat negativní vnímání členů této skupiny, jejich stigmatizaci, popř. postupnou exkluzi z majority společnosti, a na základě toho je možné konstatovat, že stereotypní reprezentace může souviset s dominující ideologií společnosti (Trampota 2006, 94).

Ve své podstatě však stereotypy nejsou zavrženíhodné – pomáhají člověku zorientovat se ve světě nebo mohou mezigeneračně přenášet některé typy poznání (Jiráček a Köpplová 2007, 146).

Walter Lippmann (2007, 79-125) v publikaci *Public Opinion* zastává názor, že člověk nemůže uchopit komplexní realitu, a proto si vytváří zjednodušené konstrukce prostřednictvím stereotypů. A aby se přiblížil podstatě výrazu stereotyp, navrhl jeho čtyři funkce: 1) stereotypy dokáží uspořádat realitu do snadno pochopitelné podoby a jsou zásadní pro to, jak chápeme svět kolem nás, 2) díky jejich metonymické zkratkovitosti rychle směřují k významu, 3) představují určitý způsob odkazování ke „světu“, jsou sociálně předávané a sdílené, odrážejí soubor ideologických hodnot, prezentují výraz

dominantní ideologie a d) vyjadřují naše hodnoty a postoje - nejsou výrazem poznání světa, ale podporují převládající mocenské vztahy ve společnosti (Burton – Jiráček 2001, 189 – 190). Pokud je reprezentace „(ne)bezpečných“ psů stereotypní, lze tyto myšlenky aplikovat i na ni.

Reprezentace mají hodnotící charakter. V závislosti na ustálenosti vazby mezi reprezentovaným a popisovaným, ale také na (odlišné) podobě vztahu mezi nimi, lze rozlišit tři úrovně/druhy reprezentace – typ, archetyp a stereotyp. Stereotypy představují nevyhnutelný prvek sociální konstrukce reality a „jsou především typizovanými nositeli soudů, postojů, názorů, případně předsudků“ (Burton – Jiráček 2001, 189).

2.4.2 Reprezentace zvířat

Reprezentace zvířat mají na žijící zvířata bezprostřední dopad, a proto si zaslouží být studovány a pochopeny (Baker 2001b, 197). Pokud uvážíme, že zvířata podléhají v moderní industrializované společnosti silné marginalizaci a jsou ve velkém nahrazována svými symboly a znaky, které je nějak reprezentují, je tato problematika o to závažnější.

Současný industrializovaný svět je doslova nabytý obrazy zvířat, se kterými se člověk setkává už od útlého dětství – každé druhé novorozenecké oblečení zdobí obrázek zvířete, většina raně dětských leporel a knížek vypráví o životě na dvorku či farmě a jedny z prvních artikulovaných slov, která děti pronášejí, jsou „hlasy“ zvířátek, čili citoslovce typu *haf, mňau, bůů* aj., neboť to, *jak dělá kobouček a slepička*, patří k základním znalostem světa. „Děti jsou obklopeny mnoha obrazy zvířat: hračkami, komiksy, obrázky, ozdobami všeho druhu. Žádná jiná tematická oblast se nemůže měřit se zvířaty“ (Berger 2009, 32). A to platí i v dospělém věku, jen si to často už neuvědomujeme. Během cesty do práce, na nákup, při venčení psa stačí jen pozorněji sledovat svět kolem – reklamní tabule, obsahy výloh, zdobení na oblečení spolucestujících či plyšový talisman visící na zpětném zrcátku u řidiče autobusu MHD. Zvířecí reprezentace nás obklopují takřka všude, kam se jen podíváme, což mimo jiné vypovídá o mnohem závažnějším zjištění, totiž možnosti vytrácení skutečných, reálně existujících, zvířat (Fudge 2002, 7). Berger (2009, 20) dokonce radikálně tvrdí, že v současnosti už žijeme bez nich.

„Reprezentace nezobrazuje a jednoduše ani nemůže znázorňovat „skutečné“ zvíře“ (Baker 2001b, 193) - uvažme, co má Simba z *Lvího krále* společného s volně žijícím lvem. Zvířecí obrazy a symboly, stejně jako zvířata samotná, vyvolávají velké množství rozporuplných konotací. Na jedné straně je to pýcha a respekt (např. národní symboly),

na straně druhé strach, nenávisť a opovržení, ale také potěšení či láska (Baker 2001a, 33-159). Všechny tyto zdánlivě neslučitelné odezvy se často ve svých křiklavých varietách objevují v novinách. Média obecně převyprávějí zvířecí obrazy podle svých vnitřních pravidel, s minimálními odkazy na vnější svět – přísně regulují to, co je a není správné ve věci přemýšlení i pronášení o zvířatech. V případě psů a televizního vysílání se setkáváme s řadou zobrazení, v rámci kterých se štěně roztomile zamotává do role toaletního papíru nebo kdy se pes nějakého ovčáckého plemene objeví jako sportovní mistr v reklamě na *Pedigree* krmivo. V těchto případech se ovšem jedná o partikulární typy plemen, mezi kterými nikdy nenajdeme rotvajlery, pitbully či dogy. „Reklamy zobrazují psy stereotypně a vybírají ty „perfektní“, stejně jako to dělají v případě lidí. Obraz špatného zvířete však neexistuje za účelem reklamy, vyskytuje se jinde - v médiích i všeobecném povědomí - a byl z velké části zodpovědný za zavedení zákonů¹⁸ upravující chov nebezpečných plemen v Británii v roce 1991 (viz oddíl 2.2.3). Ministr, který za tuto legislativu zodpovídal, odůvodnil potřebu těchto zákonů tak, že většina psů je *dobrých*, ale existují tu také ti *zlí*“ (tamtéž, 168-169).

Vycházíme-li z konstrukcionistické perspektivy Stuarta Halla (viz podkapitola 2.4), totiž že reprezentace je procesem vytváření významů, které vyvstávají z vazeb mezi světem věcí, konceptuálním světem a světem znaků, hraje zde jednu z klíčových rolí decentralizace lidského. To totiž mj. znamená, že marginalizovaný (zvířecí) jedinec není v kulturním prostoru reprezentace svobodným agentem a nemůže měnit svoje významy na základě svého rozhodnutí (Baker 2001a, 26). Každá reprezentace zvířete je nevyhnutelně výrazem lidských hodnot, jež jsou historicky podmíněné a neodmyslitelně propletené s měnící se povahou kultur (Isenberg 2002, 48-60). „Reprezentace přírody uvnitř kulturního rámce modernity tvoří pro většinu lidí dominantní zdroj informací a mýtů ohledně přirozeného světa“ (Szarycz 2011, 151). A smazává hranici mezi reálným a fiktivním. „Performativní reprezentace zvířat je klíčová v naší představě o tom, co vlastně zvířata jsou“ (tamtéž 152). Performativita zvířat má ústřední roli pro ustálení společenských vztahů mezi lidmi a zvířaty a stejnou úlohu zde sehrávají způsoby, kterými jsou tyto vztahy integrovány do veřejné performance. Na jednotlivé atributy této performance může být nahlíženo v časovém i prostorovém kontextu, optikou společenské regulace i se zřetelem k otázkám moci, vždy je ale formována možnostmi a omezeními, které vyvstávají ze vzájemného vztahu lidí a zvířat ve společnosti (tamtéž). „Většina forem současných zvířecích reprezentací, ať už s ohledem na mediální optiku či nikoliv, selhávají ve sdělování

¹⁸ Dangerous Dogs Acts 1991, Velká Británie

informací ohledně zvířecí osobnosti, jedinečnosti nebo zvláštnosti (a to platí bez ohledu na to, že tyto reprezentace odráží postmoderní nedůvěru k samotnému pojmu individuality)“ (Baker 2000, 179-180). Podle Bullock (2002, 105) se s reprezentací zvířat můžeme setkat například ve smyslu objektů našeho pozorování či jim přisuzovat klíčové postavení v případě sběru dat. Tuto formu reprezentace navíc můžeme postavit do kontrastu s obrazy zvířat jakožto uměleckých děl nebo jejich místem v lidovém vyprávění. Svět zvířat a možnost setkání s ním je však ve všech případech vesměs distančního charakteru.

„Zvířata proměněná v podívanou zmizela (...). Sovičky a žirafy jsou pomocí fotoaparátu polapeny v oblasti, která je sice pro objektiv dokonale viditelná, avšak divák do ní nikdy nevstoupí. Všechna zvířata se jeví jako ryby, které pozorujeme přes skleněnou stěnu akvária“ (Berger 2009, 25). Důvody jsou ideologické a samozřejmě technické – disponujeme přístroji, které jsou schopny pořídit čím dál tím poutavější obrazy, které jsou však za normálních okolností neviditelné, nepravdivé. „Vše, co tu vidíme, nebylo nikdy dříve spatřeno, neboť je to zcela neviditelné. V doprovodné ideologii hrají zvířata vždy roli toho, kdo je pozorován. (...) Naše poznatky o zvířatech představují doklad o naší moci, a tedy i doklad vzdálenosti, která nás od nich dělí. Čím více víme, tím jsme vzdálenější“ (tamtéž, 26).

Teoretická část práce poukázala na proměny vztahu mezi lidmi a zvířaty a věnovala se soužití člověka a psa. Proti jediné a oficiální (byť sociálně konstruované) FCI klasifikaci psích plemen postavila problematiku „(ne)bojových“ psů, na jedné straně tedy těch, co jsou explicitně spojováni s nebezpečím a *zlem*, na straně druhé takových, kteří jsou implicitními zástupci *dobré* proti-kategorie. Existence takové konstrukce však dopadá i na psí majitele, jejichž vykonstruovaný charakter je odvislý od vykonstruovaného charakteru psa. Slovo „vykonstruovaný“ je v těchto pasážích nadužíváno záměrně, neboť realita není objektivní danost, ale sociálně vytvářený a reprezentovaný konstrukt.

3 METODOLOGIE

Předcházející kapitola ukotvila teoretická východiska této práce, na základě kterých bude v té následující části představena a zdůvodněna její metodologická perspektiva. Kapitola seznámí s tématem a cílem výzkumu, přiblíží výzkumný problém a výzkumné otázky, popíše konstrukci výzkumného souboru a zdůvodní výběr diskurzivní analýzy jako vhodné metody pro zodpovězení výzkumných otázek této práce.

3.1 TÉMA VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Tématem této práce je *Konstrukce „(ne)bezpečných“ plemen psů v denících Blesk a Lidové noviny v letech 2001 a 2011*. K jeho stanovení mě přiměla zajímavá zkušenost, kterou jsem získala během venčení naší – dnes již zesnulé – fenky jezevčíka. Potkali jsme se totiž se slečnou, jež byla na procházce s bulteriérem, a ve chvíli, kdy se psi měli setkat, pronesla s vážnou tváří něco v tom smyslu: „Nebojte se, náš bulík nekouše a nic neudělá. Ale my bychom se asi měli držet dál, že?“ Ačkoliv nic nenaznačovalo tomu, že bych jejího psa hodnotila nebezpečně, majitelka měla potřebu mě přesvědčit o tom, že nebezpečný není, a současně dala jasně najevo, že má z nějakého důvodu strach z mého psa, kterého před tím pravděpodobně nikdy neviděla. Celou situaci jsem subjektivně vyhodnotila jako předsudečnou (i když v ní jistojistě mohla hrát roli negativní zkušenost) a využila ji k přemýšlení o tématu diplomové práce.

V oddílu 2.2.2 jsem ale upozornila na to, že otázka „(ne)bezpečných“ plemen psů je daleko širší, než kam sahají mé osobní zkušenosti. Představuje společenský problém, který je umocněn morální panikou a s ní související konstrukcí risku, jež je sociálně i mediálně reprezentovaná a má společenský dopad. Skutečnost, že média a společnost explicitně zobrazují kategorii tzv. nebezpečných psů, implicitně připouští existenci těch druhých, řekněme „bezpečných“ plemen, a vede k rozdělení psů a jejich majitelů na „dobré“ a „špatné“. Tyto informace Molloy (viz oddíl 2.2.3) zmiňuje v souvislosti se zaváděním zákonů upravujících chov „nebezpečných“ plemen v roce 1991 ve Velké Británii a já bych ráda využila její východiska ke zkoumání konstrukce (ne)bezpečných plemen psů v České republice. Využiji tedy Piettův přístup ke zkoumání zvířat (viz podkapitola 2.1), jenž prostřednictvím reprezentací, k nimž zvíře odkazuje, analyzuje společnost, neboť jak píše Fudge (viz oddíl 2.2.3), reprezentace psů vypovídají víc o lidech

než o psech samotných. Ke studiu těchto reprezentací přistoupím z konstrukcionistického pohledu Stuarta Halla (viz oddíl 2.4) a vyjdu z teorie sociální konstrukce reality (viz 2.3.1), která stejně jako Hallovy myšlenky pracuje s předpokladem, že skutečnost není objektivně danou realitou, ale že člověk je ten, kdo si s sebou „nese“ významy a prostřednictvím znakových systémů je projektuje do věcí.

3.2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem práce bude zjistit, zda a do jaké míry se český tisk, konkrétně deníky Blesk a Lidové noviny, v letech 2001 a 2011 podílí na konstrukci nebezpečných (negativních) a tím pádem i bezpečných (pozitivních) psích plemen a jak je reprezentují. Záměrem práce nebude předložit reprezentativní závěry aplikovatelné na celé mediální a sociální české prostředí (to koneckonců ani není možné), ale odkrýt a identifikovat klíč, na základě kterého redakce dvou českých deníků nastoluje vztahy mezi lidmi a psy a také mezi lidmi navzájem. S ohledem na výběr dvou časových období budu sledovat, jestli (a případně jak) se výše uvedená konstrukce v průběhu času proměnila.

Za účelem dosažení vytyčených cílů práce jsem si stanovila následující klíčovou a několik dílčích výzkumných otázek:

- **Jak a zda český tisk (Blesk a Lidové noviny) v letech 2001 a 2011 konstruuje „nebezpečná“ plemen psů?**
- Pokud ano, jak je uvedená kategorie vybranými tiskovinami reprezentována?
- Lze hovořit o vytváření nějakých stereotypních reprezentací psů?
- Vyjadřují se tyto tiskoviny k charakteru a vizáži majitele nebezpečných psů?
- Liší se obraz zkoumané konstrukce v závislosti na typu tiskovin?
- Liší se obraz zkoumané konstrukce v závislosti na časovém období?

3.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Z velkého množství různého druhu mediálního materiálu jsem pro účely analýzy zvolila tištěná média. Hlavním důvodem bylo kritérium jejich stálosti v čase. Deník Blesk (region Praha) jsem vybrala s ohledem na to, že byl v roce 2011 nejčtenější¹⁹ tiskovinou v zemi a současně je bulvárního charakteru. Jako protipól tohoto plátku jsem nezvolila druhé nejčtenější periodikum, čili MF Dnes, ale Lidové noviny (region Praha), které jsou prezentovány jako seriózní tisk a „deník vzdělaných Čechů.“²⁰ Časové období, jež jsem v návaznosti na Molloy (viz 2.2.2) pro účely analýzy zvolila, souvisí s projednáváním zákonů upravující chov „nebezpečných“ plemen v České republice. Poprvé se tak dělo na přelomu roku 2000/2001 (viz podkapitola 2.2.3), a proto jsem zvolila prvních šest měsíců roku 2001 a podobné období (leden až červenec) roku 2011, neboť i v tomto čase se objevily slabé pokusy o obnovení jednání ohledně „psí“ legislativy. Navíc s časovým odstupem deseti let lze očekávat, že se podoba diskurzu o (ne)bezpečných psech z roku 2001 nějakým způsobem proměnila.

Předmětem analýzy se tedy stávají novinové články dvou periodik, jejichž výběr byl stanoven na základě následujících kritérií. Články (a k nim náležející fotky či obrázky) se primárně nebo alespoň částečně věnovaly psům, vztahům mezi psy navzájem a jejich rolí ve společnosti. Dále zmiňovaly problematiku zákonů upravujících chov „nebezpečných“ plemen psů a postoje chovatelů či kynologů. Jejich výběr byl prováděn na základě informací uvedených v nadpisech nebo přítomnosti obrazové prezentace psa. Na základě těchto kritérií se předmětem analýzy stávají články o celkovém počtu 72 článků. Jejich seznam je uveden v příloze této práce.

3.4 VÝZKUMNÁ METODA

Studium médií představuje multiparadigmatickou oblast poznání, která vychází z perspektiv několika vědních oborů (zejména z lingvistiky, sociologie, psychologie aj.), a to se přirozeně odráží i v pluralitě metod, jež lze k analýze mediálního materiálu použít. Klíčem k určení vhodné metody může být klasifikace typologie objektů, které nás v rámci našeho výzkumu zajímají. Trampota (2010, 15-16) rozlišuje čtyři typy objektů zkoumání: (a) rámcovou analýzu fungování mediální komunikace (analýzu sekundárních materiálů),

¹⁹ http://www.median.cz/docs/MP_2011_2+3Q_zprava.pdf, naposledy navštíveno 14. 5. 2013

²⁰ <http://www.mafra.cz/cs/default.asp>naposledy navštíveno 14. 5. 2013

(b) účastníky mediální komunikace (adresát, příjemce, informační zdroje), (c) mediální sdělení s různou mírou přesahu (studium diskurzu, kultury) a (d) infrastrukturu šíření mediálních sdělení.

Chceme-li odhalit (sociální) význam informací, které k nám prostřednictvím médií přicházejí, nemůžeme se spokojit pouze s rovinou samotného textu. Obsah každého mediálního sdělení se vyznačuje jistou mírou intertextovosti, schopností textů vztahovat se a odkazovat k textům jiným (Peterka 2007, 64), a je bezprostředně spjat s podmínkami jeho produkce i percepce (Trampota 2010, 170). Pokud nás tedy zajímají nejen samotná sdělení, ale i společenské okolnosti jejich vzniku, a chceme-li navíc rozklíčovat mocenské aspekty, které se za mediovanou informací skrývají, jeví se jako vhodná metoda k analýze mediálního materiálu tzv. diskurzivní analýza.²¹

Diskurzivní analýza představuje relativně rozsáhlou množinu přístupů, které analyzují způsoby, jimiž je ve znakových systémech konstruována realita, a které se zaměřují na hledání pravidelností objevujících se při utváření psychické a sociální reality (Zábrodská 2009, 67). Z těchto důvodů považuji diskurzivní analýzu jako vhodnou metodu k řešení výzkumných otázek této práce.

Vzhledem k pracnosti a náročnosti předkládané metody jsem si vědoma toho, že se mi nepodaří zachytit všechny dostupné informace, které lze z mediálního materiálu vyčíst, nicméně zachovám takové, jež budou klíčové pro řešení výzkumných otázek této práce.

3.4.1 DISKURZ

Termín *diskurz* je v dnešním sociálně vědním prostředí často skloňovaným pojmem, který však není snadné jednoznačně osvětlit, neboť existuje řada signifikantně odlišných definic.

Petráčková a Kraus (1998, 170) ho překládají jako *rozmluvu, rozhovor, rozpravu*, popř. *text* či *jazykový projev*. Čechová (2008, 17) jej v úzkém slova smyslu přiřazuje k *dialogu* nebo *diskuzi*, popř. ho chápe jako označení pro vybrané *typy jazykových projevů* (např. vědecký diskurz, odborný diskurz apod.) Homoláč (2006, 329) *diskurz* definuje jako „užívání jazyka,

²¹ Meissler (2008, 116-117) uvádí ještě druhou výzkumnou strategii, jež se při rozboru mediálního textu v praxi využívá, a tou je analýza obsahová. Tato ovšem sleduje objektivní a dále neproblematizované fenomény a pracuje s předem definovanými kategoriemi, které jsou v textu cíleně vyhledávány a následně kvantifikovány, což s sebou přináší nebezpečí ztráty významu během kódování a povrchní povahu výsledných závěrů. Naopak diskurzivní analýza kategorie vytváří, soustředí se na významy, kterých text může v sociálních kontextech nabývat, a je tedy v podstatě hloubkovou interpretací sdělení. Jejím hlavním negativem je pak pracnost.

event. dalších znakových systémů – členy dané společnosti, resp. jejich jistou skupinou (teoreticky i jednotlivcem) a/nebo v určité oblasti společenského života a/nebo v komunikaci o určitém tématu“. Gee (2005, 7) chápe *diskurz* ve dvou rovinách - *diskurz* s malým „d“ zahrnuje praktické používání jazyka a *Diskurz* s velkým „D“ pak sleduje integrující jazykové a mimojazykové prvky (např. způsob myšlení). Podle Trampoty (2010, 170) je „diskurz sada textů (psaných, vyřčených) k určitému tématu kolujících ve společnosti, které se vzájemně podílejí na budování významu a které nějakým způsobem reflektují také mocenské uspořádání společnosti.“ Rose (2001, 136) tvrdí, že *diskurz* odkazuje ke skupině výpovědí, které strukturují způsob myšlení i způsoby jednání, jež z tohoto myšlení plynou. Jinými slovy jde o konkrétní znalost světa, která určuje, jak tomuto světu a jednání aktérů v něm rozumíme.

S trochou nadsázky lze konstatovat, že existuje tolik definic *diskurzu*, kolik je teoretických směrů (a potažmo oblastí sociálních věd), které s pojmem *diskurz* pracují. V tomto ohledu je třeba připsat zásadní roli lingvistice a filosofii, neboť usilovaly o studium jazyka v kontextu jeho společenské existence, a přispěly tak k pozdějšímu rozšíření diskurzivního přístupu v sociálních vědách (Vávra 2006a, 52). K tomu značnou měrou přispěl Michel Foucault.

Foucaultův *diskurz* je anonymní a prostupuje veškerými texty (populárními, uměleckými i vědeckými), které přináležejí určitému poli našeho poznání (Trampota 2010, 170). Podle Vávry (2006a, 52-53) zde *diskurz* představuje systém pravidel, která se podílejí na konstrukci aktuálních výpovědí - *diskurz* je tedy určen pravidly strukturace výpovědí a současně vymezuje vztah (a potažmo i hranice) k diskurzům ostatním. Diskurz by neměl být pojímán jako tajemná vše-objímající entita, separovaná od lidských praktik, ale naopak jako jejich nedílná inherentní součást (Foucault 2006, 9-29). Centrem výzkumného zájmu se tak stává oblast, kde výpovědi vznikají, nikoli aktuální *diskurz* jako proces, jako tvorba výpovědí. Analýza tedy nesleduje realitu mimo *diskurz*, ale tzv. „pre-diskurzivní realitu,“ čili soubor pravidel, která konstruují konkrétní výpovědi: „Úspěšný popis diskurzu je pro Foucaulta takový, který abstraktně popisuje vědění v určité době jako systém omezení a pravidel pro formování výpovědi.“ (Vávra 2006a, 53)

I přestože se k termínu *diskurz* váže řada odlišných definic, je možné v nich najít jistou míru shody, kterou Zábrodská (2009, 82) upřesňuje: „Diskurzy jsou různé způsoby reprezentace sociálního života či protikladné způsoby zvýznamňování a organizace světa (...). Diskurz je forma sociální praxe, která má produktivní povahu: konstituuje situace,

objekty vědění, sociální identity a vztahy mezi lidmi a skupinami (...). Projevuje se ve všech aktech, procesech identitách, jež nesou nějaký význam a (...) můžeme jej zkoumat jako opakující se pravidelnosti v sémiotických datech. Diskurz definuje jisté vědění, jisté praktiky a jisté identity jako normativní, a proto je provázán s mocí.“ „Každá společnost svou produkci diskurzu kontroluje, vybírá, organizuje a rozděluje podle určitých procedur. Jednou z nich je zákaz, jinou je odmítání či mlčení (...). Důležité je stanovit podmínky daného diskurzu, jeho meze a určit vztah, jaký eventuálně má k jiným typům diskurzů, ukázat, jaké formy výpovědi vylučuje a zavrhuje“ (Petrušek a Vodaková 1996, 213).

3.4.2 ANALÝZA DISKURZU

Obrat k diskurzu v sociálních a humanitních vědách způsobil posun od studia reality jako takové k analýze způsobů, jimiž je realita ve znakových systémech ustavována. To dalo za vznik rozsáhlé teoreticko-výzkumné oblasti známé pod souslovím *diskurzivní analýza*. Diskurzivní analýza zahrnuje specifickou konceptualizaci reality a současně definuje postupy sběru a analýzy dat – je tedy možné ji klasifikovat jako teorii i metodu (Zábrodská 2009, 67).

Rose (2002, 139) rozlišuje dva typy diskurzivní analýzy, které však nejsou odděleny nepropustnou hranicí. První typ věnuje více pozornosti konstrukci diskurzu skrze různé druhy vizuálních a verbálních sdělení, druhý se spíše než na samotná sdělení ohlíží na institucionální praktiky, které se za mediální informací skrývají, čili se explicitně zabývá otázkou moci a režimy pravdy²².

Podle Vašáta (2008, 101-102) se diskurzivní analýza snaží popsat jazyk a jeho vztah ke světu s tím, že se zaměřuje na rozklíčování tzv. interpretačních repertoárů, diskurzů nebo ideologie v závislosti na typu diskurzivní analýzy. Například Trampota (2010, 171-172) připomíná Faircloughovo zestručněné dělení na (a) lingvistickou a sociolingvistickou analýzu, (b) konverzační analýzu, (c) sémiotickou analýzu, (d) kritickou lingvistiku a sociální sémiotiku, (e) sociální kognitivní model (van Dijk) a (f) kulturně žánrovou analýzu. Vašát (2008, 102) považuje za tři hlavní proudy diskurzivní analýzy (a) diskurzivní teorii, (b) kritickou diskurzivní analýzu a (c) diskurzivní psychologii. Vávra (2006a, 49) zmiňuje

²² Diskurzy jsou závislé na předpokladu o tom, že jsou pravdivé, a tato „pravdivost“ je modelována skrze tzv. režimy pravdy (Rose 2002, 138).

(a) kritickou diskurzivní analýzu, (b) diskurzivní psychologii a (c) analýzu diskurzu podle M. Foucaulta.

Přístupů, na základě kterých je možno přistupovat k analýze diskurzu, je několik. Přestože se ty výše uvedené (a mnohé další) mohou lišit předmětem studia i samotnou metodologií, shodují se v tom, že pro porozumění psychické a sociální realitě je třeba zkoumat procesy, jimiž je tato realita zvýznamňována, reprodukována a transformována v jazyce a jiných sémiotických systémech (Zábrodská 2009, 67). Diskurzivní analýza se soustředí na „jazyk coby formu společenské praxe, zejména potom na to, jak je diskurz ovlivňován vztahem mezi mocí a ideologií“ (Miessler, 2008, 117).

3.4.2.1 Analýza diskurzu podle Jamese Paula Geeho

Jak plyne z výše uvedeného, existuje několik přístupů, jak analýzu diskurzu uchopit. Jednou z možností je koncepce J.P.Geeho, která je z mého pohledu výjimečná svou návodností a systematickostí, a proto jsem se ji rozhodla použít.

Gee (2005, 1) upozorňuje, že jazyk nefunguje pouze jako nástroj dorozumívání, ale má určitý politický potenciál - predikuje vztah a příslušnost jednotlivců ke kultuře, sociálním skupinám i k institucím a podílí na vytváření společenských dějů i společenských identit. Gee (2005, 11-19, 98-101) vychází z předpokladu, že používáním jazyka (mluveného nebo psaného) konstruujeme sedm oblastí reality, kterým odpovídá sedm typů otázek (*seven building tasks*), jež si může analytik klást, neboť jsou přítomny v každé diskurzivní situaci (textu). Jedná se o *signifikanci* (zvýznamňování; vytváření důležitosti), *aktivitu* (praktiky; vytváření děje), *identitu*, *vztahy*, *politiku sociálních statků* (vytváření názorů), *spojitost* (vytváření souvislostí) a konečně *znakové systémy a vědění* (vytváření signifikance znakových systémů. Všechny „oblasti reality“ a jim přidružené otázky si nyní jednotlivě představíme.

- **Signifikance** (zvýznamňování; vytváření důležitosti)

Skutečnost, že je nějaká problematika předmětem našeho zájmu, znamená, že je pro nás více či méně důležitá. Příkladáme jí tedy určitou hodnotu (význam), která vyvstává s tím, jak (a jestli) se o ní vyjadřujeme.

V textu se tedy zaměřujeme na pasáže, kterým je přisuzována nějaká (ne)důležitost, a ptáme se: *Jakým způsobem jazyk zvýznamňuje určité pasáže konkrétního textu? A jakým způsobem jim naopak na důležitosti ubírá? Zamlčuje něco?*

- **Aktivita** (praktiky; vytváření dějů)

Jazykem dokážeme vyjádřit dějovou složku kterékoli situace a současně jsme schopni ohodnotit, kdo (nebo co) se jí účastní.

V textu se tedy zaměřujeme na takové soubory konání, které lze vyjádřit nebo ohodnotit, a ptáme se: *Která aktivita nebo aktivity jsou v textu popsány? A jak? Které z nich jsou podstatné a jak jsou v textu ukotveny?*

- **Identity** (vytváření identit)

Prostřednictvím jazyka jsme schopni zastávat určité role (a vytvářet identity) podle toho, v jaké situaci se zrovna nacházíme a kdo nás v tomto smyslu hodnotí. Některé role, které jsou pro danou situaci žádoucí, mohou být v jiném případě vyhodnoceny jako nevhodné (neodpovídající „ideálnímu“ typu).

V textu se tedy zaměřujeme na identifikaci identit a ptáme se: *Jakých identit / rolí / pozic si text všímá? Jaké hodnoty se za nimi skrývají? Jak jsou ukotveny v jazyce?*

- **Vztahy** (vytváření vztahů)

Díky užívání jazyka jsme schopni vytvářet a navazovat sociální vztahy, dokážeme dát najevo, v jakých vztazích jsme a o které bychom (ne)stáli, a současně k nim můžeme zastávat nějaké stanovisko.

V textu se tedy zaměřujeme na popis a hodnocení vztahů a ptáme se: *Jaké typy vztahu nebo vztahů daný text ustavuje? Jaký je jejich charakter? Které vztahy jsou z hlediska kontextu relevantní a jak jsou ukotveny v jazyce?*

- **Politika sociálních statků** (vytváření názorů)

Mediální texty se přirozeně vyjadřují k určitým sociálním jevům, jako jsou například odpovědnost nebo spravedlnost, ale také k jejich absenci. Jazyk je pak využíván pro hodnocení konkrétních jevů jako dobrých / špatných / výstižných atp.

V textu se tedy zaměřujeme na identifikaci a popis názorů, které sdružuje, a ptáme se: *Jak se text k daným sociálním jevům staví? Jak je hodnotí? Které jevy jsou považovány za normální a které jsou rozvíty „jinými“ atributy? Jakými?*

- **Spojitosti** (vytváření souvislostí)

Prostřednictvím jazyka můžeme vytvářet spojitosti mezi konkrétní jevy a současně s nimi můžeme (ne)souhlasit, popř. je zcela odmítnout, či přijmout.

V textu se tedy zaměřujeme na to, zda jsou jevy v něm propojené, rozpojené, ve vztahu relevantním nebo irelevantním, a ptáme se: *Jak konkrétní text spojuje nebo naopak rozděluje určité jevy? Jakým způsobem odkazuje na jejich (ne)propojení?*

- **Znakové systémy a vědění** (vytváření signifikance znakových systémů)

V textu je možné detekovat různé typy jazykových znaků: národní jazyky a jejich variety, sociální jazyky (jazyk medicíny, právnícký jazyk), ale i nejazykové znaky (grafy, obrázky). Text je schopen některé z uvedených zvýraznit nebo naopak potlačit (až vynechat).

V textu se tedy zaměřujeme na to, které znakové systémy využívá a jak s nimi nakládá. Ptáme se: *Jaké jazykové znaky text zvýznamňuje / potlačuje a jakých sociálních jazyků užívá? Které znakové systémy jsou v rámci kontextu (i)relevantní?*

4 ANALÝZA

Analýza konstrukce „nebezpečných“ plemen psů bude vycházet z teoretické základny J. P. Geeho tak, jak byla popsána v oddílu 2.4.2.1, a bude postupovat chronologicky. Nejprve tedy zanalyzuji materiály z roku 2001 a posléze přistoupím k druhému zvolenému časovému období, tj. roku 2011. V obou případech ještě zohledním výběr dvou typů periodik a metodou sedmi komponent zanalyzuji každý zvlášť. V závěrečné fázi analýzy se pokusím zjištěné informace shrnout a abstrahovat z nich odpovědi na výzkumné otázky této práce.

4.1 BLESK 2001, OBDOBÍ LEDEN AŽ ČERVEN

Signifikance (zvýznamňování; vytváření důležitosti)

Takřka všechny analyzované články zdůrazňují **povahu a tělesnou konstituci psů**. Většinou se explicitně setkáváme s výrazy jako bojový (v menší míře tzv. bojový), zabijácký, agresivní (občas v uvozovkách), rozrušený či nebezpečný pes. Jeho tělo je velké, mohutné a silné a jeho zuby zanechávají ošklivá zranění. Povaha takových zvířat je ostražitá, tvrdá, nebojácná a vytrvalá: *Silně krvácející zraněný pes útočit nepřestal. Strážník musel vystřelit šestkrát, než se psa podařilo zneškodnit.* (Blesk, 24. 2. 2001)

Současně jsou to ale psi přátelští, trpěliví a hodní (v závislosti na tom, zdali je článek spíše haní nebo obhajuje, popř. se snaží působit objektivně). V menšinovém měřítku lze také konstatovat, že jsou disciplinovaní (pohybují se v policejních službách), mají sportovního ducha (účastní se výstav a kynologických soutěží) a občas se hodí i k dětem či jiným zvířatům: *Všechny zkažky o nebezpečných, zých a krvežíznivých tzv. bojových psech zcela vyvrací společenství zvířat, které žije na zahrádě Michala Špičky v Olomouci. Dvě dogy a tři rotvajleři tam žijí ve vzájemné shodě a lásce s několika slepicemi a kozou. Ta je se psy největší kamarádka.* (Blesk, 21. 4. 2001)

Velké množství analyzovaného materiálu také opakovaně upozorňuje na **stále čtenější napadení člověka psem**, ačkoli neuvádí žádné statistiky, na základě kterých by si čtenář vytvořil vlastní úsudek. Velmi často také zdůrazňuje **stav oběti během a po útoku** (bez ohledu na to, jde-li o člověka nebo zvíře) s ohledem na prolitou **krev**. Stav napadeného většinou vyžaduje pohřební nebo lékařské služby. *Na první pohled vypadají, jako by si [medvědi] se psem bráli nebo dokonce tančili, ale opak je pravdou. Krev jim crčí z tlamy*

i z mnoha ran na těle. (Blesk 8. 1. 2001) Setkání s nebezpečným psem s sebou nese bolest střetu, potrhané končetiny, otisky po zubech a často také smrt. Zajímavou informací je v tomto ohledu to, že na straně oběti (ať už přímo, nebo nepřímo skrze zranění, která byla způsobena jejím psovi) jsou více děti a ženy (často staršího věku) než muži: *Roztrhal dvojčata* (Titulní strana Blesk, 18. 1. 2001). *Rotvajler žádal duchodkyni pejska* (Blesk 25. 4. 2001).

To, co texty v kontrastu se stavem oběti naopak zamlčují, je **řešení situace s ohledem na útočníka**. Zřídka kdy je popsán situační kontext útoku a role (budoucí) oběti v něm, neznáme příčiny napadení (strach, agrese) a nevíme zhola nic o bolesti a následcích, které může utřít i „útočník“. Stejně tak se pramálo dozvídáme o tom, jak je s „agresorem“ naloženo po akci, i přestože třeba dostaneme informaci o tom, že zemřel. V tomto ohledu je třeba zmínit důraz článků na **nezodpovědnost majitele**: *To zvíře za to nemůže, zkažil ho jeho pán.* (Blesk 14. 2. 2001), ale v jistém smyslu také na **bezvýchodnost** celé situace. *Pokousaní lidé se nedočkají ani morální satisfakce za újmu na zdraví. Mohou sice podat trestní oznámení na neznámého pachatele, ale vypátrání majitele odstřelené psí bestie je téměř nemožné.* (Blesk 24. 2. 2001). V případě inzerce jsou zdůrazňovány **poptávky, nabídky a ztráty psů**, čtyřnožci zde vystupují jako zboží.

Aktivity (praktiky; vytváření dějů)

Nejčastěji zmiňovaným dějem je **akt napadení, útoku a boje**. Většina z nich probíhá nekontrolovatelně, psi jsou zde vykreslení jako smyslu zbavení a útočící na první možnou oběť, na kterou narazí, a jsou k nezastavení. *V krvavé drama se ve čtvrtek odpoledne změnilo posezení u skleničky limonády pro jedenáctiletého chlapce z Litovle na zahrádce restaurace tamějšího klubu. Do restaurace se vrátil mohutný vlčák a vrhl se na chlapcova labradora. „Najednou sem vletěl vlčák, skočil na mě a shodil mě ze židle. Hned na to se vrhl na Alfíka.“* (Blesk 14. 4. 2001) Charakter takových útoků je závažný, majitelé leckdy **chrání** své napadené psy **vlastním tělem** a sami tak riskují často zmiňované **důsledky těchto útoků**, jako je potrhání až roztrhání, zardoušení či zabití. V menší míře se také setkáváme s návody, jak se **vyhnout** bolestivému **střetu** s „bojovým“ psem: Člověk má v takových situacích zachovat klid a neutíkat, aby psa nevyprovokoval, a nejlépe se takové situaci vyhnout úplně: *Vyvarujte se situací, které mohou vyvolávat agresivní chování psa.* (Blesk 28. 6. 2001)

Stejně intenzivně je však zobrazována potřeba „nebezpečné“ psy **bránit a obhajovat**, lépe řečeno **apelovat na uvádění objektivních informací** o těchto psech. *Kynologové brání své psy.* (Blesk 10. 1. 2001) S tím také souvisí tendence vysvětlovat, že spojení

„bojový pes“ není oficiálně uznávaný a že „dobrý“ nebo „špatný“ pes neexistuje, jen „dobrý“ nebo „špatný“ majitel. Současně také čteme, že **tlak veřejnosti na zavádění psích zákonů** sílí a objevuje se požadavek na **dodržování těch stávajících**. *Za špatného psa může špatný majitel. Na to legislativu přece máme. Nábubky ani vodítka to nevyřeší.* (Blesk 23. 1. 2001) Taktéž se setkáváme s **přesvědčováním majitelů** „nebezpečných“ plemen, že jejich psi jsou neškodní.

„Bojovní“ psi jsou také často spojováni s **(ne)vycvičením**. Na jedné straně jsou reprezentováni jako volně pobíhající, bezprizorní a toulaví, na druhé straně hlídají a jsou nutně absolventy speciálních výcviků, neboť jsou využíváni k policejní a záchranářské činnosti. *Psi měli za úkol vypátrat mezi krabicemi pomocí jejich cvičeného čichu balíček s heroinem a s amfetaminy. A psům nejrůznějších ras se jejich práce opravdu dařila. Jako první se předvedl ostržilý veterán bulteriér Dusty, který má na svém kontě již řadu odhalených zásilek drog.* (Blesk 13. 2. 2001)

Texty také poukazují na problematiku **pomoci potřebným psům z útulku**, zmiňují **týrání zvířat a špatné zacházení** se psy. *Nedávno nám [do útulku] jedna chovatelka přivedla sedmiletou, zdevastovanou fenu staforda s průkazem původu a s břichem až na zem. Že je agresivní a že neví, co s ní. Spíš šlo o to, že fena porodila mnoho čistokrevných štěňat, majitelce vydělala spoustu peněz a teď už je na obtíž.* (Blesk 12. 3. 2001). Poměrně malá pozornost je věnována **společným volnočasovým aktivitám** majitele a jeho psa (když pominu účast na kynologických soutěžích nebo předváděcích akcích).

Identity (vytváření identit)

Pokud vnímáme **plemeno psa jako identitu**, lze hovořit o tom, že články v souvislosti „nebezpečnými“ plemeny uvádějí následující zástupce (jejich názvy uvádím tak, v jaké podobě se v textech nejčastěji vyskytují). Patří mezi ně pitbulteriér, anglický bulteriér, německý ovčák, brazilská fila, malamut, rotvajler, americký stafordšírský teriér a argentinská doga. Tato plemena ovšem bývají v člancích zastoupena, i přestože se reálné události ani nemusela zúčastnit. *Naopak psi, směsice bulteriérů a tajemné psí rasy, jsou k tomuto boji speciálně vycvičeni.* (Blesk 8. 1. 2001) V textu jde tedy o křížence, ale čtenář si pravděpodobně odnese informaci o bulteriérovi, který je speciálně vycvičen k útoku na lidi. Všechna uvedená plemena jsou definována jako **útočníci**. V roli **obětí** (a plemen s pozitivní konotací) se nejčastěji obecně vyskytují pejsci, psíci, mazlíčci a miláčci. Pokud text plemeno zmíní, jedná se o labradora. Zajímavé je v tomto ohledu zjištění, že psi, již byli napadeni, ale také ti, kteří mají nějaké prokazatelné zásluhy, jsou v novinách často **pojmenováni**. Z toho lze vyvozovat jakési přiblížení k člověku, určitou podobnost situace, v rámci

probíhá každým rokem v Pákistánu populární »soutěž« pod názvem Medvědí návnada. Proti jednomu chlupečci, kterému jsou úmyslně vytrhány zuby a vyrvány drápy z tlapek, stojí vždy dva speciálně vycvičení bojovní psi. (Blesk 8. 1. 2001)

Texty také často upozorňují na **vztah (odborných) chovatelů a legislativních orgánů**. Zákonodárci, kteří jsou spojováni s iniciativou za zavedení opatření pro chov „nebezpečných psů“, se setkávají s hlasitým nesouhlasem odborné veřejnosti (kynology a veterináři) nebo vyjádřením mírného souhlasu s některými navrhovanými body, jako je třeba plošná evidence psů nebo nutnost uklízení psích exkrementů. *Nechceme ani lustrace na lidi vhodné pro chov psů a ostatní. Odmítáme také další poplatky za povolení chovu psů. Také nechceme povinné pojištění majitelů vybraných plemen. A když už jde o čistotu ulic, naprosto soubhlasíme, že musí být. (Blesk 23. 1. 2001)* Ovšem s názorem, že je třeba upravit chov vybraných plemen psů, nesympatizují.

Vzhledem ke zranění, jež jsou častým výsledkem středu „bojového“ psa s jiným psem, zvířetem či člověkem, také menšinově narážíme na spojení **oběti s lékařskými službami**.

Politika sociálních statků (vytváření názorů)

Názorů, které analyzované noviny překládají, je několik. Jeden z nich je **úsuděk veřejnosti** s ohledem na útok psa. *Reakce značné části veřejnosti je po zhlédnutí potrhaných končetin jednoznačná: zabít, zakázat, přivázat. Jiní říkají: to zvíře za to nemůže, zkažil ho jeho pán. (Blesk 14. 2. 2001)* To, že za čin psa může jeho pán, je často skloňovanou myšlenkou, kterou **razi (odborní) chovatelé a veterináři**. Přístup majitele k takovému psu je hodnocen jako nezodpovědný, bezohledný a ohrožující. Není však třeba zavádět nové zákony, a už vůbec ne ty, které se vztahují jen na vybraná plemena. *Podle ní [kynoložky Tiché] by stačilo dodržovat zákony a důslednější kontrola a postihy těch, jejichž pes napadla člověka či jiného psa. (Blesk 10. 1. 2001)* **Mínění zákonodárců** je následující: *Náš návrh nic nezakazuje, chceme jen pro asi 20 tisíc majitelů tzv. nebezpečných psů splnění čtyř podmínek: aby byli plnoletí, občansky bezúhonní, aby měli pojištění a nebyli v minulosti stíháni pro týrání zvířat. A pro všechny majitele psů jasná a srozumitelná pravidla. (Blesk 10. 1. 2001)*

Méně často se dopátráme **stanoviska autora článku**. *Hrůza! Bernardýni končí na talíři. (Blesk 26. 2. 2001)* Zajímavý je v tomto smyslu následující kratičká zpráva s titulkem *Zuřící pudl: Těžko věřit, ale v Kodani napadl ženu s pitbulem pudl, který nesnáší pitbuly. Majitelku bojového plemene psa pokousal natolik, že byla odvezena do nemocnice. Ani pitbul ji*

nezachránil. (Blesk 10. 1. 2001) Jen těžko uvěřit tomu, že pudl napadl člověka a že mu v tom pitbul nezabránil.

Články také nepřímo a negativně **hodnotí chování lidí**, kteří si pořídí psa, nestarají se o něj a ten pak v lepším případě skončí v útulku. *Jak se předpokládalo, jsou psi a kočičí útulky plné nepřijatých »vánočních dárků«. A tak opět na neprozíravost a cynismus doplácí nejen zvířata, ale také provozovatelé útulků, kterým osud věrných průvodců člověka není lhostejný. Pomozte i vy, pokud můžete.* (Blesk 13. 1. 2001)

V některých případech se čtenář proče k **výpovědi svědků** nějakého útoku, ale o čem texty mlčí, jsou **výpovědi (lidských) obětí**, které útok přežily. Stejně tak neuvádějí jasné informace ohledně **kousavosti ostatních plemen** a velmi malou pozornost věnují **informacím o křížencích** (pokud se nejedná o nabídku psů z útulku). Stejně tak se v textech nesetkáme s názorem **ochranářů zvířat** (tedy ne ve spojitosti s „bojovými“ psy). *Ochránci zvířat bijí na poplach, neboť v Pákistánu žije už jenom 300 černých medvědů.* (Blesk 8. 1. 2001). O (možných) újmách, které během zápasů medvěda a psů mohou psi utřít, mlčí.

Spojitosti (vytváření souvislostí)

Většina textů spojuje nebezpečné psy s jejich **povahou a vzhledem**, které jsou klíčovými dispozicemi k **útoku**. Výrazně se taktéž setkáváme s **propojením charakteru** nebezpečného **psa s antisociálním přístupem** jejich **majitelů**. Nezodpovědnost chování, které je takovým osobám vlastní, je zmiňována téměř v každém článku. O **vizáži majitelů** však články (ani k nim přidružené obrázky) nemluví.

Z textů lze rovněž jasně vyčíst **projekci lidských pohnutek do psů, polidšťování psů** - viz pudl *nesnášející* pitbulky) nebo například titulek, který uvozuje článek o psím hřbitovu: *Milácci spí v zabradě přátel* (Blesk 22. 6. 2001), popřípadě nadpis: *Aby se pes nestal vaším šéfem* (Blesk 28. 6. 2001) či úvaha: *Kdo ví, co si pomyslel tento psí bojovník [rotvajler] při pohledu na tygra.* (Blesk 26. 5. 2001) *Bývalého amerického prezidenta Billa Clintona si přestal vážit jeho labradorský retrívr Buddy.* (Blesk 29. 1. 2001)

(Ne)bezpečná plemena psů (tak, jak je Blesk stanovil) také bývají spojována se **zbožím**, které se stejně jako věci či služby nabízejí a poptávají. *Americký pitbul teriér, štěňata, za rozumnou cenu.* (Blesk 27. 1. 2001), ale také s faktem, že ne všichni jejich majitelé jsou nutně nezodpovědní: *6. 3. večer se na Praze 2 - Vinohradech (v parku na stanici Želivského) zaběhla pětiletá fenka amerického pitbulteriéra Edy. Má pískovou (zrzavou) barvu, na krku má silný tmavě hnědý kožený obojek a známku Prahy 3. Poznáte jí podle bílých hvězdiček za ušima. Edy je*

neslyšící, takže pokud ji potkáte a budete ji chtít »oslovit«, stačí přátelská gesta. Bát se jí rozhodně nemusíte – je moc hodná a přítulná. (Blesk 9. 3. 2001)

Problematika nebezpečných psů také odkazuje k **omezování svobody, diskriminaci a rasismu**. *Pod svatým Václavem se tentokrát nedemonstrovalo za svobodu slova, ale za svobodu štěkání a volnějšího pohybu. (...) [Pejskaři] poukazují, že současná legislativa dává možnost postíbovat majitele neposlušných, nezkratných či agresivních psů dostatečně a odmítají poslanceké návrhy na diskriminaci jednotlivých plemen podle rasy. „Když je to podle rasy, tak je to rasismus.“* (Blesk, 23. 1. 2001) V textech je také patrná **dichotomie my a oni**, a to v několika podobách – jednak je čitelná ve vztahu „dobrých“ a „zlých“ psů a v konečném důsledku také „dobrých“ a „zlých lidí, majitelů. Dále je patrná mezi odborníky, pejskaři a obhájci (my) a poslanci (oni). A samozřejmě mezi lidmi (my) a psy – zvířaty (oni).

Znakové systémy a vědění (vytváření signifikance znakových systémů)

Vědění, které je v člancích reprezentováno, je **odborné** (kynologové, veterináři), **legislativní** a „**veřejné**“ (ve smyslu hlasu lidu). A jazyk, který je v textech Blesku použit, je typicky **vyprávěcí**. Popis případů, v rámci kterých pes útočí, je zpravidla zasazen do **širšího časového a prostorového kontextu** a je konstruován tak, aby **gradoval**. *Bylo kolem půl deváté večer, když operační středisko městské policie dostalo hlášení, že poblíž koupaliště Na Šutce pobíhá pes bojového plemene. Bez košíku, bez obojku, zcela volně. „Strážníci tu pátrali a objevili černého pitbula s bílými fleky. Po těle měl jizvy a byl samá krev,“ vyprávěla mluvčí městské policie Radka Waitová. Zatímco strážníci volali odchyťovou službu, hafan se choval klidně. Hustě chumelilo, nikde nikdo. Šílené počasí zdrželo i pracovníky speciální služby. A pak se to stalo – objevili se pejskaři se svými miláčky. Pitbul jako by zeshlé. Vrhł se na psy. Páníčkové je chránili vlastními těly, žena schovávala malého pejska v náručí. Pitbul ji povalil na zem a zakousl se jí do prsou.* (Blesk 24. 2. 2001) Jak vidno z tohoto úryvku, typické je také užívání **expresivně zabarveného slovníku** a vkládání **přímých řečí**. Platí, že čím větší „senzace“, tím větší písmo a křiklavější pozadí (kdo ví proč právě červené). Texty také minimálně operují s výrazem **fena**, což není s ohledem na její postavení (oproti výrazu pes) v české frazeologii a idiomatice překvapivé, a ještě ho povětšinou uvádějí buď v nabídkách psů z útulků, nebo čistě pro obohacení slovníku či zdůraznění utrpení v situaci, která se „nebezpečných“ psů vůbec netýká. *Tři měsíce prožívala peklo připoutaná řetězem jako prašivá fena. Ženu svazoval a brutálně znásilňoval.* (Blesk 3. 4. 2001)

Většina textů je také doplněna **foťkami**. Těm je zpravidla věnován větší prostor než textu. Až na pár výjimek jsou psi zobrazováni neutrálně (cca podle standardů),

s cenícími zuby a krví potřísněnou postavou psa se nesetkáváme vůbec. Minimum fotografií zachycuje psa v útoku. **Nadpisy článků a fotky** spolu však občas nesouvisí nebo **jsou zavádějící**. Článek s názvem *Začala výstava o bezpečnosti* (Blesk 22. 3. 2001), který informuje o možnosti seznámení se s nejnovějšími trendy v zabezpečení budov, aut a individuální ochraně osob, je doplněn zobrazením „bojového“ psa (tak, jak jeho konstituci a vzhled Blesk definoval), zakousnutého do mužovy paže. Stejně tak článek, který informuje o kynologické výstavě a zkouškách rotvajlerů, je doplněn jednak fotkou psa v běhu směrem přímo na objektiv, jednak fotografickým záznamem z jedné ze tří disciplín (kde figuruje mj. také poslušnost), a to z obran (pes je tedy opět zakousnutý do rukávu figuranta, který ve volné ruce drží bič).

S čím se naopak vůbec nesetkáme, je **vyobrazení nebezpečných plemen v reklamách** a v „kulisním“ **zázemí** článků, které se psům vůbec nevěnují, ale fotky s nimi přesto uvádějí. Ve většině případů jde o vyobrazení dvojice (páru), ženy s dětmi, rodinou s kočárkem atp. Psi, kteří dotváří zázemí této scenérie, jsou nejčastěji labradoři. Texty, které „nebezpečná“ plemena obhajují, jsou dokreslovány fotografiemi, kde jsou páni v těsném kontaktu se svým psem, který je reprezentovaný jako mazlíčí typ.

4.2 LIDOVÉ NOVINY 2001, OBDOBÍ LEDEN AŽ ČERVEN

Signifikance (zvýznamňování; vytváření důležitosti)

Články Lidových novin většinou upozorňují na **nesouhlasná stanoviska chovatelů** „nebezpečných“ psů proti **navrhovanému zákonu** upravující chov některých plemen. *Chovatelé jsou proti novému zákonu*. (Lidové noviny, 9. 1. 2001) Současně taky zdůrazňují **obavu majitelů** těchto plemen, přibližují a zdůvodňují odmítavý **postoj vlády** k předloženému návrhu zákona a kladou důraz na **zpřísnění podmínek** pro držení „nebezpečných“ psů. Současně je také přibližován **obsah** zamýšleného **zákona** a stranou nezůstává ani **otázka sankcí** a **výše** případných **pokut**. Explicitně se hovoří o **trestu**, který je majiteli psů, již zaútočí, **stanoven zákonem**. To také souvisí s přesným uváděním současných legislativních dokumentů, které je v té době možné na případy psů aplikovat. Články taktéž neopomíjejí **statistiky** vypovídající o útocích psů na lidi.

Stejně čteně, jako je v člancích používán výraz plemeno, se vyskytuje pojem **rasa**, kterou je navíc velmi těžké identifikovat. *Jednoznačně určit rasu lze jen u psů s rodokmenem. A těch je v populaci asi jen pětina*. (Lidové noviny 9. 1. 2001) Texty také intenzivně upozorňují

na to, že nelze trestat vybrané psí rasy, ale je třeba postihovat **nezodpovědnost majitele**. Psi jsou nejčastěji označováni jako bojoví nebo tzv. nebezpeční a kromě toho, že útočí na lidi, často na děti, se o jejich vzhledu příliš nedozvídáme. Články vyjmenovávají **zástupce „nebezpečných psů“** a věnují se jejich **povahovým rysům**. Kromě encyklopedického popisu (ve smyslu popisu dle standardů) psů implicitně vytvářejí představu, že je třeba je usměrňovat **náhubkem a vodítkem**, a pokud se tak nestane, pes se stává hrozbou, která v konečném důsledku končí často **smrtí**. Články se také často odvolávají na **legislativní opatření** ohledně chovu „nebezpečných“ psů v ostatních **evropských zemích**.

Texty příliš neuvažují **roli** psa jako **domácího mazlíčka a společníka**, neinformují o možných důvodech, proč pes útočil (agrese, strach), nesdělují, **co se** s útočícími psy **stalo po napadnutí**. Naproti tomu s **výpověďmi** o stavu **obětí** se setkáváme často. Články minimálně operují s výpověďmi svědků.

Psi obecně jsou ve většině případů zobrazováni jako **zátiší** k článkům, které o nich vůbec neinformují, vyskytují se v **reklamách**, pokud v novinách nějaké jsou, a fungují jako hojně využívaná **literární figura v jazyce**. *U nás mohli brát diletanti i psi* (Lidové noviny 31. 5. 2001) – rozhovor s Davidem Vávrou k třicetiletému výročí divadla Sklep.

Aktivity (praktiky; vytváření dějů)

Nejvýraznějšími aktivitami, které jsou v textech zastoupeny, je spekulace o nutnosti **zavádění zákonů**, které by upravovaly chov „bojových“ plemen psů. V této souvislosti je také často **zmiňovaná** stejně laděná **legislativa v ostatních státech** Evropy, ale čtenář se už nedozvídá, je-li nebo není **funkční**. Smyslem takových zákonů je **upravit až omezit chov** nebezpečných plemen psů. *[Poslanci] požadují také zpřísnit podmínky držení pro tzv. nebezpečné rasy*. (Lidové noviny 11. 1. 2001). Texty také uvádějí, že **nezodpovědnost chovatelů lze postihnout podle současné právní úpravy**. (Lidové noviny 11. 1. 2001). S tím souvisí **obava** (odborné) **veřejnosti** z důsledků zavedení takových zákonů a **snaha o vysvětlení**, že identifikovat několik vybraných psích plemen s potenciálním nebezpečím není šťastné.

Potrestání útočících psů spočívá v nutnosti **nošení náhubku a pohybu na vodítku**. **Omezení a nařízení**, která se týkají **majitelů „nebezpečných“ psů**, jsou odvislé od **definování jednotlivých položek v navrhovaném zákoně**. *Majitel takového psa bude muset požádat obecní nebo městský úřad o povolení. To bude platit vždy na jeden rok. Soubhlas k držení psa může získat jen plnoletý bezúhonný občan, který navíc musí uzavřít zvláštní pojistku kryjící případné škody způsobené zvířetem. Povolení k chovu by mělo stát 2000 korun, v případě chovné stanice*

*„šak až 50 tisíc korun. (Lidové noviny 9. 1. 2001) Z úryvku je patrné, že články kladou důraz na nutnou **komunikaci s** příslušnými legislativními **orgány** ve věci **povolení chovu** „bojového“ plemene. To, jak by byla situace řešena po uplynutí roční „povolenky“, texty mlčí. „Bojového“ psa si také **nebude moc pořídít každý**, pouze ten, kdo na něj bude mít peníze. Potenciální majitel by navíc měl zvážit, zdali na psa stačí, neboť pro všechny případy napadení je společná jedna věc, a to skutečnost, že psi byli bez ohledu na příslušnost k tomu či onomu plemenu **nevychovaní, necvičení**.*

Analyzované texty také explicitně hovoří a **nutnosti potrestání majitele** za ohrožující chování jejich psů a trvají na **přísných sankcích** za případné nedodržení vyhlášky, ať už se jedná o peněžitou pokutu nebo trest odnětí svobody. *Čtyřadvacetiletý mladík bojového psa, který loni v červenci v Hamburku napadl a usmrtil šestiletého chlapce, byl odsouzen ke trestu odnětí svobody na tři a půl roku. (Lidové noviny 18. 1. 2001)*

Články často skloňují slova jako je **volný pohyb psů, útok, napadení, pokousání a zranění** a na druhé straně **nezúčastněné chování oběti** (v tom smyslu, že psa neprovokovala a v celé situaci se ocitla jako by náhodou). S tím také často souvisí **potřeba lékařského ošetření**. Lidové noviny neuvádějí případ zvířecích zápasů ani útok psa na jiného psa, pouze na lidi - děti. O tom, zdali „nebezpečný pes“ útok přežil, popř. s jakými zraněními vyvázl a jak s ním bylo posléze naloženo, se nedozvíme nic.

Identity (vytváření identit)

Stejně jako Blesk identifikují i Lidové noviny některá **plemena psů** s termínem „**nebezpečná**“. Patří mezi ně (tak, jak je noviny uvádějí) stafordšírský teriér, americký stafordšírský teriér, bulteriér, argentinská doga, brazilská fila, dobrman, rhodéský ridgeback, rotvajler a jejich kříženci. Jejich **povaha** je popisována v závislosti na tom, zdali článek informuje o útocích psa na lidi, věnuje se návrhům zákona nebo v něm psi vystupují jako vizuální doplnění textu. V prvním případě jsou to brutální **útočníci a bojovníci**, jejich napadení je zákeřné a vždy je jasně patrné, které plemeno útočilo. V druhém případě jsou to psi odvážní, tvrdošíjní, spolehliví, inteligentní, přítulní k dospělým i dětem. Někteří jsou vůči cizím lidem zdrženliví bez známek agresivity nebo bázlivosti. Většinou jsou i přes jejich sebejistou povahu ovladatelní. Ve třetím spíše zastávají pozici **jazykové** nebo **obrazové figury** (s pozitivní, přátelskou, rodinnou konotací) a jsou symboly lidských vlastností. Nikdy nemají **jména**.

Obětmi případných útoků jsou pouze **děti**. *V Budapešti zabil pes měsíční dvojčata. (Lidové noviny 18. 1.2001).* Ty se do **bolestivého střetu** s útočícím psem dostanou

jako by náhodou, jsou obětmi v pravém slova smyslu, nemají na napadení pražádnou vinu. Po útoku je jejich zdravotní stav vážný, s velkou pravděpodobností trvalých následků. *Pes [stafordšířský teriér] patřící k jedné ze čtyř nejobávanějších bojových ras způsobil dítěti rozsáblá zranění, včetně zlomenin obličejové kosti. Jejich následky zřejmě dívka ponese do konce života.* (Titulní strana Lidových novin, 19. 6. 2001) Ve většině případů oběť umírá. Na výše uvedeném úryvku je ještě zajímavé, že články nejen že z konstrukce všech plemen vytváří konstrukci „nebezpečných“ psů, ale tato je navíc ještě zúžena na další konstrukci čtyř vůbec nejobávanějších ras.

Povaha majitelů je vykreslována jako nezodpovědná a nedostatečně srozuměná s charakterovými vlastnostmi psa, jemuž je například sundán náhubek (až/právě) před dětským hřištěm, které se pak stává dějištěm útočného incidentu. Majitelé takových psů jednají antisociálně a jejich počínání je třeba legislativně regulovat. Zajímavé je, že ten, kdo psa neuhlídal/venčil/pustil, byl ve většině případů **muž**.

V textech se hojně vyskytuje **identita expertů a odborníků**. Těmi jsou v tomto případě právníci, kynologové a veterináři, Státní veterinární správa, městské a obecní úřady i soudy. Texty jsou také na jedné straně dokreslovány **aktivistickými** myšlenkami a na druhé straně se snaží o korektnost tím, že uvádějí statistiky vypovídající o útoku psa na člověka. Nejvyšší příčky obsazují kříženci, němečtí ovčáci a jezevčáci, tedy žádní psi ze seznamu „nebezpečných“ plemen, kteří byli periodikem nadefinováni. Zmiňovány jsou také lékařské instituce.

Vztahy (vytváření vztahů)

Články ponejvíce upozorňují na vztah **člověka a společnosti**, kde (ne)vládne **zákon**. Většinově jsou uváděny instituce a organizace, které (potenciálnímu chovateli vymezují), co může a nemůže ve věci vlastnictví „nebezpečného“ psa dělat, a současně ho také informuje o trestu, který v případě porušení nařízení hrozí. Stejně tak se spekuluje o tom, je-li současná legislativa dostačující, nebo je jí potřeba změnit zavedením speciálních zákonů pro chov „nebezpečných“ psů. *Podle právníků není nový zákon vůbec třeba, protože postihy nezodpovědných majitelů psů jsou možné už teď. Jen se to málo využívá.* (Lidové noviny 9. 1. 2001) Nicméně v člancích je vcelku jasně naznačen **vztah** mezi **antisociálním počinem** psa (potažmo jeho majitele) a **trestem**, který by si za něj měl jeho majitel odpykat. (Zvíře bude potrestáno tím, že mu zákon zakáže pohyb bez vodítka a povinnost košíku).

Z textů se také dozvídáme o vztahu **českého a zahraničního zákonodárství**, která má být pro to našinecké vzorem, ačkoliv se nedopátráme toho, zdali bylo zavádění

zákonů v cizí zemi účinné. Články také překládají silný obraz vztahu (odborných) **chovatelů** (majitelů) a **politiků**, který je v rozporu.

Stejně tak je možné identifikovat vztah **člověka** a **psa**, který je odvislý od toho, zda-li je článek spíš obhajobou nebo žalobou „nebezpečných“ psů. Současně se však také setkáváme se **vztahem** mezi **lidmi navzájem**. Útok psa na čtyřletou holčičku, který je popisovaný jako nejvážnější případ napadení člověka psem za poslední roky, vzniknul na základě toho, že majitel psa sundal na dětském hřišti psu košík. Jiným příkladem je článek, který zpravuje o usmrcení dvojčat psem, a otázkou je, kde byli v té době jejich rodiče.

Texty se vůbec nevyjadřují ke **vztahům mezi zvířaty (psy)** navzájem, stejně tak se nedozvíme nic o tom, jak se **vztah** „zlého“ psa a „zlého“ majitele po incidentu **proměnil**, pokud ho pes přežil, což nám taktéž zůstává utajeno.

Politika sociálních statků (vytváření názorů)

Jak bylo již několikrát během analýzy naznačeno, v textech se setkáváme s několika názorovými proudy. Jedním z nich je **mínění poslance** Kořistky o potřebě zavedení psích zákonů vzhledem ke zvýšení počtu případů útoku psa na člověka. S tím samozřejmě souvisí i tendence definovat psy, kterých by se měl takový zákon týkat. Kořistkovy úvahy jsou však v přímé opozici s **názory odborníků**. **Kynologové** nesouhlasí s vymezením „nebezpečných“ psů: *Nebezpeční totiž nejsou zástupci těchto ras, ale obecně psi neadaptibilní, se závadným chováním.* (Lidové noviny 9. 1. 2001) *Je třeba postihnout nezodpovědné majitele psů se závadným chováním bez rozdílu plemene.* (Lidové noviny 11. 1. 2001) Upozorňují, že takové zákony jsou neúčinné, těžko vymahatelné a nejvíce na ně doplatí slušný chovatel. **Státní veterinární správa** argumentuje statistickými údaji o útoku psa na člověka a jako taková je v rozporu s nadefinovanými kategoriemi nebezpečných psů, které v ní (v rozsahu článku) nejsou uvedeny. **Právníci a vláda** Kořistkovi taktéž oponují: *Kabinet jej včera odmítl jako nesystémový s tím, že nezodpovědné chovatele lze postihnout i podle současné právní úpravy.* (Lidové noviny 11. 1. 2001) **Majitelé psů** s návrhem taktéž nesouhlasí a obávají se o budoucnost svých mazlíčků.

V textech se také objevují **aktivistická mínění**, která vnímají kategorizaci psích plemen na bojová či nebezpečná (a implicitně ta ne-bojová a bezpečná) za diskriminační. *Na internetové stránce [www. pitbullseden.cz](http://www.pitbullseden.cz) dokonce označují některé části návrhu zákona za rasistické a srovnávají je s rasovými norimberskými zákony Hitlerovy Třetí říše.* (Lidové noviny 9. 1. 2001)

Na útoky psů je nahlíženo jako na zákeřné, bolestivé a na úlohu majitelů v nich jako na nezodpovědné chování hodné trestu, ale je jim věnována daleko menší pozornost než problematice (ne)vhodnosti zákonů. V textech se také nesetkáváme s „**obecným**“ **míněním** a názory **ne-chovatelů**.

Spojitosti (vytváření souvislostí)

Analyzované články většinou upozorňují na propojení **provinění** majitele psa (útku psa na člověka) s (ne)dostatečným **trestem**. Značnou roli zde sehrávají legislativní orgány, které nejen že z pozice **moci** nařizují a upravují pravidla pro chov „nebezpečných“ plemen psů, ale také hodnotí provinění majitelů a stanovují jim trest. *Zemský soud v Hamburku jej [mladíka, jehož pes usmrtil šestiletého chlapce] shledal vinným zabitím z nedbalosti. Druhá obžalovaná, devatenáctiletá přítelkyně odsouzeného, jejíž pes se na útoku také podílel, dostala podmíněný roční trest jako mladistvá.* (Lidové noviny 18. 1. 2001) To také vypovídá o tom, že na vině není pes jako takový, ale jeho majitel. Dohady o tom, jsou-li „nebezpeční“ psi opravdu nebezpeční nebo je-li třeba zavádět nové zákony, se jen zdánlivě dotýká psů samotných. Všechny články totiž odkazují k zodpovědnosti majitelů, ke vztahům lidí a zvířat a vztahům lidí navzájem. Opatření, kterým přivážeme (některého) psa na vodítko, omezujeme ve volném pohybu nejen psa samotného, ale také jeho majitele, který se cítí znevýhodněn oproti těm plemenům, jež jsou prezentována jako „hodná“.

Problematika zákonů upravující chov vybraných plemen psů je přímo spojována s **omezováním svobody a volného pohybu** psů. V extrémních případech je předkládaný zákon chápán jako **diskriminační** a **rasistický**, neboť prosazuje opatření na základě příslušnosti psa k určitému plemeni, a to na základě vizáže psa. Vzhledem k rozporu statistik (jež se věnují otázce četnosti pokousání člověka psem s ohledem na jeho plemennou příslušnost) a konečnému seznamu zástupců psích plemen ve vykonstruované kategorii nebezpečných psů je také možné uvažovat o **principu kolektivní viny**, kdy jsou na základě malého množství případů, kdy útočí třeba pitbul, odsouzeni všichni zástupci tohoto plemene. Statistika jasně ukazuje, že nejkousavějšími psi jsou kříženci, na které není možné plánované legislativní opatření aplikovat, a za nimi následují němečtí ovčáci a jezevčáci. Tady se nabízí uvažovat o tom, proč noviny, uvádějí-li informace o útoku psa na člověka, tato plemena ve svých článcích opomíjejí, když napadení, která mají psi na svědomí, jsou čtenější.

Stejně jako v Blesku je i tady patrná **dichotomie my a oni**. Objevuje se v podobě my (majitelé „dobrých“) a oni (chovatelé „zlých“) psů, ale také ve vztahu my (vlastníci

„nebezpečných“ psů) a oni (zákonodárci). Stejně tak lze hovořit o my (bojovníci za „nebezpečná“ psí práva) a oni (bojující za omezení těchto práv).

Znakové systémy a vědění (vytváření signifikance znakových systémů)

Analyzované články v Lidových novinách, které se přímo věnují problematice „nebezpečných“ plemen psů, **nejsou doplněny fotografiemi** ani jinými obrázky. Ty se naopak vyskytují v případech, kdy je pes využit jako vhodné pozadí textu, které se o něm ale vůbec nezmiňuje. Jeden takový případ je článek *Mytus střední třídy* (Lidové noviny 16. 6. 2001), který je uvozen velkou ilustrací krátkonohého jezevčíka, který postává každou packou na jedné z cirkusových chůd. V tomto případě pes funguje jako **symbol odkazující k lidskému světu**.

Jazyk, který články využívají, je zpravidla **zpravodajský**, **není příliš expresivní**, ale v některých případech se citově zabarvená slova vyskytují. To je umocněnou relativně častým užíváním **přímých řečí**, jejich autory jsou podle článků vzdělaní odborníci. Zátiší útoků je vylíčeno minimálně, čistě pro pochopení situačního, časového a prostorového kontextu.

Vědění, které je v článcích zakotveno, je **odborné**, reprezentované zástupci z řad kynologů (v tomto případě **jedinou ženou** – kynoložkou), veterinářů, právníků a soudců. Všichni problematiku „nebezpečných“ plemen, resp. zákonů upravující jejich chov, hodnotí, soudy navíc v této věci **rozhodují** (stanovují konečné tresty) a jejich volba není nikterak zpochybňována nebo problematizována. Na rozdíl od **vědění politického**, jež je spojováno s poslancem Kořistkou a vystaveno kritice právě zmíněných odborníků a v menší míře aktivistů. Odborné vědění zde taktéž prezentují **lékařské instituce**, kterým je svěřena péče o raněné lidi. **Veterinární zařízení** zde nevystupují.

Nepřehlédnutelným **věděním** je také to **statistické**, jež přibližuje reálné četnosti pokousání člověka psem a je argumentačním pilířem jednak expertního vědění na úrovni kynologů, jednak pro odůvodnění **vlády** ohledně nepřijetí návrhu zákona. Ta tím pádem stanovuje, **co je a není pravda** (například není pravda, že je třeba dalšího/jiného zákona, stačí stávající). S tím souvisí také **mocenský aspekt** celé věci, v rámci kterého vláda prostřednictvím prodloužených rukou obecních a městských úřadů normativně určuje, co musí chovatel v případě vlastnictví „bojového“ plemene podstoupit.

4.3 BLESK 2011, OBDOBÍ LEDEN AŽ ČERVENEC

Signifikance (zvýznamňování; vytváření důležitosti)

Všechny články, které zmiňují problematiku „bojových plemen“, tuto konstrukci nenazývají přímo „bojová“ nebo „nebezpečná“, ale spíše **rozzuřená**. Vždycky při tom zdůrazňují **plemeno psa** [rhodéský ridgeback, rotvajler, americký stafordšírský teriér], **útok, pokousání, příp. utopení a smrt** napadeného. Texty poukazují na **povahu, vzhled a stav** psa v době, když útočil – byl rozzuřený a jeho mohutné tělo nebylo možné porazit. Články také informují o **oběti útoku** a jejím **zdravotním stavu** po napadení. Poukazují na výjimečnost případů, kdy pes zabil člověka tak, že ho utopil: *Neobyklé neštěstí se stalo v neděli v lomu u Kostelce na Mělnicku! Mladou ženu napadl pes a utopil ji!* (Blesk 19. 7. 2011) Články také jasně situují, **kde** přesně se incident odehrál a v **jakou dobu**. Stejně tak zdůrazňují proces **lékařského ošetření**, kterého je po útoku zapotřebí, a také **bezvýchodnost a tragičnost situace** – ani napadení, ani přihlížející ji nemohli zvrátit. Ve dvou ze tří případů útočila **fena**. **Nezodpovědnost a antisociální povaha majitele** je další výraznou informací, která se v textech vyskytuje. *Podle místních lidí je majitel psa podivín. V minulosti týral koně.* (Blesk 20. 7. 2011) Jejich postih ve formě zákonů upravující chov „nebezpečných“ plemen v člancích nenajdeme, ale myšlenku trestu ano: *Majitel staforda z města zmizel. Hrozí mu až dva roky.* (Blesk 20. 7. 2011)

S ohledem na ostatní reprezentace psů nepatří ti „nebezpeční“ mezi deset **nejoblíbenějších**²³ **plemen** v Čechách, nejsou to **šampioni** ani **veselí kamarádi**, neúčastní se **reklamních aktivit** a většinou je nenajdeme ani v **nabídce útulků**. Nejsilněji se vyskytují jako **položka v inzerci**. Nejsou to **mazlíčkové** a netráví s majitelem jeho volný čas. Jejich postavení v novinách se však může změnit: *Čtete pravidelně Blesk? Máte rádi příběhy a fotografie pejsků? Staňte se našimi reportéry. Pošlete vše příběhy, chovatelské úspěchy, zážitky a blavně – vaše fotografie psů všech ras.* (Blesk 2. 3. 2011)

Aktivity (praktiky; vytváření dějů)

Nejfrekventovanějšími aktivitami, které texty předkládají, souvisí s **napadením, útokem, pokousáním, bojem a smrt**, v ojedinělých případech konkrétně utopením. Všechny uvedené aktivity jsou tragické, bolestné, zákeřné a z pohledu autorů článku, obětí i svědků **nezvratitelné**. *V boji s mohutným rotvajlerem neměla Lenka nejmenší*

²³ Pořadí deseti nejoblíbenějších psů: německý ovčák, jezevčík, jorkšírský teriér, labradorský retrievr, čivava, bernardský salašnický pes, malý knírač, zlatý retrievr, německý ohař, kavalír King Charles španěl. (Blesk 12.3.2011)

šanci. (Blesk 19. 7. 2011) Útočící psi navíc nenapadali poprvé. *Fena utopila Lenku (†38). Lidi napadla už víckrát!* (Blesk 20. 7. 2011) Pokud pes topí, zachytí se zadními končetinami o tělo napadeného a předními jí potápí hlavu. V každém případě zasahuje **lékařská pomoc**, která ošetřuje zranění končetin napadeného, transportuje ho do nemocnice a v některých případech je její snažení marné a oběť umírá.

Stejně často se v článcích skloňuje **rychlost zásahu** přihlížejících osob, jež incident pozorovaly, a **(ne)možnost pomoci** postižené osobě. Z tohoto zážitku si svědci odnášejí zkušenosti, které často vyústí v **šokový stav**. S tím souvisí i mizející vidina **trestu** pro (nezodpovědného) majitele, který před ním **utekl** – odvezl fenu, která útočila, spolu s jejím štěnětem, ale dalšího *staforda* opustil **uvázaného** vedle svého domu. Majitel je navíc spojován s **týráním zvířat** a **ignorováním sankcí**, které mu v této souvislosti byly vyměřeny. *Lidé, kteří v neděli v podvečer posedávali na břehu pískovny a tragédii sledovali, nechtěli o celé události mluvit. „Bojí se, aby se jim majitel psa nemstil. Není to poprvé, co má problémy se zákonem, a nikdo tady z okolí neví, co udělá.“ (...)* *Zvířata choval v nevyhovujících podmínkách a bez příslušné registrace. Dostal pokutu a určili jsme [zástupci krajské veterinární správy] mu přesné termíny, dokdy má dát všechno do pořádku. Případ ovšem pokračuje, protože dotyčný na naše výzvy nereaguje.* (Blesk 20. 7. 2011). Chovatelé bojových psů svou nezodpovědnost prokazují také tím, že po svých psech na ulicích **neuklízejí**. To, co texty zamlčují, je opět to, jak je s útočícími psy naloženo po incidentu.

„Nebezpeční psi“ netráví volný čas se svými majiteli, **nedoprovází kočárky** při nedělních procházkách, neúčastní se kynologických **výcviků, soutěží** a **neuplatňují se** v policejních ani záchranných **službách**. Nevyskytují se v reklamách ani v útulcích, nemívají roztomilá štěňátka a nebývají nemocní. Majitelé je nevyhledávají a neobjímají. To dělají nejčastěji s chlupatými štěňaty nebo se zástupci labradorů či retrievrů.

Identity (vytváření identit)

Také články z roku 2011 spojují charakter „rozzuřených“ plemen psů s konkrétními **plemeny**. Jedná se o rhodéského ridgebacka, amerického stafordšírského teriéra a rotvajlera. Takoví psi (v tomto případě častěji **feny**) se sice neperou s ostatními zvířaty, ale napadají výhradně lidi. Střetnutí se zástupcem „rozzuřeného“ psa je rychlé, nečekané, bolestivé a životu nebezpečné. *Najednou vyběhla fena rotvajlera a plavala k Lence a začala ji topit.* (Blesk 19. 7. 2011)

Identita oběti, jež je zmíněna v každém článku, je vždycky ženská, jedná se buď o malou dívčenko, nebo mladou ženu, na starší obyvatele, muže či chlapce psi neútočí.

Identita oběti je vcelku **podrobně vykreslená** – vždycky se dozvídáme minimálně pohlaví a věk, jindy dokonce jméno či rodinný stav. Z přiložené fotografie je možné v hrubých obrysech identifikovat její tvář.

Texty také upozorňují na **identitu svědků**, které situaci přihlíželi. Někteří z nich patřili k rodině oběti, a přestože ji reálně během incidentu **nemohli pomoci**, prokázali **odvahu** a pokusili se o to.

Povaha majitele je v textu přítomná vždycky, ať už implicitně, nebo explicitně. Vždy je spojována s **nezodpovědností**, **nerespektováním** zákonodárných **opatření** a v některých případech se sklony k **týrání**. Je to **podivín** a v ostatních obyvatelích vesnice vzbuzuje **strach** (stejně jako jeho pes). V některých článcích je chovatel vykreslen jako **slaboch**, který před zodpovědností za činy svého psa **utíká**. Jistě můžeme uvažovat o určité **vypočítavosti** a peněz lačné povaze majitele, uvážíme-li, že chovnou fenu se štěnětem při svém útěku bere s sebou. Zajímavé je, že je v jednom článku je majitel psa nositelem jména – David J.

Identita expertů je v tomto případě zastoupena pouze **lékařstvím**, **krajskou veterinární správou**, konkrétně jedním mužem Zdeňkem Císařem, a příslušnicí **policie** Janou Žáčkovou. *Davidu J. brozí za těžké ublížení na zdraví z nedbalosti dva roky vězení.* (Blesk 20. 7. 2011).

Vztahy (vytváření vztahů)

Vztahem, který se vyskytuje ve všech textech, je vztah **útočníka** (psa) a **oběti** (ženy či dítěte), který není rovný. Pes útočí ze zálohy a oběť je proti němu bezbranná. Navíc ho neprovokuje. Pohnutky, z jakých pes útočí, čtenáři zůstanou skryty, i když je třeba připustit, že některé články o nich teoretizují. *Rozhodně nejde jednoznačně říct, proč pes na ženu ve vodě skočil, mohlo jít o bru nebo útok.* (Blesk 20. 7. 2011) V případě **oběti (Lenky)** je ještě zmíněn **vztah** k jejímu **budoucímu manželovi** (kdyby nezemřela, za 14 dní by se vdávala) a k jejím dvěma dětmi, které její smrtí osiřely, v souvislosti s tragičností incidentu. **Rodinné vztahy** jsou zde taktéž patrné – příbuzní jsou z události zdrceni.

Taktéž je možné vysledovat **vztah chovatele** a jeho **zvířat** (kromě psa třeba koní). Například článek s názvem *Výzva Blesku* ohledně uklízení psích exkrementů je uvozen fotkou amerického stafordšírského teriéra a je u ní napsaný následující text: *Psi za špinavé chodníky nemohou. Zodpovědnost nesou jejich majitelé.* (Blesk 13. 1. 2011). Opět je tedy kladen důraz na nezodpovědnost majitele. Vztah mezi ním a jeho psem je jasně **hierarchický**, majitel psa uvazuje a pouští, jak se mu zlíbí, ostatní zvířata podle svědků týrá. Chovatele je

ještě vhodné vztahovat k **legislativním opatřením**, která ignoruje, což současně dobře ilustruje **vztah zločinu a trestu**, jenž v tomto případě nepřichází. Patrný je také vztah **majitele a ostatních lidí** v obci – ti se ho bojí. Vztahy mezi psy a ostatními zvířaty zde nenajdeme, ale na **vztah mezi útočící fenou a jejím štěnětem** článek upozorňuje: *Fenka, která vběhla do vody i se svým štěnětem, buď Lenku napadla, nebo se jí chtěla jen zachytit. Jisté je zatím jen to, že fena takto neobrožovala lidi poprvé! Už jednou se sápla po jiné ženě, ta vyvázla jen se škrábanci!* (Blesk 20. 7. 2011) V textech se nedozvídáme nic o **vztahu pozůstalí – majitel útočícího psa**.

Politika sociálních statků (vytváření názorů)

To, že pes člověka utopil, je označováno jako neobvyklé a obecně útoky psa na lidi jsou **autory článků** hodnoceny jako odstrašující, děsivé, tragické a opakované neštěstí, ačkoliv podle **názoru státní veterinární správy** není možné prokázat, z jakých pohnutek pes zaútočil. **Výpovědi svědků** přidávají situaci na dramatickosti: *„Dojela si sem pro smrt. Její nastávající Jarda tady nebyl pět let a nedávno se domluvil s místním porybným, že si přijde zachytat. Když pomyslím na to, co se stalo, chce se mi brečet,“* dodal místní rybář. (Blesk 20. 7. 2013) **Názory tamních občanů** upozorňují na podivínskou povahu majitele a odsuzují jeho chování k lidem i zvířatům, **pozůstalí** nesouhlasí s tím, že majitel nebude za zločin svého psa potrestán, i přestože mu podle **současných zákonů** hrozí trest za těžké ublížení na zdraví.

Odborný pohled podává Krajská veterinární správa, lékaři a zdravotníci, na výši možného trestu upozorňuje městská policie. Žádné další expertní názory články nekonstruují. Nesetkáváme se s názory kynologů, napadených obětí či jiných chovatelů.

V porovnání **s ostatními reprezentacemi** psů v novinách lze o „rozzuřených“ psech říci, že rozhodně **nejsou** domácími mazlíčky, kteří sdílejí se svým majitelem volný čas a lože, nezastávají roli hlídačů ani záchranářů. Nepodílejí se na reklamních spotech, neúčastní se soutěží a v minimu případů jsou nabízeni jako zboží v inzerci.

Spojitosti (vytváření souvislostí)

Nejsilnější souvislost, kterou v textu nacházíme, je opět odvislá od nezodpovědnosti majitele a nedostatečného trestu za útok jeho psa. Skutečnost, že chovatel v minulosti týral koně, za což mu byl vyměřen trest, kterému se ovšem vyhnul, a navíc dopustil, aby se jeho pes podepsal na zdraví lidí, a ke všemu ještě utekl, vypovídá o **nedostacích v české legislativě**, jak takové případy řešit. *Dostal pokutu a určili jsme mu*

přesné termíny, dokdy má dát všechno do pořádku. Případ ovšem pokračuje, protože dotyčný na naše výzvy nereaguje. (Blesk 20. 7. 2011)

Ve všech případech napadení je opět možné jasně vidět to, že v rámci řešení problémů způsobených „nebezpečným“ psem je ve výsledku řešen problém „nebezpečného“, nezodpovědného majitele a jeho vztah ke zbytku společnosti. Opět platí, že **reprezentace psa** ve skutečnosti daleko víc **vypovídá o člověku**. Pokud noviny „bojové“ psy neřeší a využívají psích obrazů jinak než ve smyslu zátiší k případu, který se psů vůbec netýká, pak jsou v nich psi typickými **představiteli zvířecí říše**. Například článek *Hafčí...! Kašel a rýma trápí i zvířata* (Blesk 5. 2. 2011) je orámovaný dvěma fotografiemi a na obou jsou psi.

Stejně jako v předchozích případech se i v rámci těchto analyzovaných článků setkáváme s dichotomií **my** a **oni**. To, co však texty explicitně nenabízejí, ale je to z nich patrné (například tím, že rodič opustí dítě a nechá ho samotné v přítomnosti, byť svého, psa), je často opomíjená skutečnost, že **pes je** přes všechny jeho společenské kvality **pořád zvíře**, kterému je třeba jasně stanovit jeho pozici v rámci hierarchie smečky a důsledně trvat na jejím dodržování.

Znakové systémy a vědění (vytváření signifikance znakových systémů)

Znakové systémy, kterých články využívají, jsou pestré. Kromě různých velikostí a barev písma i jeho podbarvení a nadužívání diakritického vykřičníku za účelem zdůraznění „senzační“ zprávy jsou **textové výpovědi** zpravidla podstatně menší než jakákoli **fotografie**. Titulky referují o „nebezpečných“ psech prostřednictvím rudého písma na černém pozadí a jsou zasazeny k okrajům fotografií zobrazujících psa v napjaté pozici, v běhu a vyceněnými zuby. Vedle takové fotky je v jednom případě postavena pasová (čili vcelku „objektivní“) fotografie oběti. **Jazyk**, který je využíván, je **výpravný** a **expresivní**, často posílený citovými výlevy zúčastněných. Prostorový a časový kontext je popisován velmi podrobně, o to méně se dozvídáme o tom situačním (proč pes útočil; neprovokoval ho někdo; kde byli rodiče, když pes napadl dítě). *Neobyklé neštěstí se stalo v neděli v lomu u Kostelce na Mělnicku! Mladou ženu tu napadl pes a utopil ji! Po Lence, která měla 14 dní před svatbou, zbyly dvě děti! Případ je o to děsivější, že celou událost sledovali její příbuzní, kteří byli v ten okamžik absolutně bezmocní!* (Blesk 19. 7. 2011)

Vědění, jež se v člancích objevuje, je v menší míře **odborné** (Krajská veterinární správa), ve větší řekněme **správné** (policie) a v největší pak **veřejné** a **zajímavé**

(svědci a rodinní příslušníci). Nesetkáváme se s názory kynologů ani chovatelů jakýchkoli plemen.

Na tomto místě ještě považuji za nutné zmínit, že dva analyzované články referovaly o jednom případě jako o dvou jedinečných senzacích – napovídá tomu půl stránka, jež je oběma článkům věnovaná, totožnost oběti, stejné místo činu, příčina úmrtí atd. V jednom z nich ovšem figurovala rozrušená fena staforda a její štěně, v druhém rozrušený rotvajler. Žádná výpověď o tom, že by v jednom nebo druhém případě byly uváděny informace na pravou míru, se v textu nevyskytuje.

4.4 LIDOVÉ NOVINY 2011, OBDOBÍ LEDEN AŽ ČERVENEC

Signifikance (zvýznamňování; vytváření důležitosti)

„Bojovým“ psům byl ve sledovaném období Lidových novin věnován vůbec největší prostor ze všech, ačkoliv se jim přímo věnovalo jen jedno číslo (4. 4. 2011) v celém zkoumaném období. „Nebezpečným“ psům se věnovala nejen titulní strana tohoto vydání, ale i strany následující. Důraz je kladen jednak na **plemeno a povahu bojového psa** (rizikový, bojový, rozrušený, útočný, kousavý), jednak na **následky**, které plynou ze setkání s ním (napadení či usmrcení člověka - zejména dítěte, žen či starších lidí) a které jsou zpravidla natolik vážné, že vyžadují **lékařské ošetření**.

Články případ vždycky **prostorově a časově specifikují** a zaměřují se na **oběť**. Texty přirovnávají takové psy k **živé zbrani** a operují s pojmem **zbrojní pas** nebo **průkaz na psa**. S tím úzce souvisí také polemiky nad (ne)dostatečně propracovanou **legislativou**, která by útoky postihovala. *Bojové psy politici řeší pozdě. Útok rotvajlera na dítě opět rozproudil debatu o chovu rizikových plemen. Politici volají: Chceme zpřísnit pravidla.* (Lidové noviny 4. 4. 2011) Texty se odvolávají na jiné **evropské země**, kde jsou zákony zavedené, a teoreticky je specifikují. O tom, zdali a do jaké míry jsou prakticky účinné, mlčí.

Odpovědnost za psí prohřešky je přičítána jeho **majiteli**, který své zvíře dostatečně **nevychová**, ale také **rodičům** v případě, že je obětí jejich (v té době bezprizorní) dítě. Oběma může být nařízen až několikaletý trest odnětí svobody. *Při napadení dítěte psem je zpravidla chyba na straně rodičů. Nikdy bych si nedovolila nechat dítě samotného se psem, ať už s vlastním, nebo cizím. Na rase nezáleží, říká ostravská kynoložka Michaela Kitková.* (Lidové noviny 4. 4. 2011) Pro články je typické, že se v nich objevuje řada **odborných stanovisek**.

Aktivity (praktiky; vytváření dějů)

Mezi aktivity, které jsou v textech konstruovány, patří **útok** „nebezpečného“ psa na člověka nebo na jiné psy. V takových případech se pes **vytrhne** svému majiteli (pokud **nepobíhá** volně), **vrčí**, **napadá**, **kouše**, **zraňuje** a **usmrcuje**. V některých zemích Evropy majitelé těchto psů musí mít **povolení** k jejich chovu, **složit zkoušku**, při které **prokáží**, že zvíře **zvládají**. *K extrémnímu řešení přikročilo Dánsko, kde je zakázáno 13 plemen. Nesmějí se rozmnožovat a venku mohou chodit jen na vodítku a s náhubkem. Štěňata, která přišla na svět po 17. březnu, se musí prodat do ciziny či utratit.* (Lidové noviny 4. 4. 2011)

Oběť se v některých případech, kdy psa **probídl k útoku** jeho majitel, **brání**. *Útočícímu rotvajlerovi se letos v březnu v Mořičově na Karlovarsku policista bránil výstřely ze služební pistole. Psa na něj údajně pošťval jeho majitel.* (Lidové noviny 4. 4. 2011)

Když je u incidentu přítomný nějaký svědek, snaží se psa od oběti **odtrhnout**. Oběť často **utrží** vážná **zranění**, která vyžadují intenzivní **lékařskou pomoc**, a i přes tu oběti občas **umírají**. O osudu útočníků nejsme informováni vůbec nebo v ojedinělých případech: *Oba rotvajlery prohlédl veterinář a byli převezeni na pozorování do útulku. Tam by měli určit, proč zaútočili. Není vyloučeno, že zvířata budou muset být utracena.* (Lidové noviny 4. 4. 2011)

Problematika útoků je **projednávána** v úvahách nad **(ne)dostatečně propracovanou legislativou**, která by chov „nebezpečných“ plemen **upravovala**. Celou věc **řeší** (ve smyslu debaty) politikové a odborná veřejnost. Objevuje se požadavek plošné **registrace** „bojových“ psů a jejich **čipování**. *Nad otázkou, jak snížit počty případů, kdy pes napadne dítě, si léta lámou hlavu politici i odborné komise. Všechny iniciativy za zprůsvětlení pravidel doposud narazily hned v zárodku: při snaze definovat nebezpečná plemena.* (Lidové noviny 4. 4. 2011)

Za napadení člověka nebo zvířete psem je **zodpovědný** jeho **majitel**, popř. **rodič** dítěte. V článcích se také vyskytuje **apel na nutnou výchovu** tzv. bojových psů. *LN: Je výchova bojových plemen důležitější než u ostatních ras? MK: Ti psi jsou sice bojoví, ale když je vychováte, tak jsou jako každý jiný pes. Záleží opravdu na výchově. I pitbul může být hodný.* (Lidové noviny 4. 4. 2011)

Identity (vytváření identit)

Identita „bojového“ psa je spojována s plemeny rotvajler (nejčastěji), pitbulteriér a vlčák. Všechna jsou agresivní, rozzuřená, kousavá a člověku (i jeho psům) nebezpečná. Způsobují těžké újmy na zdraví. **Stav oběti** je po střetu s takovým zvířetem vážný – má pokousané končetiny, někdy obličej, pohmožděnou oblast krku či tržné rány na hlavě. *Rotvajler útočil, dívka možná přijde o oko.* (Lidové noviny 4. 4. 2011) Napadenými jsou velmi často **děti** a **ženy**, zpravidla staršího věku. *Na sedmaosmdesátiletou ženu a její pětapadesátiletou dceru zaútočil letos v lednu v Brně rozzuřený pitbul. Starší ženě ukousl prst, mladší skončila s vážnými zraněními ve Fakultní nemocnici u svaté Anny.* (Lidové noviny 4. 4. 2011) Některé články přímo i nepřímou uvažují o roli oběti jako **provokátora**. *Neštěstí se stalo odpoledne, když chlapec vešel přes bránu na pozemek k sousedům. Vyběhl na něj rozzuřený rotvajler. Vrhel se přímo na chlapce a poválil ho na zem. Začal jej kousat do rukou.* (Lidové noviny 4. 4. 2011) Například právě tímto úryvkem se z bojového psa stává také **hlídač**, nejenom **živá zbraň** beze jména, na kterou je třeba mít **zbrojní pas**. Pes v článcích často figuruje jako věc (poplatně tomu, jak je pojmána zákonem).

V jediném případě je bojový pes označován jako **čtyřnohý přítel**: *Zbrojní pas na čtyřnohého přítele.* (Lidové noviny 4. 4. 2011) Články většinou nezmiňují pohlaví, věk ani sociální zázemí psa. Psi oběti jsou malých plemen (bišonek, jezevčík)

Povaha majitele (stejně jako **povaha rodičů** napadených dětí) je nezodpovědná a nedbalá. Někteří chovatelé v incidentech vůbec nevystupují, a pokud ano, v ojedinělých případech **vybízejí** psa k útoku. V článcích se také objevují případy, kdy je majitelem psa, který napadl dítě, rodinný příslušník. Vizáž majitele psa není v článcích zmiňována.

Identita expertů je zastoupena kynology (Český kynologický svaz), veterináři, lékaři a policisty. Nepřímo zde také figuruje soud, který rozhoduje o rozsahu a výši trestu.

Vztahy (vytváření vztahů)

Nejfrekventovanějším vztahem ve všech analyzovaných článcích je **vztah** mezi **útočníkem** (psem) a **obětí** (nikdy ne mužem, vždy dítětem nebo ženou, popř. psem). Ve většině případů nemá oběť na útok psa žádnou vinu, ale objevují se i úvahy o tom, že zvíře mohla vyprovokovat. Vztah je to nevyrovnaný, proti dítěti či ženě, popř. bišonkovi či jezevčíkovi, stojí mohutný a silný pes, který navíc (většinou) útočí z ničeho nic.

Následky, které z bolestivého středu vyplývají, je třeba lékařsky ošetřit. **Vztah** mezi **obětí** a **lékařskými institucemi** je popsán téměř v každém článku. *Jedenáctiletého chlapce v roce 2009 vážně pokousal rotvajler v Palkovicích na Frýdecko-Místecku. Hoch byl s vážným*

zraněním v nemocnici. (Lidové noviny, 4. 4. 2011) Vztah **útočníka** (i **napadeného**) a **veterinárních zařízení** je v textech (i když v minimálním množství) zastoupen také.

Velmi čteně je zastoupen vztah mezi bojovými psy (resp. jejich **majiteli**) a **legislativními** opatřeními, která mají regulovat jejich chov. Ten vychází ze vztahu **českého zákonodárství** a **legislativou** některých **evropských zemí**. Noviny se na ni odvolávají. Stejně tak jsou připomínány dřívější snahy o zavedení podobných zákonů u nás, které ovšem vláda na základě názorů odborné veřejnosti neschválila. Vztah **majitele** a **psa** je spojen s nedostatečným výcvikem a nezodpovědností, se kterou chovatelé ke svému psu přistupují. S tím souvisí také **vztah zločinu** a **trestu**, který je zobrazován na úrovni peněžní pokuty, úvaze o restriktivních opatřeních či odnětí svobody, v případě psů je zvažována možnost utracení.

O **vztahu konstrukce „bojových“ psů** a její síly ve **společnosti** svědčí článek s názvem „*Stál tam pes bez náhubku*“ s podtitulem *Vojenská policie vysvětluje, proč do budovy České televize vtrhlo komando se samopaly. Rotvajler bez náhubku a ochranka stáli v pátek večer ve vstupní hale České televize. Vojenské policisty, kteří chtěli zabavit citlivé dokumenty, ten pohled asi „vyděsil“*. (Lidové noviny 15. 3. 2011)

Politika sociálních statků (vytváření názorů)

Mínění o tom, že zvyšující se počet útoků psa na lidi je třeba řešit, je často skloňovaným **názorem**, který zastávají zejména **politikové**. „*Každý takový útok může zkažit život malému dítěti. Naší povinností je tomu předcházet. Obnovíme diskuzi o širší zodpovědnosti majitelů psů a o přísnějších podmínkách pro chov bojových plemen,*“ *vyblašuje šéf poslaneckého klubu TOP 09 Petr Gazdík*. (Lidové noviny 4. 4. 2011) **Odborníci** jsou proti a namítají, že k takovému kroku se zákonodárci uchýlí vždycky v souvislosti s nějakým tragickým útokem: „*Jinak to nikdo neřeší,*“ *konstatuje předseda Českého kynologického svazu Jaroslav Šmolík*. (Lidové noviny 4. 4. 2011) Největším problémem v této věci je definice nebezpečných plemen. „*Klasifikace psích plemen je problém. Například ze statistik totiž vyplývá, že nejvíce lidí je pokousáno různými kříženci, kokeršpaněly, vlčáky nebo jezevčíky. Démonizovaná plemena se nevyskytují na prvních místech,*“ *popisuje mluvčí Státní veterinární správy Josef Duben*. (Lidové noviny 4. 4. 2011) „*Všichni se obrazují proti bojovým psům, ale největší problémy dělá nakonec obyčejný jezevčík,*“ *přidává se Ivo Strauss z Ústřední komise pro ochranu zvířat*. (Lidové noviny 4. 4. 2011)

Mínění výcvikářů je takové, že k psovi je třeba přistupovat jako ke zvířeti a že za jeho činy zodpovídá jeho majitel. LN: *Ani s vlastním psem, který nepatří mezi bojová plemena, [byste nenechala o samotě dítě]? S žádným psem bych nenechala dítě samotné. Kolikrát mu pes*

ani nechce ublížit, ale dítě ho třeba náhodou píchne, pes se ošene a dítě skončí pokousané. Nebo pes do dítěte vrazí a to si rozrazí hlavu o beton. (Lidové noviny 4. 4. 2011)

Redaktorský názor (autor Martin Weiss) je reprezentovaný ve sloupku Lidových novin z titulní strany (4. 4. 2011): *Možná teď bude potřeba mít na rotvajlera zbrojní pas a povinné ručení, a kdybychom včas naslouchali poslanci Tejcovi, mohlo to tak už být. A motorkáři si budou moci sedat na nejsilnější stroje až od čtyřadvaceti let. Dobře, že se něco dělá. Ale víme, co skutečně řešíme? Abychom třeba za pár let neuvažovali o tom, zda nerozšířit zbrojní pasy i na labradory a nezpřísnit definici silné motorky. (...) Snad není třeba dojet až do situace, kdy se nabízí jako řešení zavést zbrojní pas na kuchyňský, abychom si ujasnili, že je potřeba přemýšlet, kde se berou zlé plnoleté děti s neukojitelnou potřebou moci. Až jich bude ve společnosti 51 procent, žádná regulace rotvajlerů nás nezachrání.*

Texty mlčí o **vztahu napadeného psa a jeho majitele** před i po útoku, nevypovídají nic o (proměně) **vztahu majitele a útočícího psa**, o **vztazích mezi majitelem a lidmi** žijícími v jeho blízkém okolí. Chybí **názory obětí** útoku.

Spojitosti (vytváření souvislostí)

Problematika „bojových“ psů je nejčastěji spojována s iniciativou upravit jejich **chov zákonem**. Články ji zdůvodňují zvyšujícím se počtem útoků psa na lidi. Projednávaná opatření, která mají zpřísnit držení a chov vybraných psů, zakazují volný pohyb těchto psů na veřejných prostranstvích, požadují vodítko a nasazený košík. To s sebou přináší **omezení hlavně pro majitele** takového psa, kteří jsou vodítkem stejně svázáni jako jejich psi. Navrhované zákony se přitom odvolávají na stejně laděnou legislativu v některých evropských zemích, ovšem nevypovídají nic o tom, že by se jejich zavedení a aplikací snížily útoky psů na lidi nebo ostatní psy. V úvahách o zavedení zákonů, které omezují nebo zakazují chov vybraných plemen, se uplatňuje princip **omezování svobody** majitelů „bojových“ psů (i takových, kteří jsou bezproblémoví) **ve prospěch svobody** těch, kteří „bojové“ psy nevlastní (a třeba i jejich pes může být problémový). Uplatňuje se zde akt **moci zákonodárných orgánů**, které však nejsou schopny situaci efektivně řešit (a z toho důvodu je třeba se k ní pořád vracet a zvažovat novou legislativu). Poslanci, v jejichž zájmu je takovou legislativu prosazovat, se podle kynologů k takovým krokům odhodlávají jen ve chvíli, kdy dojde k nějakému zásadnímu útoku s těžkým ublížením na zdraví. Do té doby tuto problematiku **neřeší**, ačkoliv „bojoví“ psi jsou součástí společnosti i ve chvíli, kdy neútočí. „Mám pocit, že dokud se nestane tragédie, bude vítězit lhostejnost většiny společnosti nad arogancí a bezohledností pár jedinců,“ obává se Tejc. Připomíná, že *když se snažil*

úpravu prosadit, ztroskotat na nezájmu ministerstva zemědělství a na definici nebezpečného plemene. (Lidové noviny 4. 4. 2011) Opět zde platí, že pod rouškou řešení problémů, ve kterých sehrávají hlavní roli zvířata, vyvstávají problémy, které se týkají lidí.

Znakové systémy a vědění (vytváření signifikance znakových systémů)

Články jsou z větší míry doplněny **barevnými fotografiemi**, které však velikostně nepřekročí velikost textu. Fotky na jedné straně zobrazují „bojová“ plemena (tak, jak je noviny definovaly), na straně druhé přibližují tvář toho, jehož názor se dočítáme. Jazyk, který je ve většině článků využit, je zpravodajský, neutrální, v omezené míře literární, stylisticky úvahový. Okolnosti případu jsou popisovány věcně a ve stručnosti, serióznost informací má být podchycena citováním odborníků.

Vědění, které se v textech vyskytuje, je tedy převážně **odborné**. Je zastoupeno v projevech lékařů, kynologů, veterinářů, právníků a soudců. Ty rozhodují o tom, zdali bude chovatel útočícího psa potrestán. Informace ze **statistik** jsou zprostředkovány pouze skrze tyto odborníky. Další vědění, je-li to možné tak říct, je **zkušenostní**. Vyplývá z rozhovoru s výcvikářkou, která popisuje svoje zážitky z výcviku „bojových“ plemen, ať už s ohledem na psy nebo jejich majitele.

4.5 SHRNU TÍ ANALÝZY – VÝSLEDKY

V rámci sledovaného období v roce 2001 je v deníku Blesk kladen velký důraz na povahu a konstituci „nebezpečných“ psů. Jejich povaha je zuřivá a nevypočítavá, ale také přátelská a disciplinovaná. I když je ve většině případů možné konstatovat, že „nebezpeční“ psi představují pro své okolí riziko, nejde na druhou stranu opomenout jejich roli ve vyšetřovacích a záchranných službách. Podle toho, z jakého úhlu pohledu je na ně nahlíženo, jsou definováni jako krvelačné bestie, ale i čtyřnozí přátelé, kteří si nezaslouží být plošně vnímáni jako nebezpeční. Patří mezi ně pitbulteriér, anglický bulteriér, německý ovčák, brazilská fila, malamut, rotvajler, americký stafordšírský teriér a argentinská doga. Ti, pokud útočí, cílí většinou na děti a ženy.

Jejich případná vina je vždycky vinou nezodpovědného majitele, jehož povaha je ztotožňována s povahou psa, kterého vlastní. Je-li pes vnímán jako antisociální deviant, je tak nahlíženo i na jeho pána, ovšem jen na úrovni charakteru. Tělesná konstituce a vzhled majitele nejsou v člancích zmiňovány.

Tato skutečnost mimo jiné svědčí o tom, že skrze problém, který je problematizován na úrovni psích plemen, je ve skutečnosti projednáváno lidské chování ve vztahu ke zvířatům a společnosti, které je hodnoceno negativně a je třeba jej usměrnit. Hovoří-li se o možnosti zavádění zákonů, které by upravovaly chov nebezpečných plemen, projednávají se zejména povinnosti a omezení, která se týkají majitele takového psa. Smyslem je snížit počet zvyšujících se útoků na lidi. Tento akt moci, kterým zákonodárné orgány disponují, je odůvodňován ve prospěch potenciálních napadených, ale současně se také jedná o omezování svobody těch majitelů, jejichž psi jsou bezproblémoví, ačkoliv svou plemennou příslušností spadají pod ty „bojové“. Aktivistické názory považují iniciativy na podporu psích zákonů za diskriminační a rasistické.

Lidové noviny roku 2001 se ve sledovaném období spíše než problematikou „nebezpečných“ plemen jako takových zabírají otázkou zákonů, jež by měly chov takových plemen omezit. Hlavním tématem je znění návrhu zákona a jeho kritika. Mínění, která jej podporují, vycházejí z legislativy některých evropských zemí a požadují kontrolované vlastnictví „bojového“ psa a zpřísnění sankcí pro majitele, pokud se jeho zvíře dopustí ublížení na zdraví. Stejně jako v případě Blesku je takový pán vnímán jako okolí nebezpečný, protože jednak sám vykazuje deviantní sklony a současně ani není dostatečně seznámen s povahou svého psa. Riziko, se kterým je spojen, je třeba eliminovat dřív, než by se mohlo stát skutečností (třeba tím, že takový člověk nebude moci

„bojového“ psa chovat). A v případě, že se to nepodaří, je třeba zpřísnit sankce a majitele takového psa potrestat. Zajímavé je, že nezodpovědný chovatel je většinou mužského pohlaví.

Konstrukce bojových plemen (a v případě Lidových novin také ras) je oproti problematice navrhovaného zákona řešena v daleko menší míře, ale existuje. Sdružuje následující (a od Blesku v některých případech odlišná) plemena: stafordširský teriér, americký stafordširský teriér, bulteriér, argentinská doga, brazilská fila, dobrman, rhodéský ridgeback, rotvajler a jejich kříženci. Takoví psi nemají nikdy jméno a jsou buď brutálními útočníky, jejichž napadení je zákeřné a bolestivé, nebo jsou odvážní, tvrdošijní, spolehliví, inteligentní a přítulní k dospělým i dětem. I přes svou sebejistou povahu jsou ovladatelní. Jejich obraz (stejně jako v Blesku) není jednoznačně negativní, ačkoliv v útočných případech stojí za smrtí žen a dětí. I zde je patrná dichotomie my a oni, která se objevuje v podobě my (majitelé „dobrých“) a oni (chovatelé „zlých“) psů, ale také ve vztahu my (vlastníci „nebezpečných“ psů) a oni (zákonodárci). Stejně tak lze hovořit o my (bojovníci za „nebezpečná“ psí práva) a oni (bojující za omezení těchto práv). Opět lze konstatovat, že reprezentace psů odkazuje víc k lidem než k psům samotným.

Pohled Blesku na „nebezpečné“ psy je v roce 2011 odlišný od předchozího analyzovaného období. Spíše než kategorii „bojových“ psů vytváří kategorii psů „rozzuřených“, mezi které patří rhodéský ridgeback, rotvajler a americký stafordširský teriér. Jejich povaha je stejně jako v roce 2001 krvelačná a kousavá, ale v žádném případě disciplinovaná, společenská nebo k lidem přátelská. Jejich obraz je zhora negativní a jejich „nebezpečné“ schopnosti vyostřené. Tím pádem je také daleko větší důraz kladen na popis prostorového a časového kontextu incidentu, na detailní charakteristiku oběti před a po útoku (včetně jejich rodinných vztahů) a nově jsou také zmiňovány názory a stav příbuzných i přihlížejících. Oproti roku 2001 útočí více ženy a v pozici napadených jsou opět většinou ženy a děti.

Zodpovědnost za činy psa znovu přebírá jeho chovatel, jehož povaha je stejně jako charakter psa vykreslena dramatičtěji než v roce 2001 – není nebezpečný „jen“ široké veřejnosti, ale představuje reálné riziko pro lidi, kteří pobývají v jeho bezprostřední blízkosti a mají z něj strach. Sankce, které by za jeho nezodpovědnost měly přijít, se však povětšinou mívají účinkem – teoreticky tedy zjišťujeme, že mu hrozí trest odnětí svobody na tolik a tolik let, ale současně čteme, že doposud utíká před zodpovědností za své předchozí činy proti zákonu. Implicitně se tedy dozvídáme o nedostacích v české legislativě, které by majitelovy prohřešky měly efektivně řešit. Úvahy o zavedení legislativy

omezující chov nebezpečných plemen však nejsou pro Blesk v roce 2011 aktuální a nosná není ani otázka „nebezpečných“ plemen samotných. Daleko větší pozornost je věnována vykreslení tragického údělu obětí a případných pozůstalých.

Rozzuření psi se nevyskytují v reklamách ani nabídkách útulků, netráví volný čas se svými majiteli a nedoprovází kočárky při rodinných procházkách – tato role je svěřena labradorům či retrívrům. Vyskytuje-li se ale v novinách vizuální reprezentace (jakéhokoli) psa, je možné tvrdit, že zde (kromě toho, že odkazuje k lidské společnosti) funguje jako typický představitel zvířecí říše. S tím souvisí často opomíjená skutečnost, která je v textech implicitně přítomná, a to že každý pes je bez ohledu na jeho plemennou příslušnost pořád zvíře. Pro spokojené soužití lidí a psů je třeba zvířeti stanovit jasná pravidla ohledně jeho postavení v lidské smečce a nepřisuzovat mu lidský charakter.

Konstrukce „bojových“ psů je přítomná také v Lidových novinách ve sledovaném období roku 2011. Tentokrát je spojována s rotvajlery, pitbulteriéry a vlčáky, jejichž obraz opět není jednoznačný. Ve větší míře se zde vyskytují jako nebezpeční zabijáci, ale jejich negativní konotace je zmírněna názory, že i oni mohou být hodní (ne tedy že by přímo byli, ale mohli by být, pokud se dostatečně vychovají). U jedné fotky rotvajlera je dokonce napsáno, že jde o čtyřnohého přítele. Texty však přirovnávají „bojová“ plemena k živé zbrani a polemizují o tom, zdali na ni je nebo není třeba zbrojního pasu či průkazu. Psi sami o sobě nejsou tak zajímaví jako skutečnost, že by politici měli řešit zákony upravující jejich chov. Dominantním tématem jsou tedy úvahy zákonodárců a odborníků o přednostech a limitech takových zákonů. Vůbec poprvé jsou zde popsána (nikoli jen zmíněna) některá (psí) legislativní opatření vybraných evropských zemích a dále je přiblížen největší problém, který schválení zákona v minulosti bránil, a to definování kategorie nebezpečných psů a vytvoření „adekvátního“ seznamu plemen.

Zranění a újmy, které „nebezpečný“ pes svým útokem oběti způsobí, jsou opět spojovány s nedostatečnou disciplínou a informovaností majitele o plemeni, které chová, ale poprvé se také setkáváme s odpovědností rodičů – v případě, že napadeným bylo dítě. Oběma může hrozit několikaletý trest odnětí svobody. Novou informací, která se v žádném jiném období nevyskytuje, je přiblížení stavu útočícího psa po incidentu, ale také explicitní připuštění možnosti, že pes byl k útoku vyprovokován.

Oproti vydáním Lidových novin z roku 2001, kde se nevyskytovala ani jedna fotografie nebezpečného psa, jsou články z roku 2011 doplněny barevnými fotografiemi a svým grafickým ztvárněním se lehce přibližují Blesku. Stejně jako Blesk vypovídají o tom,

že skrze sledování zvířat můžeme ve výsledku dojít k zajímavým zjištěním ohledně naší společnosti.

5 DISKUZE

V následující kapitole se vynasnažím zjištění, která vyplývají z výše uvedené analýzy, zasadit do širších souvislostí a porovnat je s teoretickými východisky této práce. Zvážím limity a přínos výzkumu a pokusím se navrhnout jeho možné pokračování.

Podle Bergera a Luckmanna (1999), Jiráka a Köpplové (2007), Halla (2001) a dalších není realita objektivní daností, ale sociálně vytvořený konstrukt, který se podílí na utváření člověka v rámci společnosti. Jedinou úlohu v tomto procesu sehrávají média, neboť jsou současně společenským produktem i odrazem (McQuail 1999). Sociální a mediální skutečnosti vytváří základ zkušenosti, s jejíž pomocí se člověk vztahuje ke svému okolí, odhaduje svoje šance v něm a formuluje soudy o ostatních členech společnosti, tedy také o psech. Kromě toho, že se v průběhu času těšila určitá plemena větší oblíbenosti než jiná (McHugh 2004), jsou od poslední dekády dvacátého století některá z nich spojována s konstrukcí tzv. nebezpečných psů (Lodge 2001). Cílem této práce bylo zjistit, jestli se tato konstrukce vyskytuje i v českých denících Blesk a Lidové noviny v letech 2001 a 2011, a pokud ano, zjistit, jak je s ohledem na dva typy periodik a dvě časová období reprezentována a zdali je možné shledat charakterové a vizuální podobnosti „nebezpečného“ psa s jeho majitelem.

Výsledky analýzy potvrzují, že ve všech případech je konstrukce „nebezpečných“ psů (a implicitně také těch, kterých netřeba se bát) přítomná, přestože je v ojedinělém případě spojována s termínem „rozzuřená“, nikoli s frekventovanějšími výrazy jako „bojový“ či například „agresivní“ pes. A stejně jako v případě Molloy (2011) lze konstatovat, že definují-li dominantní diskurzy nějaké plemeno jako „bojové“, a tedy nenormální, nekontrolovatelné a agresivní, podílí se tím na obrazu psího majitele, jenž je zobrazován jako nezodpovědný a antisociální jedinec s deviantními sklony, které je třeba legislativně postihovat. Ovšem o ztotožnění vzhledu psa a vizáže jeho majitele analyzované materiály mlčí. Navíc reprezentace „nebezpečných“ plemen nevyvolává pouze negativní konotace. I „bojovní“ psi zde menšinově vystupují jako čtyřnozí přátelé a společníci, kteří si nezaslouží být plošně vnímáni jako nebezpeční. V tomto smyslu je možné uvažovat o uplatňování principu kolektivní viny, který odsuzuje jedince na základě příslušnosti k určité rase - v kontextu této práce příslušnosti chovatele ke skupině majitelů „nebezpečných“ psů a příslušností psa k „nebezpečnému“ plemeni. To v praxi znamená pomyšlení, že na základě násilného činu některého ze zástupců „nebezpečného“ plemene jsou potom všichni představitelé tohoto plemene hodnoceni jako nebezpeční, deviantní

apod., stejně jako jejich majitelé. V celé věci je přítomna myšlenka omezování svobody a volného pohybu lidí a jejich psů.

Pokud „nebezpeční“ psi útočí, v menší míře cílí na ostatní psy či jiná zvířata a ve větší napadají lidi. V tomto ohledu je zajímavé zjištění, že oběti takových útoků jsou většinou ženy (a děti) a nezodpovědní majitelé „bojových“ psů jsou mužského pohlaví. Druhé ze zjištění opět souhlasí se vstupní teorií Molloy (2011), totiž že nezodpovědní chovatelé „nebezpečných“ psů a tím pádem i lidé s deviantními sklony jsou nejčastěji silní a mohutní muži. První zjištění její teorii rozšiřuje o stanovisko, že oběti jsou v pravém slova smyslu slabší jedinci, kteří se útoku jen velmi těžko brání – většinou tedy ženy a děti. Problematiku „nebezpečných“ psů je tedy možné nahlížet genderovou optikou.

Dalším zajímavým zjištěním je skutečnost, že útočící psi nejsou pojmenováni. Ačkoliv se tedy setkáváme s určitou mírou antropomorfizace, v rámci které jsou do psů projektovány lidské vlastnosti (jako například nesnášenlivost vůči cizím psům), jsme současně nuceni tento pohled konfrontovat s pojetím psa jako živé zbraně, pro jejíž legitimní užívání potřebuje majitel zbrojní pas (ve smyslu povolení k chovu, které by mělo být stanoveno zákonem). Zvíře je zde podobně jako v myšlení Descarta (viz oddíl 1.1.1) pojímáno jako věc, ale nikoli ve smyslu nereaktivního stroje, spíše jako položka v návrhu zákona či zboží v inzerci. Toto zjištění je z hlediska proměny vztahu člověka a zvířete vypovídající – nejen že lidé jednají z hierarchicky nadřazené pozice a určují životní hranice svým psům, ale navíc ho pojímají jako věc, jako předmět vlastnictví, se kterým mohou nakládat dle svého uvážení (a tedy ho například nabízet ke koupi).

Pro celou problematiku je typické přemýšlení v binárních opozicích, které je člověku vlastní. Od vztahu mezi zápasícími zvířaty, kdy je jedno z nich vždy v roli útočnicka a druhé v roli napadeného, přes vztah lidí a zvířat, který je, jak jsem popsala výše, na jedné straně typický svými antropomorfními projekcemi a na straně druhé definován jasným hierarchickým předělem, až po vztahy mezi lidmi navzájem, kde je silně a často zastoupena dichotomie my a oni (např. my – majitelé „hodných“ a oni – majitelé „zlých“ psů). Odtud je možné uvažovat nejasnou hranici mezi přírodou a kulturou, z čehož, jak tvrdí Molloy (2011), vychází panická konstrukce rizikovosti „nebezpečných“ plemen.

Z výsledků analýzy vyplývá, že skrze problém, který je tematizován na úrovni „nebezpečných“ plemen psů (například polemika o tom, zdali je třeba zavádět zákony upravující jejich chov) je ve skutečnosti projednáváno chování člověka ve vztahu ke zvířatům a ostatním členům společnosti a že řešená problematika „nebezpečných“ plemen psů ustavuje hierarchické rozdíly mezi lidmi a zvířaty a mezi lidmi navzájem.

Zobrazování psů ve společnosti vypovídá daleko víc o lidech než o psech jako takových, což koresponduje s myšlenkou Fudge (2002), totiž že pes je paradoxně reprezentací člověka, nikoli psa.

Konstrukce „nebezpečných“ psů je jedním z mnoha společenských produktů, který je sociálně nejen konstruován, ale také distribuován a sdílen. Z tohoto hlediska je třeba jej zkoumat. Vhodnou metodou, která se zaměřuje na způsoby, jimiž je ve znakových systémech konstruována realita, a navíc nabízí rozsáhlou množinu přístupů, které se zaměřují na hledání pravidelností objevujících se při utváření psychické a sociální reality, je diskurzivní analýza. Ta sice umožňuje hloubkovou analýzu znakových systémů a jejich možností ve věci konstruování reality, ale nedokáže přesně stanovit například poměry konceptů indikující obraz „nebezpečných plemen“ v jednotlivých textech. Nabízí se však propojení s obsahovou analýzou, která by pracovala s kategoriemi vytvořenými na základě analýzy diskurzivní, kvantifikovala by je a poukázala na přesné poměry stanovených indikátorů, jež by z konceptů „nebezpečných“ plemen vycházely. Díky tomu by bylo možné hloubkovou analýzu doplnit například četností výskytů „nebezpečných“ majitelů skrze obraz „nebezpečných“ plemen psů. To by umožnilo přesnější konstatování o tom, zdali například některé z vysledovaných pojetí „nebezpečných“ psů převažují nad ostatními. Pro další fázi výzkumu by bylo jistě zajímavé srovnání například s nějakým insiderovým časopisem (*Pes, přítel člověka* apod.) nebo zacílit na jednu tiskovinu a její internetovou verzi. Nepochybuji o tom, že by se tyto materiály v leccem doplňovaly a současně vykazaly velké množství inspirativních rozporů. Zajímavé by rovněž bylo doplnit zanalyzovaná data o výsledky z pozorování, které by zachycovalo, jestli a jak se kategorie „nebezpečných“ plemen promítá do života lidí.

Diskurzivní analýza je nutně spojena s redukcí, ať už s ohledem na výběr zkoumaného materiálu nebo na interpretaci výsledků, ke kterým je prostřednictvím analýzy dospěno. Důležitou roli zde sehrává výzkumník a jeho pečlivost při zachycování jednotlivých kritérií. Z principu tedy nelze usilovat o žádnou formu reprezentativnosti a jakékoli zobecňování výsledků této práce, neboť závěry, jež z výzkumu plynou, jsou jen dalším konstruktem. Domnívám se však, že přispějí k identifikaci způsobů, na základě kterých redakce dvou českých deníků nastoluje ve sledovaném období vztahy mezi lidmi a psy a také mezi lidmi navzájem.

6 ZÁVĚR

Diplomová práce si kladla za cíl vysledovat, zdali a jak deníky Blesk a Lidové noviny v letech 2001 a 2011 vytvářely obraz tzv. nebezpečných plemen psů. Závěry zjištěné na základě diskurzivní analýzy potvrdily, že se tato konstrukce objevuje ve všech zkoumaných materiálech ve stereotypních zobrazeních, která však nemají čistě negativní konotaci. I přestože jsou „bojoví“ psi většinou reprezentováni jako agresivní a zákeřná stvoření, jsou také menšinou zobrazováni jako čtyřnozí přátelé a společníci, kteří si nezaslouží být plošně označováni jako „nebezpeční“. Dojde-li ke ztotožnění reprezentace psa se psem jako takovým, konkrétně například ke ztotožnění rotvajlera nebo labradora s obrazem „bojového“ plemene, stává se tento pes součástí stereotypně izolované (a zpětně také potvrzované) skupiny „bojových“ psů. V takovém případě je možné hovořit o rasismu a v kontextu této práce o rasismu „psím“.

S ohledem na dva typy periodik a dvě časová období lze vysledovat několik rozdílů v reprezentaci „nebezpečných“ plemen (například jejich konkrétní představitelé aj.), všechny ale skrývají jeden aspekt, a tím je odkaz k problémům lidské společnosti skrze reprezentaci psů. Analyzované materiály většinou poukazují na to, že za činy „nebezpečného“ psa zodpovídá jeho majitel, který svými vlastnostmi a charakterem (nikoli vzhledem) takřka odráží povahu svého psa. Tím také dochází k vytvoření hranice nejen mezi „dobrymi“ a „špatnými“ psy, ale také mezi „dobrymi“ a „špatnými“ majiteli. Obraz „nebezpečného“ psa se stal mechanismem ustavující hierarchické rozdíly mezi lidmi a zvířaty i mezi lidmi navzájem.

7 LITERATURA

- BAKER, S. 2000. *The Post Modern Animal*. London: Reaktion Books.
- BAKER, S. 2001a. *Picturing the Beast: Animal, Identity and Representation*. Urbana: University of Illinois Press.
- BAKER, S. 2001b. „Guest Editor’s Introduction: Animals, Representation, and Reality“. *Society and Animals*. 9(3): 189-201
- BALCOMBE, J. 2011. „From Theory to Action: An Ethologist’s Perspective.“ In Taylor, N., Signal, T. ed. *Theorizing Animals: Re-thinking Humanimal Realitons*. Leiden: Brill.
- BEARDSWORTH, A. BRYMAN, E. A. 2001. „The Wild Animal in Late Modernity. The Case of the Disneyization of Zoos.“ *Tourist Studies*. 1(1): 83 – 104. London: SAGE.
- BERGER, J. 2009. *O pohledu*. Praha: Agite/Fra.
- BERGER, P. L., LUCKMANN, T. 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- BULLOCK, M. 2002. „Watching Eyes, Seeing Dreams, Knowing Lives.“ In Rothfels, N. ed. *Representing Animals*. Bloomington: Indiana University Press.
- BURTON, G., JIRÁK, J. 2001. *Úvod do studia médií*. Brno: B+P.
- CÍSAŘOVSKÝ, M. 2008. *Pes*. Praha: Aletercan.
- ČECHOVÁ, M. 2008. *Současná česká stylistika*. Praha: Lidové noviny.
- ERIKSEN, THOMAS H. 2008. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál.
- FLEIG, D. 2000. *Bojovní psi*. Bratislava: Timy.
- FRANKLIN, A. 1999. *Animals and Modern Cultures: A Sociology of Human-Animal Relations in Modernity*. London: Sage.
- FRANKLIN, A. et al. 2001. „Explaining Support for Animal Rights: A Comparison of Two Recent Approaches to Humans, Nonhuman Animals, and Postmodernity.“ *Society and Animals*. 9(2): 127-144.
- FUDGE, E. 2002. „A Left-Handed Blow: Writing the History of Animals.“ In Rothfels, N. ed. *Representing Animals*. Bloomington: Indiana University Press.
- GEE, J. P. 2005. *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. New York: Routledge.

- GEERTZ, C. 2000. *Interpretace kultur*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- HALL, S. 2001. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage.
- HEARNE, V. 1991. *Bandit: Dossier of a Dangerous Dog*. New York: Harpercollins.
- HOMOLÁČ, J. 2006: „Diskurz o migraci Romů na příkladu internetových diskusí.“ *Sociologický časopis*. 42 (2): 329-351.
- INSENBERG, A.C. 2002. „The Moral Ecology of Wildlife.“ In Taylor, N., Signal, T. ed. *Theorizing Animals: Re-thinking Humanimal Realitons*. Leiden: Brill.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. 2003. *Média a společnost: Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál.
- KOMÁREK, S. 2011. *Ochlupení bližní*. Praha: Academia.
- LÉVI-STRAUSS, C. 1998. *Totemismus*. Bratislava: Chronos.
- LIPPMANN, W. 2007. *Public Opinion*. New York: Free Press.
- LODGE, M. 2001. „Barking Mad? Risk Regulation and the Control of Dangerous Dogs in Germany“. *German Politics* 10 (3): 65-82.
- LORENZ, K. 1997. *Život se psem není pod psa*. Praha: Granit.
- MASON, J. 2007: „Animals: From Souls and The Sacred in Prehistoric Times to Symbols and Slaves in Antiquity.“ In Kalof, L. ed. *A Cultural History of Animals in Antiquity. A Cultural History of Animals*. Vol. 1. Oxford: Berg.
- McHUGH, S. 2004. *Dog Animal*. London: Reaktion Books.
- MCQUAIL, D. 1999. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál
- MISSLER, J. 2008. „Kritická diskurzivní analýza a velké množství masmediálních textů“. Naposledy navštíveno 23. 4. 2013
http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Bocak1/pdf_doc/miessler.pdf
- MIKLÓSI, A. 2007. *Dog Behaviour, Evolution, and Cognition*. New York: Oxford University Press.
- MIKULICA, V. 1991. *Poznej svého psa: etologie a psychologie psa*. Praha: Dialog.
- MOLLOY, C. 2011. „Dangerous Dog and The Construction of Risk.“ In Taylor, N., Signal, T. ed. *Theorizing Animals: Re-thinking Humanimal Realitons*. Leiden: Brill.
- MORRIS, D. 2004. *Psi*. Praha: BB/art.

- MULLIN, M. H. 1999. „Mirrors and Windows: Sociocultural Studies of Human-Animal Relationships“. *Annual Review of Anthropology* 28: 201-224.
- MULLIN, M. H. 2002. „Animals and Anthropology“. *Society and Animals* 10(4): 387-393.
- NOSKE, B. 1992. „Deconstructing The Animal Image: Toward an Anthropology of Animals“. *Anthrozoös* V (4): 226-230
- PATRIC, J. A. 2007. *Renaissance and Reformation*. Vol. 1. New York: Marshall Cavendish.
- PETERKA, J. 2009: *Teorie literatury pro učitele*. MME Mercury Music & Entertainment.
- PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. et al. 1998. *Akademický slovník cizích slov*. Praha. Academia.
- PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- PIETTE, A. 2002. „Entre l'homme et le chien“. *Socio-anthropologie*. 11:np.
Staženo 22. 4. 2013 <http://socio-anthropologie.revues.org/index141.html>
- ROSE, G. 2001. *Visual Methodologies: an Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. London: Sage.
- SINGER, P. 2001. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh.
- STELLA, M. 2012. „Příběh chytrého Hanse.“ *Respekt* 23 (4): 71-73.
- SZARYCZ, G.S. 2011. „The Representation of Animal Actors: Theorizing Performance and Performativity in the Animal Kingdom.“ In Taylor, N., Signal, T. ed. *Theorizing Animals: Re-thinking Humanimal Realities*. Leiden: Brill.
- TAYLOR, N., SIGNAL, T. ed. 2011. *Theorizing Animals: Re-thinking Humanimal Realities*. Leiden: Brill.
- TRAMPORA, T., VOJTĚCHOVSKÁ, M. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
- TRAMPOTA, T. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.
- VÁCLAVÍK, D. 2009. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha: Grada.
- VAŠÁT, P. 2008. „Kritická diskurzivní analýza: Sociální konstruktivismus v praxi.“
Naposledy navštíveno 23. 4. 2013. <http://antropologie.zcu.cz/kriticka-diskursivni-analyza-socialni-konstruktivismus-v-praxi>
- VÁVRA, M. 2006a. „Tři přístupy k analýze diskurzu – neslučitelnost nebo možnost syntézy?“
Naposledy navštíveno 23. 4. 2013. http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/260_SBORNIK_final.pdf

VÁVRA, M. 2006b. „Diskurz a diskurzivní analýza v sociologii.“ Staženo 28. 4. 2013.
<http://diskurz.wz.cz/Texty/diskurzivni%20analyza%20v%20sociologii.pdf>

ZÁBRODSKÁ, K. 2009. *Variace na gender. Poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita*. Praha: Academia.

WEBOVÉ STRÁNKY

Fédération Cynologique Internationale. „About us.“ Naposledy navštíveno 14. 5. 2013.
<http://www.fci.be/presentation.aspx>

Mediální skupina MAFRA. „Ceník tištěných titulů od 1. 1. 2013. Naposledy navštíveno 14. 5. 2013. <http://www.mafra.cz/cs/default.asp>

Median.cz. „Media projekt.“ Naposledy navštíveno 14. 6. 2013.
http://www.median.cz/docs/MP_2011_2+3Q_zprava.pdf

National Canine Research Council. „World-Wide Failure of Breed Specific Legislation.“ Naposledy navštíveno 14. 6. 2013. <http://www.nationalcanineresearchcouncil.com/>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. „Sněmovní tisk 805/0, Návrh zákona o chovu psů.“ Naposledy navštíveno 14. 6. 2013.
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=805&CT1=0>

Staffordshire Bull Terrier Club. „Komentář Jednoho metru.“ Naposledy navštíveno 20. 6. 2013. <http://www.staffbullclub.cz/pages/propagace/komentar-k-priprave-zakona-brezen-2008.pdf>

Týden.cz. „Psi-Jakubkova.“ Naposledy navštíveno 14. 6. 2013.
<http://blog.tyden.cz/priloha/psi-jakubkova-4793d770e4759.pdf>

Vláda České republiky. „USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 23. Srpna 2000 č. 805 + P.“ Naposledy navštíveno 14. 6. 2013.
http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/EF9C49238DCA9B63C12571B6006CE393

8 PŘÍLOHY

8.1 SEZNAM ANALYZOVANÝCH ČLÁNKŮ

Blesk 2001 (celkový počet 32 článků)

8. 1. Handicapovaný medvěd proti dvěma zabijáckým psům. To je populární pákistánská soutěž.
10. 1. Zuřící pudl
Kynologové brání své psy
13. 1. Zahajte nové tisíciletí dobrým skutkem
18. 1. Roztrhal dvojčata
23. 1. Hafani štěkali na Václaváku
27. 1. Inzerce
29. 1. Buddy rafnul Billa
9. 2. Zvířata (inzerce, necitováno)
13. 2. Psi pátrali po drogách
14. 2. Jak vypadají nejnebezpečnější psi, které lze potkat v pražských ulicích
Čím větší a silnější pes, tím větší riziko pro okolí: Co když na mě zaútočí
Blesk vybral některá u nás početná plemena »velkých« psů, od kterých může hrozit riziko
24. 2. Agresivní pes pokousal tři lidi. Naštěstí neměl vzteklinu: Pitbula museli »odprásknout«
Podívejte se opuštěným zvířatům do očí ...
26. 2. Hrůza! Bernardýni končí na talíři!
28. 2. Mladý snowboardista se loučil se životem: Přežil deset hodin pod lavinou
12. 3. Do zvířecích »táborů« pomalu přibývají i bojová plemena: Majitelé psů útulky téměř vydírají
22. 3. Začala výstava o bezpečnosti
3. 4. Tři měsíce prožívala peklo připoutaná řetězem jako prašivá fena. Ženu svazoval a brutálně znásilňoval
14. 4. Mohutný pes se vrátil do restaurace jako běsnící démon: Vlčák napadl labradora
17. 4. Vyhrál »Maďar«
21. 4. Koza žere z jedné misky s rotvajlery
Blíží se měsíc lásky – věnujte ji i pejskům (necitováno)
25. 4. Rotvajler zadával důchodkyni pejska
27. 4. Pes zachránil stařenku (necitováno)
Sportovat těhotná? Do třetího měsíce! (necitováno)
9. 5. Princezna Mathilde čeká první dítě! (necitováno)
26. 5. Do ZOO chodí i psi
11. 6. Psi se rvali o burta (necitováno)
22. 6. V Tróji vyrůstá nad hroby domácích zvířat celoevropský unikátní park: Milácci spí v zahradě přátel
28. 6. Aby se pes nestal vaším šéfem

Lidové noviny 2001 (celkový počet článků 12)

9. 1. Chovatelé psů jsou proti zákonům
11. 1. Vláda se postavila za chovatele psů
18. 1. Majitel psa, který usmrtil chlapce, stráví 3,5 roku ve vězení
V Budapešti zabil pes měsíční dvojčata
7. 3. Dobrý přítel na nové adrese (necitováno)
12. 5. Chtěl bych tu být častěji (necitováno)
22. 5. Dům jsem si navrhl sám (necitováno)
23. 5. Psi hledali drogy
31. 5. U nás mohli hrát diletanti i psi
16. 6. Mýtus střední třídy
19. 6. Bojový pes těžce zranil čtyřletou holčičku na dětském hřišti
Bojový pes těžce zranil holčičku....

Blesk 2011 (celkový počet článků 13)

13. 1. Výzva Blesku
26. 1. Nabídka psů z útulku (necitováno)
Pozor! Od psa můžete chytnout až 100 nemocí! (necitováno)
5. 2. Hafčí...! Kašel a rýma trápí i zvířata
19. 2. Inzerce (necitováno)
25. 2. Psí přátelství až za hrob (necitováno)
2. 3. Staňte se psími reportéry
12. 3. Příloha: Nej Pes 2011: Jak správně vybrat štěně (necitováno)
10 nejoblíbenějších psích plemen
30. 5. Pokousal dítě
19. 7. Pes zaútočil na ženu a vtáhl ji pod vodu. Svědkyně tvrdí: Lenku (†38) utopil rozzuřený rotvajler!
20. 7. Majitel staforda z města zmizel. Hrozí mu až dva roky. Fena utopila Lenku (†38):
Lidi napadla už víckrát!
Proč pes zaútočil?

Lidové noviny 2011 (celkový počet článků 15)

7. 2. Jsme teď daleko větší! (necitováno)
15. 3. „Stál tam pes bez náhubku“: Vojenská policie vysvětluje, proč do budovy České televize vtrhlo komando se samopaly.
17. 3. Selhali psi i vrtulník (necitováno)
Zdravý rozum vs. náhubkový zákon (necitováno)
4. 4. Bojové psy politici řeší pozdě. Útok rotvajlera na dítě opět rozproudil debatu o chovu rizikových plemen. Politici volají: Chceme zpřísnit pravidla
Zbrojní pas na čtyřnohého přítele
Průkaz na psa
Holčičku vážně zranili rotvajleři a politici už zase tvrdí, že si na chov bojových plemen došlápnu
Paragrafy proti psům
Psem pokousaných lidí jsou v Česku každoročně stovky
Rotvajler útočil, dívka možná přijde o oko
Za útok hrozí až 2 roky vězení
Střety s člověkem
Zbrojní pas? Jenže na jaké rasy?
I pitbul může být hodný

8.2 OBRÁZKOVÁ PŘÍLOHA

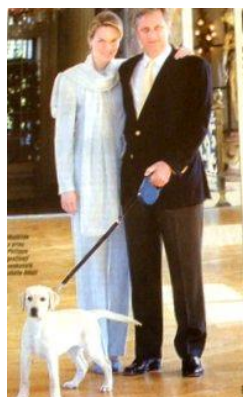
Blesk 10. 1. 2001

Blesk 19. 7. 2011

Blesk 20. 4. 2001

Blesk 9.5.2011

Blesk 22. 6. 2011

Blesk 8. 1. 2001

Lidové noviny 17. 3. 2011

Lidové noviny 7. 3. 2001

